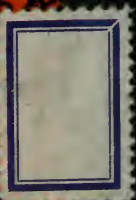

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 10 10 06 07 025 5

DR

568

.8

C48F38

Fatima 'Aliye

Ahmed Cevdet Pasa ve

zamani

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

V 2687

80/69

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

احمد جودت پاشا و زمانی

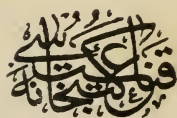
Fāṭima, 'Alīye

محرری
فاطمه علیہ

Ahmed Cevdet Paşa ve zamani

محقق مؤلفه عائدر

طابع و ناشری
قناعت کتابخانه سی صاحبی الیاس
مهرسز نسخه لر ساخته در

در سعادت — قناعت مطبعه سی

۱۳۳۲

DR
568
.8
C48F38

مقدمه

حیات تاریخیه داخل اولان انسانلرک ترجمه حالی یازیلور .
اولیه برکیمسه نك حیات خصوصیتی بيله اوکروه نیلمک ایسته نیلور .
اوکیمسه یی اولیه بر مرتبه یه ایصال ایلان حیات خصوصیتی اولدینی
حاله آنی حیات تاریخیه نائل ایلان اسبابدرکه آنک احوال
خصوصیه سنک دخی اوکروه نیلمسی ارزوسنی حصوله کتیرر .
احمد جودت پاشانک ترجمه حالی دیمک آنک حیات علمیمی ،
سیاسیمی مساعیمی اولوب اوجهتلرک نظر اعتباره آلدیره جنی حیات
خصوصیتی ده بونلر میانسه کیره ر .

تعلیم وتدریس عاجزی یه غیرت واهتمام کوسسترمش اولان پدرم
مرحومک کنننسنک درعهده ایلدیکی درسلدن بری ده تاریخ درسی
اولدیغندن او درسک تعلیم وتقریرلرینه طبیعی کنندی زمانی تاریخی ده
داخل اولمشدر . کنننسنک عاجزی تدریس ایچون صرف ایلدیکی
مساعیدرکه احمد جودت پاشا نصل چالشمش مسئله سنه نصل زمانده
چالشمش اولدیغنه دائرده بیانانده بولندیرییور .

قارئین کرام مورخ جودت پاشانک بکا تدریس ایلدکلرینی کنننسنک
نقل ایله مکلکم حقیقتندن امین اوله ییلورلر . لکن کنننسنک
بیلدرکلرینک ، تدریس وتعلیم ایلدکلرینک هدسنی ده بواثرده
بوله جقلرینی تأمین ایدهم ! ممکن اولدیغی قدر یازه یيله جکم ! معلومدرکه
تاریخک انکشاف اسراری زمانله اولور . وقایع تاریخیه ، اصول

تحریر تاریخک اوپله غنجه لریدر که آنجق زمان ایله آچیلور، کندیلرینی کوسترلر .

بوعاجزک پدرم مرحومک شاکردی ومحرم اسراری اولدیغنی بیلنلردن برخیلی ذوات مرحومک مفصل بر ترجمه حالیه آنک زمانه عاند احوال حقنده بر اثر یازمقلغم ایچون اخطار اتده بولندیلر . بوبابده برچوق مراجعتلر اولدی . بویله برشی یازمقده عاجزلرنجه چوقدن مصمم ایدی . حتی مرحومک اثنای تدریسده « ای بلله ! ای حفظ ایت ! بنم نشر ایتکه موفق اوله مدقلریمی بلکه برکون سن نشر ایده بیلورسین ! » دیمش اولمسنیده بروصیت مقامنده تلقی ایله یورم .

دور مشروطیتمزك آثار فیضندن اوله رق شوکونلرده حقیقی لسان تاریخک مملکت مزده دخی تکلم اولندیغنی برلسان فصیح تاریخله یازیلان آثار تاریخیه ابراز ایله یورسده تاریخ نه دیمک اولدیغنی درک ایلیه جک برسویه عرفان خلقمزك جمله سنه نصیب اولدیمی که اسامیسی کچه جک کیمسه لرك هپ اولاد واحفادی ده او آکلایانلر میاننده بولنمش اولسون !... پدر یا خود اجدادک کناهندن جناب حق اولادی مسؤل ایله مدیک کی سوء حرکاتندن ده انسانلر مسؤل طوته مازلر ! تاریخده اجدادینک حسن خدمتلرینی علویتی بیاناتی کوره نلر آنلره پیرو اولمغه چالیشمه لری لزومی کی عکس حالی کوره نلرده اودرلو احوال دن اجتناب ایله کندی ذاتی وشخصی اعلا ایده بیلورلر . آثار تاریخیه یی حقایق وجهله یازمق مجبوری اولدیغندن بویله بر امر مهمه قارشو سرفرو ایله مک انسانک کندی عرفانی ، ذاتی ، شخصی حقنده کی قیمت وعلویتی ابراز ایلر . اوشخصیت که انسان یالکیز اندن ، کندی افعال وحرکاتندن مسؤلدر !..

ملل متمدنه و مترقیه ده علم تاریخک آلدینی موقع اهمیت ، تاویل و تغیرک یر بوله میه جنی قدر مضبوط ، کذب و طرفدارلک ایریشه میه جکی قدر معلا اولوب قانون حقیقتله حکم و اداره اولمقده بولندیغدن ، طریق ترقیه داخل اولمقده بولسان عثمانلورک آثار تاریخیه یازمحق محررلری ده بوندن صوکره یازیله جق آثار تاریخیه نک تاریخک اوقانون حقیقتنه ولسان فصیح و سربستیسنه کوره یازلمسی مجبوریتنی کوربورلردی . خلقمزک برچوغی لسان اجنبیه واقف بولندینی جهتله آرتق تاریخ نصل یازلدیغنی اوکرشمس ، علم تاریخک مملکتمز میدان انتشارنده وجه حقیقیسیله نمایان اولمسی آثار تاریخیه نک لسان حقیقی تاریخ ایله ترکیه دخی یازلمسینه قلمش ایدی . یقینلرده بوایلک خطوه یی آتان غیرتورلر کورولدی . و آثارلرنده خلیجه قطع مراحل ایلدکلری مستبان اولدی . دول مشروطیه و ملل مترقیه ده اولدینی کبی اسلاف حکمدارانندن دخی لسان تاریخله بحث ایلهرک آنلردن حکومت عثمانیه یی توصیع و اعلا ایدنلرک احوال ممدوحه و حسناتلری و حسن اداره لرله ، انحطاط و تدنی زمانلرنده بولسانلرک او احوالی بادی اولانلرک افعال و حرکاتی یازیلوب آکلادلینی کورولدی .

عثمانلیلرک اک عالی طبقه سی اولان خاندان ذیشانک علم تاریخ نه اولدیغنه واقف بولنهرق علم و حقیقته حرمتلری طبقات تالیه نک سویه عرفانه بر نمونه ترقی و امتثال اوله جنی بدیهیدر .

بواثرک تحریری عاجزه ایچون بروظیفه اولدیغنی اخطار ایدن ذواتک سوزلرینی تسلیم ایدیورم . البت جودت پاشانک اوقدر معلومات تاریخیه یی تدریس و بر اثر قلمه اله جق قدر اصول تحریری تعلیم

خصوصنده بوعاجزه پك چوق امك ويرمسي برسوس وزينت ايچون
 دكل ايدى. كندى حياتى منافع عموميه و نشر معارفه حصرايشده سته
 اوقدر آثار ميدانه كترين آدمك عاجزى اولصورته اخضارى ده
 البت انتشار معارفه خدمت ايچون ايدى. ديمك كه جودت پاشا بو
 معلومات تاريخيه ي كنديسيله برابر كوتورمك ايسته ميوب عالم علم تاريخه
 براقق آرزو ايله مش. بزده او وديعه ي شمدليك ممكن اولديغى قدر
 يرينه تسليمه چايشه لم !

نه قدر يشايه جغى بيلمك بشره ميسر اوله مديغى كي بشر
 بر ساعتك حتى بر ديقه لك بيله حياتندن امين اولمق خصوصنده سائر
 حيواناتدن ممتاز بولنه جق بر امتياز نائل اوله مديغندن بنده
 بو خصوصده نه قدر موفق اوله جغى طبيعي بيله مم !... بر حيات
 بولنديغ مدتجه استاديمك علم تاريخه بر خدمت امله بوعاجزه يه ويرمش
 اولديغى امكلى بر هوا ايتامك و آنك كوستردىكى ، اسلاك ايلديكى
 طريق مساعيده منافع و معارف عموميه من يولنده امكان دائره سنده
 چالشمق حقنده كي امل و مقصدم پك قوى ايسده بونده موفقيت
 احسان ايله جك اولان جناب حقدور .

تولد و تحصیل ابتدائی

احمد جودت پاشا ۱۳۳۸؛ سنهٔ هجریه سنهٔ روز حضرت قرق کون قاله رق لوفچه قصبه سنهٔ تولد ایله مشدر . احمد تسمیه اولمشدر ، پدری لوفچه اشراف وجوهندن و مجلس اعضا سندن واصطبلهٔ عامره پایه لولرندن حاجی اسماعیل اغدر . آنک پدری حاجی علی افندی رکه بو حاجی علی افندیله برادری سلیمان بایراقداره دائر تاریخ جودتک یدنجی جلدینک اون ایکنجی صحیفه سنه وینه حاجی علی افندیله دائر تاریخ جودتک طقوزنجی جلدینک اوتوز دردنجی صحیفه سنه معلومات واردر . احمد جودت پاشای پک کچوک ایکن حجر تربیه سنه آلوب بیوک پدرینک مسلکی اولان طریق علمیه تشویق وترغیب ایدن اودر . آنک پدری احمد اغا لوفچه مفتیسی اولان اسماعیل افندیکنک مخدومیدر . اسماعیل افندی لوفچه ده توطن ایتش اولان یولار قیران اوغلی احمد اغانک مخدومیدر . یولار قیران احمد اغا قرق کلیسا زادکانسندن یولار قیران اوغلاری نام خانداندن اولوب پروت محاربه سنه سرکرده اوله رق بالطه جی وزیرله برابر بولنش و دولته پک بیوک خدمتله ایتشدر . کندیسی اوزمان لوفچه ده توطن ایلمشدر .

یولار قیران اوغلی احمد اغا مخدومی اسماعیل افندیله پک جسم برثروت براقش اوده آنی حسن اداره ایلمش ایکن آنک مخدومی احمد اغا میراث یدیلک ایدره ک اسرافه قویولوب ثروتی صرف

واستهلاك ايله مكله بيوك پدرينك خدمتلىرىنه و پدرينك خا كنه حرمة او خاندانك دائرەسى اداره سنه مدار اولمق اوزره حكومت طرفندن كندى سنه لوفجه قضاسنك كيله وقنطار رسومي تخصيصوص ايدلمش بو احمد اغا خيلي معمر اولمش . مخدومي على افندى لوفجه اعيانلرينك كاه محاسبه كاتبي وكاه مدير امورى اوله رق اسباب معيشتى قازانمقده و آنك مخدومي اسماعيل اغاده مكمل اولان چقتلكنك اداره سيله مشغول اولوب آنك وارداتى آلمقده بولديغندن و ايش اهلى بر كيمسه اولمسندن احمد اغايه تخصيصوص اولنان رسوم مذكوره دن بشقه او خاندانه مخدوم و حفيدك محصصول مساعيلرى ده كيرمكله يولار قيران اوغلى خاندانى دائماً بك كوزل بر اداره و معيشتده دوام ايله مشدر .

حاجى اسماعيل اغانك چقتلكى لوفچه نك اك مكمل و كوزل چقتلكلرندن ايدى ، اوصمه نهري چقتلكك اورتە سندن مرور ايله يوب چقتلكك اراضيسى داخلنه كيردكدن صوكره ايكي يه بولنه رك بر اراضى و اسعەينى دائراً مادار چويردكدن صوكره تكرر برلشوب كچمكده اولمسيله اورتە ده جسيم براطه بولنمقده و بو اطه قورولمق اولوب حيوانات اوراده بسلنمكده ايدى . اوچ دكرمن دائماً چاليشمقده بغدادى و اوندن ماعدا بال و سائرە اخراجاتى بك مبذول اولوب شراب فابريقه سى و موم فابريقه سى خارجه خيلي اخراجاتده بولنمقده ايدى . حاجى اسماعيل اغا غايت ذكى و فعال بر ذات اولديغندن چقتلكك محصصولى مبذول اولوردى . حاجى اسماعيل اغا لوفچه ده مشهور اولان طوبوز اوغلى خاندانك كريمه سى غايشه سنبل خانمله ازدواج ايله مش . احمد افندى بو ازدواجدن دنيايه كمشدر .

لوفچه برقصه اولمغله برابر علوم وفنوندن اوزمانلر ممالکمزده نصیب اوله بیلان درجه سندن اک زیاده مستفید اولان اک منور قصبه لردن بری ایدی . درویش پاشا ، مدحت پاشا ، جودت پاشا کبی ذوات تحصیل ابتدائیلرینی لوفچه نك ابتدائی ورشدی تحصیللرینی جامع اولان مکتبده اکال ایله مشـلردر . مدحت پاشا مرحومک پدری درت سنه لوفچه نیابتده بولندیغندن مدحت پاشا تحصیل ابتدائیسنی لوفچه مکتبده اکال ایله مشدر .

احمد افندی کچوک سنده ایکن اوقویوب یازدیغندن اوزمان لوفچه مفتیسی اولان حافظ عمر افندیدن علوم عربیه تدرسنه باشلا دیلشدر . فوق العاده غیرت واقدام ایله ازوقت ظرفنده فنون عربیه ده خلی ایلروله مش . علوم شرعیه ده دخی براز ممارسه کسب ایله مش . حلّی و ملتی اوقودیغنده هنوز بلوغه ایرمه مش ایدی . اندن صوکره علم منطق و بیان ایله مشغول اوله رق حافظ عمر افندی نك یرینه مفتی اولان حافظ محمد افندی نده تدرس ایلدی .

آرتق علوم عالیّه تحصیلی ایچون استانبوله اعزامی لازم کلدیکنده هنوز اون بش یاشنی اکال ایله اون الی یاشنه کیرمش بولنیوردی . او ائنده استانبوله مکتب حربیه نك تنظیمنه اعتنا اولدینی جهته آنک مکسب فیض رفعت اوله جنی واحمد افندی نك اورایه ادخالی بعض ذوات طرفندن اخطار اولنمش ایسه ده جدی علی افندی بیوک پدری اسماعیل افندی نك مسلکینه سلوکنی آرزو ایده کلدیکی جهته اوفکرنندن دونمسوب آنجق تحصیل علوم عالیّه ایچون استانبوله کوندرلمسی ارزوسنده بولنمش . احمد افندی نك پدری اسماعیل اضا ایله والده بی عایشه سنبیل خانم اوغللرینی اوکچوک یاشده کوندرمک

ایسته مامشلسدهده حجر تربیه سنده یتشدرمش اولان بیوک پدرینک
عزم قطعیسی واحمد افندیکنک آرزوسی مسئلهکنک حصوله بادی
اولمشر .

کرچه اوزمان دلی مفتی دیه معروف اولان سابق لوفچه مفتیسی
پک عالم ومتبحر برکیمسه اولوب دها ایچه مدت احمدافندی بی اوقومغه
کافی کله بیلورسدهده دلی مفتی بریده طوروب اوتورر کیمسه لردن
دکیش . حاجی علی افندی دلی مفتی به شهریه برمعاش تخصیص ایده رک
حفیدی احمد افندی به درس ویردیرمک ایسته مش ایسهده دلی مفتی
عالمده هیچ برشی ایله مقید اولمدیغی کبی زمان ومکان ایلهده مقید
اوله میه جفی بیانیه جواب رد ویرمش . اوجواب رد دن صوکردهده
اوسنده دخی علم عاشقی اولان احمد افندی آنک درسندن استفاده
ایده بیلیمک ایچون اطرافنده طولاشورمش .

لوفچهکنک طلبه لرنندن وعلماسندن بعض ذوات بالاتفاق دلی مفتیدن
تفسیر قاضی بیضاوی اوقومغه قرار ووروب هرکون اجتماع ایله
آنی کاه جامعده وکاه قهوه خانهده بولوب تدرس ایدرلرمش . خواشی
مطالعهنه محتاج اولیوب تفسیر قاضینک زمره سندن آچیلسه تعلیم
وتفسیره مقتدرمش . بوذوات مدرسلرینه برکون سوقاقده راست
کمشلر معلم همان یره اوتوروب ارقه سنی دیواره ویره رک تفسیر قاضی
اوقومغه باشلامش . دلی مفتینک بوحالی وایچملرندن قیر صقاللی
خواجه افندیلرده بولسان طلبه لرینک تدرس ایده جکز دیه توز
طویراق ایچنده سوقاق اورتیه سنده اوتورمه لرینی کورهن احمد افندی
سنآ کچوک ایسهده غایت جدی وکامل اولدیغندن کندیس ایچون
غیری آندن استفاده قابل اولمدیغی کوره رک استانبوله کیتیمک عزمنه

قوت ویرمش . ولو فچده اوغللرینی تدریس ایده بیله جـك دلی مفتیدن بشقه معلم بوانه مدیغنی ، آنك ده معاشله دخی یوله کتیر یله - مدیكنی کورن پدر ، والده سی ده موافقه مجبور اولغله حاجی علی افندی حفیدی احمد افندی بی استانبوله کوندرمش .

مدرسه حیاتی

احمد افندی ۱۲۵۵ سنه سی اوائلنده استانبوله کلوب چهارشنبه بازارنده کی پاپاس اوغلی مدرسه سنده بر حجره بولوب ساکن اوله رق فاتح جامع شریفنده تحصیل علوم عالییه ایه مشغول اولدی . احمد افندینك استانبوله ورودندن برقاچ آی صوکره سلطان محمود ثانی حضر تلی وفات ایدرك سلطان عبدالحجید حضر تلی جالس تحت اولمش .

بیوک پدری و پدری احمد افندینك اداره سنه لازم اولان پاره یی منتظماً کوندر دکا رندن احمد افندی مدرسه ده کی ارقداش لری ایچنده الك زیاده رفاه حال ایه کچینان برکیمسه ایدی . وکندیسنی اداره دن ماعدا طلبه لر دن بری آنك خدمتی کوروب یمكنی پیشوردی کندن آنی ده احمد افندی بسله یوب اداره ایلردی .

درسه عاده ورودندن صوکره اره سی چوق کچمه یوب مدرسه حمیدیه امتحانی آچیلمش . بومدرسه نك هر اوطه سی ایچون ایکی آدمه اعتبار اولوب بریسی داخل اعتباریله اوراده ساکن اولور دیکری خارج اعتباریله هر صباح جنتمکان سلطان عبدالحجید خان تر به سنه کیدوب جزء اوقومق شرطیله مرتباتی آلور ایدی . لیکن بومدرسه یه امتحان سر طلبه قبول اولمازدی . احمد افندی هنوز استانبولك امتحان

اصولنه آلیشماش اولمغله برابر امتحانه داخل اوله رق خارج اعتباريله براوطه نك تخصیصاته نائل اولمش که او معاش و تعینات قناعت شرطيله بر طلبه یی اداره ایده بیلوردی . احمد افندینک درسلی فاتح جوارنده بولندینی جهته داخل اعتباريله مدرسه حمیدیه ده اقامت آنک ایچون کوچ اولدینی کبی چهارشنبه بازارندن هر صبح یکی جامعه کیدوب کلمک مشکل اولدیغندن جزء او قومی ایچون بو ابی وکیل ایدوب حصه سنه عائد اولان وارداتی ده اکاترک ایلهرک یالکمز شرف اعتباريله اکتفا ایله مش . زیرا پدرینک کوندردیکی پاره آنی رفاه حال ایله اداره ایده جک مقدارده ایدی .

اواننده طریق قضایه بلا امتحان کیمسه نك قبول اولنماسی نظام اتخاذا اولندیغندن احمد افندی روم ایلی قاضی مسکرلی دایره سنده ترتیب اولنان مجلس امتحانه کیروب طریق قضایه داخل اولمش .

۲۶۰ تاریخه قدر مدرسه لرده طلبه آنجق تحصیل و مباحث علوم ایله مشغول اولدینی حالده اندن سوکره مدرسه لر عالمنده دخی تغییرات عظیمه واقع اولوب مدرسه لرک اصول تعلیم و تحصیلی بوزولمش . او وقته قدر مدرسه لرده تعطیل کیچه لرنده عقد اولنان انجمن مصاحبتلرده مباحث علمیه دن بشقه سوز ایشیدلر ایش . اندن سوکره هر نه زمان بو انجمنلره کیتدیسه عامیانه الفت و مصاحبتلره تصادف ایله یوب مباحثه علمیه ایشتمدیکنندن احمد افندی اندن سوکره او انجمنلره کیتما مشدر .

احمد افندی مدرسه لرک ایام تحصیلنده مرتب اولان درسلردن بشقه ایام تعطیلیه سنده جزئیاته دائر پک چوق رساله لر و طرز قدیم اوزره حساب ، جبر ، هندسه ، هیئت و سائر فنون حکمه دائر پک

چوق کتابلر اوقومش . مؤخرآ مدرسه لرده بو درس لر متروک و منسی اولمش .

شهور نلته ده طلبة علوم جلب رزق مقسوم ایچون طشریه کیمکه مجبور اولدقلرندن ایام تحصیللری سنه نك نصفی راده سنده اولوب احمد افندی ایسه مدت تحصیلنده یالکیز بر رمضانده صله ایچون لوفچیه و بر دفعه ده بروسیله مناسبه ایله سلا نیک و سیروز و درامه یی کز مکه کیدوب سائر زمانلریخی استانبولده کیجه لی کوندزلی تحصیل علوم ایله کچیردیکندن ایام تعطیلده ایام تحصیلدن زیاده کسب معلومات ایله مش . بوجه تله سائر طلبة نك اون سنه ده تحصیل ایدمه دیکی علوم وقونی بش التی سنه ظرفنده اکمال ایله مش . احمد افندی هندسه خانه بریه معلمی میرالای نوری بکه مختصر معانی و قاضیر کبی کتابلر اوقوتیه رق بالمقابله اندن حساب ، جبر ، لوغاریمه و اصول هندسه و مجموعه المهندسین و اوقتانت رساله سی و اسحق افندینک علوم ریاضیه سی کبی اصول جدیده اوزره علوم ریاضیه تعلیم ایله مش . و ریاضیاتده ظهور ایدن بعض مشکلاتی منجم باشی عثمان صائب افندیدن حل ایدرمش .

احمد افندی مدرسه ده تدریس اولنان علوم ایله اکتفا ایله میوب اهل و اربابندن مدرسه ده بولنمیان درس لریده تدرس ایله مکه برابر مذاکره و تدریس ایله ده اشتغاله باشلامشدر . پاپاس اوغلی مدرسه سنده ایکن شافیه ابن حاجبی اوقوتمش و اوزرینه تعلیقات یازوب « غایت الیان » تسمیه ایله مش و کتابلرک خطبه و دیباجه لرینه دائر بن الطلبة جاری اولان ایحاثی حاوی « بیان العنوان » نامیه

ترجمہ بر رسالہ دخی قلمہ آلمش و بو وجهله طلبہ بینده کسب تمیز
ایلمش .

طلبہ علوم ایچنده ریاضیات ایله اشتغال ایدنلر آز اولوب اکثری
طشرده بولندقلری بلده لرده رمضان شریفده افطار ساعتلرینی
تصحیح مقصدیله ربع رسالہ لرینی قرائت ایله اکتفا ایلمکده
اولدقلرندن احمد افندی بالسهوله ارتفاع آلمق ایچون بر رسالہ تألیفله
« تعریف الارتفاع » تسمیه ایلمشدر .

بعده احمد افندی فاتح جامع شریفک سخن ثمان مدرسه لرندن آق
دکز طرفنده کی باش قورشونلی مدرسه سنه چیقمش و جامع شریف
حولیسنه ناظر اولان گوشه او طه مستقلاً کندیسنه تخصیص اولمش .
او او طه مطول غشیش حسن چابینک او طه سی اولدیغی مدرسه
روایتندن ایلمش .

اوراده دخی مذاکره ایله مشغول اوله رق امثله ، بنا ، نتائج -
الافکار اوزرینه وصو کره مطولک اوائلنه برر قطعه تعلیقات یازمش
ایدی . او وقت استانبولده خیلی علمای اعلام وار ایدی که برنجی
طبقه ده بولنانلرک المشهورلری اقشهرلی عمر افندی و امام زاده اسعد
افندی و انطاکیه لی سعید افندی و دکزلیلی یحیی افندی و ایکنجی
طبقه ده بولنانلرک اسر فرازلری ده و دینلی خواجه و کریدلی خواجه
ایله شهری حافظ افندی ایدی . بونلر آره سنده حکیم حمید افندی
نامنده فاتحده درس او قودان بر خواجه بولنوب کندیسی غایت ذکی
برکیمسه ایسه ده طبابتله مشغول بولندیغندن اوزون اوزادیه درسه
باقه مزمش . لیکن قوه ذکامی حسیده بلا مطالعه تدریس ایلمش .
بومعلم مجاناً طابه یی تدایوی ایلمه مک و یچاره کانه مددرس اولمق کی

خير پرور لمكرده دنخى بولنورمش . طبقه نالتهده حافظ سيد افندى ايله برکوى شاكر افندى بولنوب حافظ سيد افنديك علوم عربيهده اقدارى شاكر افنديكده فنون حكميهده على الخصوص علم منطقده ملکه تامهسى وار ايدى . آنلردن صوكره طبقه رابعهده آنلرك كعبه وار بيله جك كيمسه لرك بولنه مامسى علمك انقراضنه اماره اتخاذا اولنيور ايمش .

اقشهرلى عمر افندى مقتاعد مدرسلردن اولوب درس وكيلى وخواجه شهريارى بولتمغه تدريسه وقتى يوقمش . امام زاده اسعد افندى ايكي دفعه اجازت ويردكن صوكره دفعه نالته اوله رق شهزاده جامعى جوارنده كى ابراهيم پاشا جامعنده شرح عقايد تدريس ايلديكندن احمد افندى بر مدت آنك درس لرند بولمش وانطاكيله سعيده افنديك سليمانية جامعنده كى مطول درس لرينهده دوام ايله مش .

خواجه يحيى افندى اختيار تقاعده عبادات ومطالعاته مشغول ايدى . صكره طبقه اولار جالى هپ وفات ايتديكندن يحيى افندى بر حيات قابوب پك چوق معمر اولديغندن احمد افندى آنك زدينه دوامله پك چوق سنه لر علمندن استفاده ايمشدر .

حافظ سيد افندى چهارشنبه بازارنده اسماعيل افندى مدرسه سنده منزوى اولوب كيمسه ايله اختلاط ايتمز او طه سنه قابوب دائما مطالعه ايله مشغول اولوردى . ليكن اشام ، صباح منتظماً درسه چيقاردى . حتى ايام تعطيل ديمه يوب طلبه موجود اولدقجه تدريس ايلردى . شهور نلته تقرب ايدوب ده درس لر كسيلايكننده تعطيل درس لرينه باشالاردى . فقط شعبان آنى كيرنجه طلبه هپ طهرهيه كيمكه او قوده جق آدم بولامازدى . اندن بشقهده خواجه بوله ميان احمد افندى ايله

باش باشه قالورلردی ، بایرام اقشامنه قدر بوتدریس وتدریس دوام ایلرلدی . احمد افندی ایچون ایام تعطیل بیرام کونلرندن عبارت ایدی . حافظ سید افندی غایت ذکی وحلال مشکلات برذات جلیل الصفات ایدی . لکن تقریری غایت سریع اولدیغندن درسی منتهیله مخصوص اولوب مبتدیلر ایدن هیچ استفاده ایده مزلردی . احمد افندی کندیسندن پک چوق استفاده ايله مشدر .

ودینلی خواجه مراتب ثلثیه رغبت ایدوب درسندن اعلی و اوسط و ادنی درجه لرینه کوره متفع اولورمش . زمانک الک زیاده طلبه یتشدیره ن بر مدرسی ایدی . اجازتنه قریب وقتلرده درسنده حاضر بولنانلردن اماسیه لی قره خلیل افندی ، اسکی زغرمه لی شریف افندی ، نصوح افندی کسب اشتهار ایتمشلر وبونلر اجازت آلامش اولدقلری حالدہ طبقه رابعه ده بولنان خواجه لره تفوق داعیه سننده بولته رق دائما مذا کره ايله اشتغال ايله مشلر . چونکه او وقت درسه چیه جق اولانلره برمدت مذا کره ايله مشغول اوله رق طلبه بیننده کسب شهرت ومعروفیت ایلکه مجبوریّت واردی . مجهول الحال برخواجه درسه چیه جق اولسه باشنه طلبه طوبیلا تمزدی .

کریدلی خواجه نک وفاتندن صوکره طبقه رابعه رجانه مرجح طوتیلان ارناوود علی افندی او ائناده درسه چیه مشدی که احمد افندی اندن ایام تعطیلده فن آداب وعلم عروض اوقومش ایدی .

احمد افندی استانبوله کلیدی زما ن ابتدا فاتح جامع شریفنده طویرانی محمد افدینک درسنه دوامه باشلامش وطبقه رابعه دن اولان دیگر خواجه لره درسنی دکه مش ایسه ده او خواجه لره کندیسنی تدریس ایده میه جکلرینی آکلامغله آنلری براقوب مقتدر مدرسلره

درسنه دوام ايتدى . و طويرائى محمدافنديله امثالنك درسندە خواجه لرينك كعبه ايريشمش طلبه لر بولنديغندن آنلرك ايستكسنز درسە كيدوب كنديلرينك استفاده ايدە بيله جكلىرى اقتدارده خواجه آرامقده اولدقلىنى ده كورور ايدى . اوصره ده خواجه اجازت ويرمكله طلبه مومى اليهم درس لرندن قالقوب برطاقى و دينلى خواجه يى فاتح طرفنده كى نشامى جامعنده ، برطاقى ده بر كوى شاكر افندى يى سراجخانه طرفنده كى دولكر اوغلى جامعنده درسە چيقارمىشسلر . بو طلبه لر مختلف درس لر دن قالمىش دعوالى بر كروه اولديغندن ظرفادن بعضيلرى طرفندن بونلره اهل قيام دينلمشدى .

احمد افندى منطق او قومش ايسه ده شاكر افندينك علم منطقده اشتهاى جهتيله تكرر علم منطق او قومق اوزره صباحلين شاكر افندينك درسە ، ايكنيدن صوكره مطول او قومق ايچون و دينلينك درسە دوام ايله مش ،

و دينلى خواجه فاتح جامع شريفنده مطول درسە باشلامغله اوچيوزدن زياده طلبه تجمع ايله مش . ابتدا و دينلى خواجه ايله بحثه كيريشنلر چوق اولمش ايسه ده برر ، برر قيرلمش . اهل قيامك چوغى سس چيقاراماز اولمش ، دائما خواجه افنديله مجاوبه و مخاطبه ايدنلر آنجق برقاچ كشى قالمش كه بونلردن برى ده احمد افنديدر . بويله بحثلره كيريشنلره دائما خواجه نك ياننده ير كوسترلمكده ايسه ده غلبه لقندن اوزاقده قالانلر لايقيه خواجه نك تقريرى ايشيده مز اولدقلىرندن كندى مدرسه سنك درس خانه سنه نقل اولندى . او غلبه لى درس خانه ده استيعاب ايدە مديكنندن برطاقى قپونك طيش طرفندن وينچرە لردن دكله مكده ايسه ده اوراده بشقه سس اولمديغندن خواجه نك تقريرى

آکلاشیلوردی . ودینلی خواجه پک متکبر ومتعظم برذات ایسه ده انصافی دخی زیاده اولدیغندن غروری حقانیت هائل اوله مازدی . برکون احمد افندی بر بچده زیاده اصرار ایدوب طیانمغله خواجه نك جانی صیقيله رق آنی تکدیر ایلدی . بوتکدیرده احمد افندی به کوچ کلدی برقاق درسده آغزینی آچوب بحثه کیریشمدی . صوکره برکون ودینلی درسه چیقدیغنده احمد افندیله بینلرنده مختلف فیه اولان بحثی آچوب پک کوزل تفصیل ایده رک « حق لوفجه لینک ایمش ! » دیدی . بونه احمد افندی نك خواجه سنی ده زیاده تقدیر ایله آنک حقنده کی احترامنک تزیاینه باعث اولدی .

احمد افندی ودینلی خواجه نك کرک ایکندی درس لرندن و کرک ایام تعطیلیه درس لرندن پک زیاده مستفید اولمشدر . لیکن اجازت بر معتاد صباح درس نه عائد اولمغله اجازتی شا کر افندی ندر .

اواننده یوقاروده بحثی کچن قره خلیل افندی فاتح جامع شریفنده وضعیه عصامی اوقوتمغه باش لاینجه هپ اهل قیام باشنه طوبلانوب شدتلی مباحثه جریان ایلدی . میدان مباحثه ده اک ایلرو آت سورده نلردن بریده احمد افندی ایدی . قره خلیل افندی جمله سنه طیانهرق بونجه سچیلیمش برکروهه بحق درس ویره بیلیمسیله شان وشهرت قازاندی . یکی درسه چیقان خواجه لر ایچنده برنجی درجه ده کورولدی . بوذات فاتحده درس اوقوتمغه اولدینی حالده برمدت فنوی خانه به مداومتله علم فقهده دخی کسب مهارت ایله مش . بالا آخره فتوی امانتده ومجله جمعیتی اعضا لغنده بولندقدن صکره نهایت شیخ الاسلام اولان قره خلیل افندی در .

قره خلیل افندی درسه چیقمازدن اول کذبوی حسن افندی ده بر آره لق اوپله بر تعطیل درسنه چیقمش ایسه ده احمد افندینک سؤال و جوابلری اوزرینه اوچ درسدن صکره مشاغلندن بحثله اعتذار ایلده رک درسی ترک ایتمش ، یعنی عدم اقداری آنی معلمک موقعنده طوتوندیره مامشدر . لکن کندیسی مزاجه خدمت ایدر هرکسک نبضنه کوره شربت ویرر بر آدم اولدیغندن بر آره لق درس وکیلی وخواجه شهریار اولوب خلیل افندیدن اول ایکی دفعه شیخ الاسلام اولدی .

بز پک کچوک سنده ایکن پدرمک کذبوی حسن افندیدن بحث ایلدیکنده « اوجاھلدر ! » دیدیکنی ایشیدیردک . قره خلیل افندی بزم اوه کلدیکنده ایسه سلاملق دائره سنده بولندیغ زمانلر پدرمک هرکسه یامدیغی صورته استقبالی و تشیععلری کوردیکمده چوجقلق حالیه باقینورکن اغلاردن بعضلری « پاشانک خواجه سی » دیرلردی . قره خلیل افندینک بزم اوه افطاره کلدیکی زمان حرم دائره سنده دخی « پاشانک خواجه سی کله جکمش ! » دیه معتاددن زیاده اعتنا وحاضقلر اولدیغنی کوروردم .

بعده ودینلی خواجه تهذیبدن درسه چیقمش حالبوکه آنک درسنه اوطورانلرکیمی تصدیقاتدن ، کیمی تصوراتدن بر آزی ده فناریدن قالمش . لایقیله علم منطق اوقومامش اولدقلرندن اکمال نقصانلری ایچون باری آنلره بر برهان کلبوی اوقوتمق اوزره اوتدریسی شریف افندی یه تکلیف ایلهمش ایسه ده شریف افندی « بن بویله اناسنک ایپلکنی پازارده صاته رق میدان بحثه چیقمش اولان برکروه ایله اوغراشوبده شهرتمی قیره مام ! » دیه استتکاف ایله مکله نصوح

افندی به تکلیف ایتمش اوقبول ایله ایام تعطیلده فاتح جامعنده درسه چیقمش احمد افندی اودر سده بولنماش . اهل قیام زوالی نصوح اقدینک اطرائی آلهرق بر باد ایتمش . وبش اون کون صکره « بزده بوقدر درس اوقوده بیلورز » دیه رک درسندن قالقوب طاغیلمشلر و دینلی خواجه بونلردن بعضیلرینی تکدیر ایدم چک اولدقده « بزا کر اضاعه وقت ایله چک اولسه ق کندی خواجه لریمزک درسندن قالمازدق ! » دیه جواب ویرمشلر . بونلردن بحث ایدرکن پدرم مرحوم « بحکمه اه تعالی صوکره استانبولده علمایه اوقدر انقراض کلدی که اولوقت اهل قیامک بکنمندیکی خواجه لر علامه زمان اولدیلر ! » دیمشدر .

صوکره برهان کنبوی تدریسی احمد افندی به تکلیف اولندی . احمد افندی سننک کچوکلکی دوشونهرک پک چوغی کندندن چوق یاشلی اولدقلرندن آنلره خواجه لک ایتک نصل اوله جنی مطالعه سیله موافقت ایتک ایسته مامش ایسه ده و دینلی خواجه وامثالک اصدار والاحلری ایله قبوله مجبور اولهرق فاتحده درسه چیقمش و اوکروهی تدریس ایله مشدر . احمد افندی یکرمی دوت ساعت بودرسه حصر وقت ایله علم منطقده مدون اولان کتب معتبریه مراجعتله درسی خلاصه ایلردی . او اهل قیام اولجه میاحنه به چیه ره رق خیلی اوغراشمق ایسته مشلر سده یاشی کچوک اولان خواجه لرینک علمنک بیوکلکی تصدیقه مجبور اولهرق آندن کمال خواهشله تدرسه دوام ایله مشلر . احمد افندی دولکر اوغلی جامعنده ده قاضیر درسنه چیقارلمش .

بومدت تدریس و تدرسه احمد افندی کیجه لی ، کوندوزلی چالیشه رق برکیجه یتاغنه یاتمامش . کتاب اوزرنده اویوقلار . اویانجه ینه کتابه صاریلورمش . ایام تعطیلده دخی دکانمزدی . بودرجه

کندینی اتعابی ا کا ضعف کتیرمش . بالاده اسمی کچن خواجه حکیم
حمید افندی بونی خبر آلمغله احمد افندی بی او درجه چالیش-مقدن
منع ایله مش . وکیجه لری بروقت معینه یتاغنه کیروب . او یوم سنی
وایام تعطیلیه ده براز سیر وحرکتله تنفس وتفرج ایله سنی مصرانه
تنبیه ایله مش اولدیغندن احمد افندی کیجه لری معین بر ساعتده یتاغنه
یاتوب وقتیه ده قالمغنه باشلامش . بر قاق دفعه جمعه کونلری مسیره لره
کیتمش ایسه ده آندن خوشالانه مدیغندن دوامی ممکن اولاماش .
هم تنفس ایله مک وهم ده فارسی او کر نمک اوزره مراد ملا تکیه سینه
دوامه باشلامش . تکیه ده دوام سوزندن احمد افندینک برطریقه کیره رک
شیخه مرید اولدینی ا کلاشلما ملیدر . جودت پاشا مدت عمرنده طرق
مشایخدن هیچ برینه کیرمه مش . وهیچ برشیخه مرید اولماقدن بشته
حکم و نفوذی آلتنده اولان افراد عائله سندن هیچ بری ده طرق
مشایخدن برینه داخل اولما مشدر .

پدرم استانبوله بیکی کلدیکی سنه لرده مدرسه حیاتنده صیقینتیلی بر کوئی
آ کلا تمش ایدی که آنی نقل ایتهدن کچه میه جکم ! او آنه قدر هیچ پاره
یوقسللنی کورمه مش ایدی . پدری منتظماً آنی پک ایی کچیندیره جک پاره بی
کوندیریوردی . برسنه پک زیاده قیش اولوب لوفجه دن برخیلی زمان پوسته
کتیرن تانارچیقه مامش ایدی . اوله برکون کلدی که میمکنی بی شروب خدمته
باقان طابه یه او کونکی طعام تدارکی ایچون اوله جق پاره بی ویرمه دن
صااووشمش . بوده کندیسنه پک کوچ کلش ایدی . فاتح جامعنه
کیرنجه صاغ طرفه کان محرابک یان طرفه اوتورمش ، اقشامه مدبرسه
اوطه سینه نصل کیده جکنی دوشونیوردی . زیرا میمکنی تدارک ایلله
مدیکی طلبه دن صیقیلیوردی . معلملرندن وارقداشلرندن اودونج پاره

آلحق ذهندن کچدیجی حالدہ اوزمانہ قدر کیمسہدن برشی ایستہ مامش
 کیمسہ یہ منت ایلہ مامش اولدینی ایچون بونی یاپہ میہ جغنی آکلایوردی.
 آچلقدن اولیکہ ، لکن ہیچ برکیمسہدن برشی ایستہ مامکہ قرار
 ویرمش ، الم وکدرلہ بوزیلش ، غم ویأس چہرہ نی صارمش
 اولدینی حالدہ پدرینک احباسندن اولوب استانبولده بولان لوفچہ لی
 برذات قارشوسنہ کلدی . ایشته بوفرصندی . اوزات آنک پدرندن
 پارہ کلہ جـکـنی بیلوردی . لکن ممکن دکل اندن ده ایستہ مدی .
 ایستہ مک ! او آنک یاپمیدیغی ویاپہ میہ جغنی برشی ایدی لکن
 اوزات براز قونوشدقن صوکرہ اکا « مملکتدن پوستہ کلدی ! سنک
 خرچلغک قالمامشدر . بن سنک بابا کدن آلیرم . شمیدیک بونی
 ویرہیم ده برقاج کون دہا پوستہ کلزسہ دہا ویریرم ! » دیہ آنک
 اوکنہ الی لیرا قویدی . اوچ کون صوکرہ ده پوستہ اوچ مماشنی
 بردن کتیرمکہ احمد افندی مدرسہ ده قازانلر ایلہ اتلی پلاو و حلوا
 یاپدیرتہرق بتون مدرسہ حلقنہ ضیافت چکدی .

او کونکی حال اکا او قدر تأثیر ایلہ مش ایدی کہ استانبولده
 بولندیغی زمانلرده ہر رمضان شریفده برکون فاتح جامع شریفنہ کیدوب
 کندیسـنـک او کدری کچیردیکی جہتـدہ نہ قدر فقر حالدہ طلبہ
 کوررسہ انلرہ پارہ ویرر . واورادہ کندیسنہ ویرمش اولان الی لیرا
 مقداری پارہ بی طاغیر ایدی .

مخاؤل عالمیہ وادیہ

ظن ایدرم کہ مراد ملاشیخی کور مدیکی حالدہ بزم کبی دکلیہ رک
 او کرشم اولانلر چوق واردر . لکن بیلیمانلردہ وارسہ آکلاشمش

اوله لم ! پدرم واستادم مرحومدن مراد ملاشیخنه دائر چوق فقره لر
ایشتمش ایدم که بعضیلرینی بوراده ذکر ایدم ! چهارشنبه بازارنده کی
مراد ملا تکیه سی بر دارالفنون دیمک اولوب اوراده هر نوع علوم
ومعارف تحصیل اولنوردی . اورایه بتون رجال و کبار کیدر .
هرسنه رمضان شریفده براقشتم ذات شاهانه اوراده مراد ملاشیخنک
مسافری اوله رق افطار ایلردی . استانبولک علماوادیسی اورایه
دوام ایلدکن بشقه طشمره لردن حتی پک بعید ممالکدن اورایه تحصیل
واستفاده ایچون کلورلردی . مراد ملا تکیه سی وشیخی ایشته بویله
اقطار جهان نام و شهرت صالمش ایدی . شیخ افندی صاحب ثروت
اولدیفی قدرده خیر پرور اولدیغدن پاره سنی امور خیریه صرف
ایلردی . تکیه سی جوارنده کی دارالمثنوی کنیدی انشا ایتدیرمشدر .
مراد ملا تکیه سی پوست نشینی اولان اوزاتک اسمی محمد مراد ایدی .
وکلا و رجال کنیدیسنه حرمت ایلرلردی . مراد افندی کرسی و عظه ده
چیقاردی که آنک وعظنده اکثری وکلاده بولنوردی . جمله غنده
رغبت و نفوذی اولان شیخ غایت آجیق سوزلی ایدی . برکون
جامعه ده وعظ ایدرکن بتون هیئت وکلا موجود اولدیفی حالدده شیخ
مراد « بردلی کاور واردر . برده کاور دلی واردر . دلی کاور بزم
بقالدر . فرانچیه لهنک بیاتی ، پینیرک بوزولمشی ، خلاصه هرشیئک
فناسنی ویرر . بن آنی چاغیریرم . برکوزل تکدیر ایدرم . هان یوله
کلیر . برمدت او یله کیدر . ینه ایشی بوزونجه ینه تکدیری ییوب
دوزه لیر . کاور دلی ایسه اوقاف ناظریدر که جامعلرک قنديللری یاغنک
پاره سندن چالار ! » دیمکله اوراده حاضر بولسان اوقاف ناظری نه
طرفه کیزلنوب نصل صاووشه بیله جکندن متحیر، دیگر وکلا مهوت

قالورلر . شیخ افندی حدت‌لندیکی زمان حدتی پک شدید ایش .
 پدرمک مثنویدن اجازتی مراد ملاشیختنددر . مثنوی درسی ایچون
 دوام ایدن پدرم برکون آنک اوحدتنه تصادف ایش . شیخدن
 درس آلمغه کیتدیکنده اوقوللری صوالی اوله رق کلوب « کوریورسن یا
 حامی ؟ بوکون آشیق وار ! خدمتکارلق وار ! » دیمش . مکر
 حدت‌لوب تکیه نه قدر آشیجی خدمتکار وارسه صاومش .

برصباح حضرت شیخ تکیه دن چیقمش . برایشه کیتمک اوزره
 فاتح چارشوسندن کچورمش . کباردن لیکن جهلادن برافندی شیخک
 کچدیکنی کورنجه همان اوکنه چیقوب کمال احترامله سلاملاقدن
 صوکره بر مشـکلک حلی رجاسیله « حضرت محمد حنفی مذهبنده می
 ایدی ؟ یوقسه شافعی می ؟ » دیه صورمش مراد ملاشیخی آدمک قیلیغنه
 قیافته باقوب آنک حال جهلنه مرحمت ایتمکه اوراده بولنان مشهور
 غایت تمیز ونظیف حلواجی دکانه کیرمش . اوراده او آدمی قارشوسنه
 اوتورده رق مذاهـبک صورت ظهورینی آکلاتوب حضرت محمد زمانده
 مذاهـبک بولندیغنی ایضاح ایله مش . اوزون ، اوزادیه تفصیلات ویرمش
 اک نهایت او آدم « ها ! شمـدی اکلادم ! بن پیغمبریمز حضرت محمدی
 شافعی صانیوردم . مکر حنفی ایش ... ! » دیمسیله مراد ملا شیخی
 بردنبره دکاندن طیشارو فیـرلایوب « ایواہ ! بنم زحمتمه ! سـویلدیکم
 اوقدر سوزلره یازیق ... ! » دیه او آدمه لاقردی اکلاتمق ایچون
 ضایع ایلدیکی زمانه تأسفلر ایده رک یورومش .

اوزمان استانبولده مشهور ایکی مثنوی خان بوللوب بونک بری
 کچوک مصطفی پاشاده مثنوی اوقودان خواجه حسام‌الدین افندی نامنده
 مبارک برذات ایش . احمد افندی بعضاً آنی استماعه کیتمشدر . صوکره

بوزات ایوب انصاری جوارینه نقل اقامتگاه ایله مش . دیکری مراد ملا تکیه سی پوست نشینی مراد افندی در .

مراد افندی ایام معینه ده مثنوی او قودر . ایام سائرده صباحدن اقسامه قدر متنوع درس لر ویرردی . کندینک اقدم شاگردانی اولان حافظ توفیق افندی ده اوراده حجره نشین اولوب مراجعت ایدنلره فارسی تدریس ایلردی .

احمد افندی بوش و قتلرینی اودرگاهده تحصیل معارفه حصر ایلر و بمضاده شوکت و عرفی دیوانلرینی او قومق ایچون شاعر مشهور فهیم افندینک قره کمر که کی قوناغنه کیدردی .

فهیم افندینک خانه سی ده بر محفل ادبی ایدی . فهیم افندی تفسیر موا کب یازان فرح افندینک تربیه کرده لرندن اولوب عربی ده هیج قوتی یوقسه ده فارسی بی مکمل بیلور ، کوزل شعر سویلر ظرفادن ، فیلسوف مشرب بر ذات ایدی . مصرفی ایرادینه اویدر مش ، قوناغنه چکیلمش کندی عالنده یشار ، کلوب کیدنلره کوریشور ، فارسی دیوانلر او قودردی . و قتيله فرح افندینک دائره سنده بیومش . مأموریتله پک چوق طشره لرده طولاشمش . امور داخلیه واجنیه یه واقف عارف بر ذات اولوب خانه سی مجمع ادبا و عرفا اولمغه مجلسنده گاه معارفدن ، گاه پواتیقه دن بحث اولنوردی .

احمد افندی مدرسه ده کی شهرتيله علمای مشهوره ایله کسب و داد ایلدیکی کی مراد ملا تکیه سنده و فهیم افندی قوناغنده ده پک چوق ذوات عالییه و ادبا ، شعرا ایله ده احباب اولمش . و هرا یکی طرفدن کندیمی پک زیاده حرمت و رغبت کور مشدر . ادبا و شعرا ایله انسیت

والفترده احمد افندی به شعر انشایه دخی هوس ویرمش . وشعر سویله مکده باشلامشدر .

لوفجده ایکن یازیدن اذن آلدیغنده احمد افندی به وهی خلصی ویرمشلردی . ۵۹ تاریخنده فهم افندی اکا « جودت » خلصی ویردی . اوزماندنبرو احمد افندی آنکله تلخیص ایله مشدر . ایشته اوقدر شهرت آلان ورغبت کورهن جودت افندی هنوز یکریمی ایکی یاشنده بولنیوردی . اووقت فاتح جوارنده پک چوق علما وفضلا اولدینی کبی فاتحن سلطان سلیمه وبرطرفدن قره کمرکه قدر اولان یرلرده پک چوق ارباب شعر وانشا واردی .

چهارشنبه بازارنده پاپاس اوغلی مدرسه سنک قارشوسنده کی قوناغنده ساکن اولان قوش اطهلی ابراهیم افندی دخی اوزمانک پک بیوک علماسندن اولوب آنک قوناغیده مجمع ادبا ایدی . وزرادن ورجالندن پک چوق کیمسه لر کلور ، و ابراهیم افندینک حضورینه کیرمک اوزره صفه ده نوبت بکلرلر ایدی . جودت افندی صوفیه مسلکینه سالک اولدینی حالد علمندن استفاده ایچون قوش اطهلی ابراهیم افندی به کیدر وکندیسنندن پک زیاده التفات کوره رک اک بیوک خواجه لردن حل ایده مدیکی شیهاتی آندن حل ایدر . آنک ذکا وعلمنی کورهن شیخ حضرتلری آنی تعلیمدن نمون اولوردی .

یوقاروده علما صره سنده اسمی کچن حافظ سید افندی دخی غایت عابد وزاهد برذات اولوب کندیسنه پک چوق حرمت اولتوردی . حافظ سید افندی صوفیه مسلکینی انکارده متعصب اولوب حتی قوش اطهلی کبی مشایخ صوفیه نک مریدلرینه تلقین ایلدیکی رابطه شیخک صورتی ذهنه آلهرق اکا توجه دیمک اولدیغندن بونک شرک جلی

اولديغى اثبات ايچون بررساله تأليف ايلدى . مراد ملا شىخنى شىيى
وصايىق ديه ذم ايلردى . مراد ملا شىخى ده آنى قبا صوفى وزاهد
خشك ديه قدح ايلردى . جودت افندى هرايكيسندن دخى تدرس
ايلكده اولديغندن اويله يكدىكرينه مناقض سوزلر ايشيديوردى .
شىخ قدر شناس برذات اولديغندن خواجه افندى يه ينه اغانده قصور
ايتزمش . حافظ سيد افندى بردرسه باشلايه حق اولسه استعاره يه
محتاج اولديغى حالده كتابلر آله حق پاره سى اوليوب فقير ايدى .
شىخ مراد حافظ سيدة لازم اوله حق كتابلرى اولجه تدارك ايدرك
حافظ توفيق افندى واسطه سيله اكا كوندردى . صانكه علمهنده
قوللانىق ايچون اكا برچوق اسلحه ويرردى !.. زهى ! عالى
ذوات !..

جودت افندى وقايع حكيميه وكلاميه ايله مشغول اولديغى صروده
اودرلو مجادله لر ايشيتدكجه منازعه نك اصلنى اكلامق اوزره كتب
صوفيه يى وعلى الخصوص محى الدين بن عربى حضر تلىرى نك تأليفاتى
اوقومغه باشلايوب اتمام ايله مش . پدرم مرحوم اوزماندن بحث ايدر كن
ديمشدى كه « فاتح سمتمده اووقت علوم ومعارفه دائر بختلر جريان
ايلدىكى صروده بويله ظاهر وباطن مجادله لرى دخى اكسيك دكل ايدى .
شمدى نه اووار ! نه بووار ! اودواتك جمله سى عالم بحث جدلى ترك
ايتديلر . هپسى يرلر نى بوش قويوب كيتديلر ! كاشكه بر مراد ملا
شىخى اوله ايدى ده آنى ذم ايدى جك برده حافظ سيد بولنه ايدى !..
مراد ملا شىخى سلطان احمد جامع شريفى واعظلرندن اولوب
جمعه كونلرى وعظ آنك صرعه سى ايمش . مانع ظهورنده آنجق حافظ
توفيق افندى نى بالوكاله كوندردمش . صوكره جودت افندى نى تدريس

زماننده آنک اقتدارینی کورمکله کنديسنک مانعی بولنديغی بعض
 جمعه کونلری آنی بالوکاله کوندرمک ایسته مش . جودت افندی
 واعظلق کندی مسلکی اولمديغی وسنتک بوکا مساعد بولمديغی
 سويلیه رک هر نه قدر عفونی رجايله مش ایسه ده شیخی اقناع ممکن
 اولاماش . شیخک تدریسی پاره ، پول ایله اولمديغدن آنی کوجندر مکه
 تدریسندن محروم قالمق دیمک ایدی . جودت افندی بول قوللی واعظ
 جبه سندن ده هیچ خوشلانمديغدن کیتمه مک ایچون نه دیسه قابل
 اوله ماماش شیخ افندی آنک آرقه سنه کندی جبه سنی کیدردیکی کبی
 وعظه یوللار مش . بض جمعه لری مراد ملا شیخنک وعظنی دکلکه
 کلان وکلا ، وزرا ، رجال مراد ملا شیخنک جبه سی ایچنده هنوز
 یکر می ایکی یاشنده بولان جودت افندینک وعظنی دکلر لرمش .

محافل علم وادبه آرتق کنج لوجهلینک علم ودرایت و ذکاسی
 سويلنمکده وجودت افندی عرض خلوص ایتمک اوزره بیوکاره
 کیتمی دوشونمکسزین بیوکار آنی کورمک آنکله کوروشمک
 ایسته مکده ایدی .

اواننده منحل اولان مکتب حریبه فارسی معلمکی جودت
 افندی یه تکلیف اولمش ایسه ده قبول ایتمه مشدر . سببی ایسه اووقت
 مکتب حریبه معلمری ایچون فس و ستره یا بانطالون کینمک رسم
 وعادت وارش . جودت افندی واعظ جبه سندن خوشلانمدينی
 کبی کندی قیافتی تبدیل ایتمکده ایسته مزمش . زیرا کنديسنک
 اقصابی املی اجازت آلدقدن صوکره مدرسلک طریقجه نشر علوم
 وتالیفات ایله ابقای نام ایله مک ایمش .

مراد ملا شیخی انشا ایتدردیکی دارلمثنوینک ختامی اوزرینه

« ۲۶۰ » سنه سی محرّمك طقوزنجی كونی آنی كشاد ایلدیكنده اوكون تبركاً سلطان عبدالمجید حضرتلری تشریف بیورمش . مراد ملا شیخی اوكون حضور شاهانده اسکی شاگردانه اجازت ویردیگی کبی جودت افندی یهده مثنوی شریفدن اجازت ویرمش وقصیده بره و حزب البحر اوقومغه دخی مأذون قیلمش . آندن سوکره هر سنه محرّمك طقوزنجی كونی دارالمثنویده مرثیه اوقونمق عادت اولمش . طقوزنجی كونه تعیین اولمنسی ایسه هر سنه محرّمك اوننجی كونی قوجه مصطفی پاشا درگاهنده مرثیه اوقونمق عادت اولدیغی جهتله ایکی مرثیه برکونه کلامک ایچوندر .

جودت افندی اکثری کیجه لرینی محضاً علم و فضلی ، ذکا و عرفانی یوزندن طانندیغی محافل علمیّه و ادبیّه ده کچیری یوردی . اکثری کیجه لری دعوتلی بولنیور . مدرسه سنه طوغری یورودیگی اقشاملر ایسه آنی یولدن چو یروب کوتوریورلر . مدرسه ده کی او طه سنک اداره سی تسویه اولندیغدن کلدیکی اقشاملر آنک خدمته باقان طلمه دن بشقه بر دیکری ده مکمل صورتده قارنتی طویوردیغی ایچون مدرسه خالق ده بلکه آنک اقشاملری کلدیکنه نمون اولیوردی . اوکنج یاشنده یاشلی و مرتبه جه بیوک رجال ایله احباب اولمش . احباسی چو غلمش ایدی . مریدی اولمدیغی خالده مراد ملا تسکیم سنک برپارلاق ییلدیزی ، عالم تدرس و تدریسک جالب انظار بر طلمه و معلمی ، قوش اطه لی قوناغنک مقبول و معتبر مداومی ، شاعر فهیم افدینک محب عزیزی اولان جودت افدیه هپ فضلا و ادبا و شعرا احباب اولمق ایسته یور ، خانه لرینه دعوتله مجلس شعر و ادبده آنک و جوتیه له افتخار ایله یورلردی . قیشک قوناقلرده ، یازین بوغاز ایچی یالیرنده

کچیردیکی او آوان لطیفی کندیسی اونوده مزدی . و حیاتنک اک طاتلی کچن زمانلرندن عدایلردی . جودت افندی اوایام لطیفنده غمدن آزاده زمان کچیرمکده ایکن آرده قلبنی یالکز برشی صیرلاتوردی که اوده حب وطن ...!

وطنی اوزلر واکا دائر شعر سویلردی . لکن استانبولده قالمقده کندیسنجه مقرر دی . ذهننی مشغول ایدن برشی ده استانبولده قالمغه قرار ویردیکدن اجازتنی آلدینی زماندن سوکره پدرینه یوک اولماسی ایدی . اوزمانه قدر عمرنده برکونلک موقت بریوقسـللق کدرندن بشقه پاره سزلک کورمه مش اولدیغدن مدرسه ده کی فقیر طلبه لرك حالنه تحمل ایدمه جکنی کوریور ، ینه پدرندن کلان پاره یی قبول ایتـسنی ده ارککلک ومردلکنه یاقیشدیره میوب کندیی اداره یه لازم اولان پاره یی کندی قازانمق ایسته یوردی . کندیسی تمیز کیکنیور ، جیبنده خرچلغی اکسیک اولمایور . لکن هپ پدرینک پاره سیله !.. اودرجه موقع احترامده طوتیلان جودت افندینک برپاره معاشی یوقدی .

۱۲۶۰ سنه هجریه سنده طریق قضاده روم ایلی قلمنده چنات رتبه سنده بره مدی قضاسنی ضبط ایله موقت اوله رق شهریه مخصص اولان بش بوز یکر می غروش معاشی آلمغه باشلامش . بومعاش ایسه عرف وعادت اولدینی اوزره شهور معدوده یه منحصر اولوب مدت عرفیه نک انقضاسنده کسیله جک ایدی . بومنصبک مدت عرفیه سی منقضی اوله دن ۲۶۱ سنه سی جمادی الاخرینک یکر می اوچنده یا ابتدا خارج استانبول رؤسی آله رق طریق تدریسه داخل اولمغله

پره‌مدی منصبی‌ده اوزرندن قالقدی طریق تدریسندن آنجق یوزاللی
غروش معاش تخصیص اولندی .

رؤس آلدیغندن طولایی مدرسه‌ده اوچ کون ضیافت یاپیلماغه
النده اولان پاره‌یی صرف ایتدکن بشقه بیسک بش یوز غروش‌ده
بورجه کیردی که برنجی دفعه ایلدیکی بورچ بوایدی .

۲۶۲ سنه‌سی شوالنده صدراعظم رؤف پاشا عزل اولنهرق یرینه
خارجیه ناظری مشهور رشید پاشا صدراعظم اولدی . متعاقباً مکی
زاده عاصم افندی وفات ایتمکله مشهور عارف حکمت بك افندی
شیخ‌الاسلام اولدی . جودت افدینک رشید پاشایله مناسبتی اوزماندن
باشلار . رشید پاشا ایله ایلک ملاقاتنده اوراده موجود بولنان
شیخ‌الاسلام مرحوم صاحب ملا بك افندی بونی استادم مرحوم
احمد مدحت افندی‌یه آکلاتمش . اوده عاجزه‌یه نقل ایله مش ایدی .

رشید پاشا قوانین جدیده ترتیب وتنظیم‌یه مشغول بولنوب ایجاب
ایتدکجه اوخصوصه دائر مسائل شرعی‌دن معلومات آلمق ایستدیکندن
باب مشیختدن علما ایچنده اک عالم واک منور فکری برکیمسه‌نک
کندیسنه کوندرلمسنی ایسته‌مش اوکون صاحب بك افندی‌ده رشید
پاشانک نزدنده مسافر بولنمقده ایکن علمادن برذات ایله جودت افندی
ایچرویه کیرمش . اودات رشید پاشا مرحومه کندیلرینک آرزولرینه
موافق اولمق اوزره باب مشیختدن کوندریلان افندی اولمق اوزره
جودت افندی‌یی ابراز ایله‌مش . صاحب بك افندی مرحوم مدحت
افندی‌یه بونی آکلاتوب دیمش که « جودت پاشایی اوایلک کوروشم
هیچ خاطرمدن چیقماز ! اويله مهم مسئله ایچون کوندرلمش اولان
برافدینک بك کنج اولدیغنی کورنجه حیرت ایتمش ایدک . اما حالا

کوزیمک اوکندن کیتیمان پارلاق ماوی کوزلرندن صاحیلان ذکا قغیلجیماری بزه مسئلهی ا کلاتمش ایدی ، بیورمش .

آندن سوکره جودت افندی رشید پاشا دائره سنده دامه باشلامش اکثر اقشاملرینی رشید پاشا مرحومک حضورنده کچیرمش . رشید پاشا کندیسینی پک زیاده تقدیرله حسن معامله کوستردیکی کبی مخدوملرینه درس ویرمسنیده تنبیه ایلمش . جودت افدینک مدرسه ده کی اوطه سی ینه کشاده بولمقده و بعض کیجه لری ینه اورایه کیتمکده ایدی . رشید پاشا مرحومک دائره سنده بتون ، بتون یرلشمسی جودت افندی کندی خانه سی پک ای اداره ایده جک قدر بول معاشه نائل اولدقدن سوکره در . کرچه جودت افندی رشید پاشانک مخدوملرینی اوقوتق ایچون معاش آلامش ایسه ده رشید پاشانک پک چوق نعمتی یمش ، پک چوق اکرام والتفاتنی کورمش در .

جودت افدینک آرتق پدرینک اوزررینه یوک اولمه یوب اداره سنده لزومی اولان پاره یی کندوسی قازانق آرزوسی نه مکتب حربیه معلمکی قبول ایله تبدیل قیافته راضی ایده یلمش ، نه ده رشید پاشا مخدوملرینی تدریسده معاش قبول ایتماسنه مانع اوله یلمشدر . زیرا کندی طریقتده معاشه نائل اولق آرزوسی ده ا قوی ایدی . اکثری اقشاملرینی رشید پاشا دائره سنده کچیرمسی اکا مدرسه ده کی اوطه مصرفی ده پک جزئی بر مقداره تنزیل ایلمش اولمغله پدرینک کوندردیکی معاش ده ا مبذول اوله رق جینه قالدیغندن کندیسینی هرجه تله احتیاجدن وارسته بولندیرییوردی . کرچه رشید پاشا دن معاش آلامش ایسه ده کندی اداره سنده آنک اووجهله فائده سی اولمشدر .

شیخ الاسلام عارف حکمت بك جودت افندی بی زیاده تقدیر
ایلردی . جودت افندی نك معاشنه یوز الی غروش ضم ایلدی .
رشید پاشاده باب عالینك عطایا ترتیندن سنوی ایکی یك درت یوز
غروش تخصیصنه همت بیوردی .

جودت افندی طریقجه معاشی کنندینی اداره ایده جك درجهیه
كلنجه تدریسات و تألیفاتله مشغول اولق اوزره مدرسهیه چکیلمك
فکرکنده ایکن رشید پاشا نزدی اکا یکی بر مکتب اولمش ایدی .
کتاب طرز ایرانی قلید یولنه دوکولمش ، اکثریا سجع و جناس
لفظی اوغرنده سوزك قوتی فدا ایدیلور و بو طرز اوزره مصالح
دولته دائر اوزونجه بر لایحه ویا تقریر یازیلسمه طمطراق الفضاظ
ارده سنده مقصد اصلی غائب و سوزك تأثیری ضایع اولور بر حاله کلمش
اولدیغندن رشید پاشانك اتخاذ ایلدیکی ساده و بلیغانه بر مسلك کتابت
وادی انشاده یکی بر جغر آچمش ایدی . او متجدد اعظم لسانمرك
تجدد و تصفیة سنكده بادیسیدر . لسانمرك آچیق یازلمسی و معاملات
رسمیه نك اولوجهله تحریری ایلك اول رشید پاشا طرفندن کشاد
اولمش بر یولدر . برنجیلك شرفیده او ذات عالییه عائددر .

او زمان خارجییه ناظری بولسان عالی افندی ایله دیوان هاین
ترجمانغندن آمدی اولان فؤاد افندی دخی رشید پاشانك اثرینه اقتفا
خصوصنده اقران و امثالرینه فائق بولمشلدر .

جودت افندی تحریر آثار خصوصنده بو کتابتی بکغوب او یولده
یازمغه لزوم کوردی ، بوندن بشقه رشید پاشانك نزدی اکا بر مکتب
سیاسی اولمغله او خصوصده یکیدن مکتبه باشلامش کی اولدی . او
اشاده فرانسزجه تعلیمه دخی باشلامش ايسهده او زمان اجنبی بر

لسان او قومق شعاع علمایه منافی کورلمکده اولدیغندن کیزلی تدرس ایلهمسی و کیمسه نك یاننده تکلم ایده مامسی هانکی علمی تعلمه باشلاسه پك چابوق تحصیل ایلان جودت افندینك فرانسزجه ده زیاده ملکه کسب ایلهمسنة مانع اولمشدر. فرانسز اساننك غرامرینی پك ای بیلور، چوق لغت بلله مش اولدینی حالدہ سر بست سویلیه مز ایدی فرانسزجه دن توارینخه و قوانینہ متعلق کتسابلری آکلادینی حالدہ ادبیات جهتنده ضعیف قالمش ایدی. فرانسزجه یی پك ای آکلار. لکن ای سویلیه مدیکنی بیلدیکی ایچون سویله مزیدی.

جودت افندی رشید پاشا دائرہ سنده بولنسندن عالی و فؤاد افندیلرله دائماً مصاحباتده بولنورلر. و آنلرله ارقداشلق ایدرلردی. فؤاد افندیله دوستلقلری پك ایلرو واروب بینلرنده بر محبت برادرانه حصوله کلش اولدیغندن بعض اقساملری فؤاد افندی آنی کندی یالیسنه و یا قوناغنه کوتورردی. آرتق بویله لکله او طه سنه کیده جك کیجه بوله میوردی.

رشید پاشانك مظهر توجهی اولان عالی افندی یه ۲۶۴ سنه سی محرمنده رتبه وزارت ویرلدی.

رشید پاشا ورشید پاشا طاقنك افکاری نشر معارف و تعمیم تربیه ایله دولتی اصول جدید اوزره اوروپایه توفیقاً تنظیم ایتك خصوصی ایدی. افکار عتیقه اصحابی بوکا عداوتله بقارلردی. بناء علیه اوزمان رشید پاشانك عالی افندی یه رتبه وزارت آلدینی سنه ظرفنده ۲۶۴ سنه سنده سر عسکر بولسان داماد شهر یاری سعید پاشانك سعایتله رشید پاشا صدارتدن عزل ایدیلرک یرینه صارم پاشا کتیرلدی. حکم و نفوذ داماد سعید پاشا الینه کچوب عالی پاشا و فؤاد افندی وسائر

رشید پاشا آدملرینی خلایج پاموغنی کبی آتوب هپسینی عزل ایتدکدن
 بشقه نفی و اعدامده قالقیشمسی افکار عتیقه اصحابی ایش باشنه
 کتیرمسی و دولتی اسکی تعصب یولنه کوتورمسی کبی شیرلی کورهن
 جودت افندی رشید پاشا مکتبندن ایله مکده اولدینی استفاده جهتیله
 عصرک بوکا تحمل ایله یه میه جکنی آ کلامش اولدیغندن احواله متأسف
 اولمشیدی. رشید پاشا آدملری آتیلدینی او زمانده جودت افندینک
 باشنده کی صاریغهمی حرمت اولنش یوقسه فرانسزجه سویله مدیکیمی
 موجب نجات اولمش هر نه ایسه اکا طوقونمامشیر. کیزلیجه فرانسزجه
 تعلم ایلدیکی طویولمش اولسه ایدی علمادن اولدینی حالد آتک او
 حالی بلکه سائرلرندن زیاده موجب تهمت اولور و جزاسی ده دهاشدید
 ترتیب اولوردی .

جودت افندی رشید پاشاسندن آیرلیوب ینه آنک دائره سنده
 بولمقده و مغزول زماننده کیجه لرینی آنکله مصاحبتله کچیرمکده ایکن
 چوق زمان کچمیه یوب رشید پاشا ینه صدارته کلش. واولکندن زیاده
 نشر معارفه اهمیت ویرمشدر .

پدرم مدرسه یه چکلمک آرزوسیه رشید پاشا یاننده بولندی
 زمانکی عالمنک انجذاب آره سنده کی حانی آ کلادیرکن دیمشدر که
 « رجال و کبار ایله الفتی چوغالدوب بوغاز ایچنک مسیره لرند طولا شمعغه
 آلیشوب کیتدکجه اول مرکزدن تباعد ایتمکده ایدم . چونکه سمیت
 قبله یی آرارکن شرق و شماله طوغری کیتمکده ایدم . » او ائنده
 اوروپاچه رونما اولان خلجان افکار اوزرینه دیپلوماتلرک آت اوینا-
 ده جقلری زمان کلوب رشید پاشا ایسه او میدانک اک ماهرارلرندن
 اولمغله اووقت اقبالی بر درجه ده ترقی بولدی .

جودت افنديك حيات سياسيسى اوزماندن باشلامش اولديغندن برآزده او زمانك احوالندن بحث ايده لم . جودت افندي سلطان عبدالمجيد خاك جلوسندن برقاق ماه مقدم اون يدي اون سكيز ياشنده اوله رق استانبوله كلديكندن سوزيمزه اوزمانلردن باشلايه جغز .

احوال زمان

مصر واليسى محمد على پاشا داعيه استبداده دوشمسيه اوزرينه سوق اولنان اردولر انهزامه اوغرامقده اوله لرندن سلطان محمود خان ثانينك كدرندن خسته ثوب وفات ايتمش اولدقلىرى ، منتشر بولنان تاريخلر يازمشدر . مسئله او حلد ايكن سلطان عبدالمجيد خان حضر تلى جالس تحت عثمانى اولديغنده باش وكيل رؤف پاشا ، شيخ الاسلام مكى زاده عاصم افندي ، مجلس احكام عدليه رئيسى خسرو پاشا بولنوب داماد شيريارى خليل وسعيد پاشالرده صاحب نفوذ ايديلر . لکن امور حكومت خسرو پاشانك انده اولمقله خود بخود رؤف پاشادن مهر هايونى آلوب عهده سنه بالاستقلال صدارت عظمى ووكالت مطلقه كبرى مسند جليانى توجيه ايتدردى . او وقت اندرون هايون اغالرينك ايلرى كنلرندن رضا بك ايله محمد على بك پادشاه نوجه حضر . تلىرينك حسن ظن واعتمادينه مظهر ايديلر . بونلرك بريسى صكره سرعسكر اولان رضا پاشا وديكرى ده قبودان دريا و صدر اعظم اولان محمد على پاشادر .

جلوس هايونده قبودان دريا بولنان احمد پاشا دونماي هايونه ف دكزده بونقمده ايكن دشمنى اولان خسرو پاشانك كمال استقلاليتله

صدارته کچدیکنی طویوب بعض ندماسی طرفندن ده اخافه واغفال اولمغه استانبوله کلسکدن ایسه محمدعلی پاشا ایله اتحاد ایدرک خسرو پاشا علیهنه حرکت ایتک فکریله دونمای هایونی آلوب اسکندریه یه کیتمش وفراری لقبی آلمشدر . محمد علی پاشا دونمای هایونی بر نعمت غیر مترقبه اوله رق ید ضبطنه کچیرمش . ومصر مسئلهسی بر قات دها صریه صارمش ایدی .

ایشته اووقت دولت علیهنهك افق سیاسیاتنده بر ییلدیز پارلامقده ایدی که بودولت علیهنه دیپلوماسی اصولنی وضع وتأسیس ایدن بیوک رشید پاشا ایدی .

رشید پاشا او وقت اوروپا دولترلی آره سنده بر اتفاق حصوله کتیروب مصر مسئلهسنی قلماً حل وتسویه چالیشیوردی . فقط بونی تنظیمات خیرهنهك اجراسنه ربط ایدوب ایکی ایشی برلکده یوروتک ایسته یوردی . افکارعتیقه اصحابندن اولان وکلا رشید پاشانک میدان قویمق ایستدیجی تنظیمات خیرهنی ایسته مدکاری حالده مصر ایشی بتدکدن صوکره آنک تأسیس ایده جی تنظیماتک تمللرینی ییقمق فکریله مجرد مصر مصلحتنک حصوله کلسی ایچون موافقت ایتشلردی . رشید پاشا تنظیمات خیره فرمانی قلمه آلدقدن صوکره کلخانهده اووقودی . واوروپا دولترلیه بر تجارت معاهدهسی عقد ایدوب بوکا مصر والیسنک سائر ایالات والیرندن فضله هیسج بر امتیازی اولمدیغی درج ایتدردی . فرانسه دواتی محمدعلی پاشانی تصاحب ایتک ایسته مش ایسه ده یالکیز قالمش . سائر دول معظمه مصر علیهنه دولت علیه ایله اتحاد ایله مشلر . انکلیزلر مصر علیهنه دونما سوق ایدوب دولت عثمانیه ده بر فرقه ترتیب ایلهرک انکلیز دونماسیله برلکده سوریه سواحله کوندردی .

او وقتلر دولت علیه ده یدواحد اصولی جاری اوله رق طرف حکومتدن مبايعه مأمورلری چیقاریلوب ذخاثری میری فیاتنه زراعتدن مبايعه ایدرلردی . بویله ید واحد اصولندن میری یه سنه ده یتمش بیک کیسه کلوردی . مذکور تجارت معاهده سنک ایجاب ایتدیکی سربستی تجارت حبسیله خزینة مالیه اوواردادن محروم اولدیه ده مصرک نأثری آندن قات ، قات زیاده اولمشیدی . زیرا مصرک اکثر وارداتی احوال انحصاریه دن حاصل اولدیغندن بواصولک رفیعه مصرک وارداتی بردنبره زیاده تنزل ایتدی . امور مالیه سی مشوش اولدی . محمد علی پاشا ایه دولته قارشو طوره بیلیمک ایچون منتظم و غیر منتظم پک چوق عسکر بسله مکده بولندیغندن اداره مصریه بومصارفی قارشولایه میوب بردنبره بیوک بر مضابقه مالیه ده دوشدی . حتی عسا کر مصریه نک یکر می سکز آیلق معاشری تداخلده قالدی .

اداره مصریه ماده بویله صیقلدینی کبی معنأ دخی مشکل بر موقعه دوشدی . زیرا تنظیمات خیریه فرماننک عربستانده انتشاری افکار عامه بی طرف سلطنته میل ایتدیرمسیله سوریه طرفنه چیقان عسا کر عثمانیه قولایلقله مظفر اولدی . عسا کر مصریه پریشان حالده خطه مصریه ده جان آتدی ، والحاصل دولت علیه ایکی یه منقسم بر حاله کلشیمکن خارجیه ناظری رشید پاشانک قلمی محمد علی پاشانک قلیچنه غلبه ایدرهک آنک قلیچنی قینه قویدردی . رشید پاشا عربستان طرفنک بولونمی کبی بر مخاطره دن دواتی قورتاردی .

رشید پاشا امنیت جان وعرض و مال قضیه سنی متکفل اولان تنظیمات خیریه بی تأسیس ایله عامه ده بیوک ایسکلر ایتمش اولدی . لکن عجبا او زمان بو ایولکلرک قدر و قیمتی هرکس طرفندن بیلنور می

ایدی؟ رشید پاشا اوروپا لولرله زیاده اختلاط ایلدیکندن وقرانته تأسیسنی ترویج کبی اصول جدیدیه انهما کندن طولای متعصین کندیسندن خوشنود اولمه یوب اکا امور دینه ده مبالا تسر نظریله باقیورلردی. داماد شهر یاری فتحی پاشاده اصول جدیدنك وضع تأسیسنده رشید پاشا ایله هم افکار اولدیغندن عوام ناس عنده اوده مدخول ایدی. او زمانه قدر ایسته دگری کبی حرکت آیشمش اولان مأمور لر دخی بو تنظیمات خیریه باغلرندن صیقلیورلردی. رشید پاشا ایسه تنظیمات خیریه یی یالکز اعلان ایله مکله قلمه یوب بو قوانین جدیدنك حرف بحرف اجرا سنده تعصب درجه سنده غیرت ایده رك بوندن طولای سرای هایونك معاملاتی تصعیب و دائره نفوذ لری تضییق درجه سنده قدر کیدیورلردی. تنظیمات خیریه واقعا بو کونلر من ایچون بزه کافی دکل ایدیه ده او کونلر ایچون آنی تأسیس و تطبیق مسئله سنده کی مشکلات و او مشکلاتك اقتضای ایچون کوستریلان اقدام و جسارت دوشونولنجه رشید پاشانك نه قدر فعال ، جسور حتی فدا کار بر ذات اولدینی اکلاشیلور .

مصر ایالتی محمد علی پاشا خاندانه توارث ایتمك شرطیله کندیسنه توجیه اولنق مقرر اولوب بوکا دائر رشید پاشا طرفندن قلمه آلنان فرمان عالی مسوده سنده سنوی سکسان بیك کیسه مالیه خزینه سنده ویرمك و مصرده طرف دولتدن منصوب بر دفتر دار اولوب وارداتی دولت نامنه استیفا وعسا کر وسائر مأمورینك معاشری نام شاهانه اوله رق ویرمك شرطلری مندرج اولوب بو دفتر دار ماده سندن محمد علی پاشا پك زیاده دلگیر اولغله فرمانك تعدیلی ایچون چالیشمغه مأمور ایلدی کیسه او خصوص ایچون رشید پاشایه التمش بیك

کیسه ا کرامیه تکلیف ایلدیکی حالدہ رشید پاشا بوکا اصلا میل ایتیموب افکارنده اصرار ایش . بودہ رشید پاشانک اوکونہرک سویلہ مسندن اوکرہ نیلمش برشی اولمہ یوب اوپارہ یی تکلیفہ واسطہ اولان کیسه پدریمہ نقل ایلمشدر . رشید پاشائی اقناع قابل اولمینجه او آلتش بیك کیسه مابین هایونده کی بعضی مقربینه توزیع اولنہرق آنلرک ترتیب ایلدکلری صنیعہ لرلہ رشید پاشا خارجیه نظارتندن عزل ایدیلہرک ادرنہ والیسی نصب اولنش . رشید پاشانک عزلی اوزرینه مذکور فرمان عالی تعدیل ویکیدن تحریر ایدیلہرک سکسان بیك کیسه آلتش بیکہ تنزیل ودفتردار فقرہ سی طی ایدلمش . لیکن رشید پاشانک ناصیہ پاکی پارلادقجه پارلامش .

رشید پاشا ادرنہ یه کیتمکدن استسکاف ایتمکله بیوک ایلچیلکله پارسه کوندرلدی . ایشته اوزمان رضا پاشا دوری باشلادی . وامور حکومت آنک الینه کچدی .

داماد فتحی پاشا بر مدت منکوبیتده قالبوب داماد محمد علی پاشا مقبل اولدی . لیکن اوده رضا پاشانک سوزیلہ حرکت ایلردی .

۱۲۵۶ تاریخنده خسرو پاشا دوشوب رؤف پاشا ینہ صدر اعظم اولمش ایسهده اوده رضا پاشانک تحت نفوذنده بولندی . بر آرهلق خونریزلیکله مشهور عزت محمد پاشا ثانیاً صدارته کلوب اسکی دورلرک احکامنی یوروتمک ایستدیسده تنظیمات خیریه مانع اولدی . خرسیتانلری اهل اسلامدن تفریق ایچون رعیتک راسنه علامت اولمق اوزره قور . دلہدن اوزونجه واکریجه سلوک تعبیر اولنان نشانلر قویدرمقدن بشقه دلخواهنه موافق بر ایش بجرہمدی . بر سنہ یه وارمقسزین عزل اولنہرق صدارته ینہ رؤف پاشا کلدی . لیکن امور حکومت رضا

پاشا ومنسوبینی النده اولدیغندن او بر دفعه کی کبی بوستان قورقولنی
منايه سنده قالدی .

رشید پاشانك دوشمه سی اوررینه تنظیلات خیره نك تمه و تفرعاتندن
اولان بر چوق ایشلر کیرو قالدیسه ده اساس باقی ایدی .

۱۲۵۹ تاریخنده تنسیقات عسکریه اجرا اولندی . بوایشده
امرای عسکریه دن عبدالکریم نادر پاشا ایله مترجم رشدی پاشا
قوللانیلیدی . بو تنسیقاتده دولت علیه نك قوه بریه سی الی اردویه
منقسم اولوب خاصه اردوسنه اسکدار ، درسعات اردوسنه استانبول
روم ایلی اردوسنه مناستر ، اناطولی اردوسنه خرپوت ، عربستان
اردوسنه شام ، عراق و حجاز اردوسنه بغداد مرکز اتخاذ اولندی .
هر اردونك مواقع معینه سی اولوب مثلاً شمنی درسعات
اردوسنك مواقعندن اوله رق اورالرده درسعات اردوسندن مقدار
کافی عسکر اقامه اولنوردی . یوقسه روم ایلینك محافظه سی روم ایلی
اردوسنه منحصردکل ایدی . درسعات اردو مشیرلکی سرعسکرلک
مسندینه منضم اولوب سائر اردولرک برر مشیری واردی . اردو
مشیرلرینك شهریه معاش و تعینلری یتیم سکنان بیک غروشه
واریوردی . خاصه مشیرلکی رضا پاشانك خواص منسوباتندن
ضربخور رشید پاشا عهدسینه توجیه اولمش . او زمان زیاده مقبل
و مقبول اولانلردن بری ده مالیه ناظری صفوتی پاشا ایدی .

خیلیجه دوام ایدن اودورک وکلاسی زمانلرینی پک خوش
کچیرمشلر ، پک زینکینلکه یشامشلر ایسه ده خارجاً پولتیقه نك حسن
اداره سندن عاجز بولنه رق راجل قالدقلرندن او جهتدن برشان
و اعتبار قزانه مدقلری کبی داخلاده ارتشا و ارتکاب مسئله سی پک

زیاده سویلندیکندن اوسوزلر مسموع شاهانه می اولدی ؟ یوقسه ذات شاهانه رشید پاشا و آنک آدمیری اولان عالی پاشا و فؤاد افندی کبی امور آشنا ذواته آلیشدیفندن او برلرندیمی اوصاندی ؟ هر فصل اولدیه ذات شاهانه رشید پاشایی خارجیه نظارتیه پارسدن کتیرتدی . و متعاقباً ۱۲۶۲ سنه سنده مقام صدارته کچیردی . رضا پاشا دوری کچوب رشید پاشا دوری کلدی ،

رشید پاشانک قارشوسنده داماد سعید پاشا ، رضا پاشا ، محمد علی پاشا کبی موقع اقبال و امور حکومت کندیلرینه قالمق ایچون آنی دوشورمک ایستیان اوچ خصم بی امان بولندینی کبی آنلرک ارقداشلری و توابعی ده آنلره منضم اولدقدن بشقه رشید پاشانک و طنک سلامتی ایچون اولان همت و غیرتلینی درلو درلو افترالر ایله امور دینیه ده مبالاتسزلق صورتلرنده کوسترمک ایستیه رک برطاقم صاف دلانی اقناع ایله پیدا ایلدکلری خصماده پک چوغه وارییوردی . اودشمنلرک اک دهشتلیسی اولان سعید پاشاده سرعسکر اولمشیدی . رشید پاشا ایلک خارجیه نظارتیه کلدیکی وقت آز زمانده پک چوق ایشلر یاپدینی حالده صوکره بالاستقلال صدارتنده اولکی رصانت و صلابت و سرعتی کوستره مامسی بوندن نشئت ایدیوردی . اکر اوکنده او یله موانع بولماسه ایدی رشید پاشا تجدد و ترقی خصوصنده ده پک چوق ایشلرده بولنوردی . مع مافیه تنظیمات خیریه نک تفرعاتی اکمال ایله امر تجدد و معارفک ترقیسنه همتدن کیر و قلمادی . مکاتب عمومیه نظارتی و مجلس معارف تشکیل اولندی . اقدجه معارف عمومیه نک انتشاری اسبابی مطالعه ایتک اوزره بر مجلس معارف تشکیل اولنوب صدور عظامدن فاضل مشهور عارف حکمت بک ، مترجم محمد رشدی

پاشا فوآد افندی بومجلسه اعضا تمین اولنمشلر . بومجلس موقنده
 تربیه عمومیه اوچ درجه اوزره ترتیب اولنمش که بونلر مکاتب صبیان ،
 مکاتب رشديه ، دارالفنون درجه لریدر . بونلرک اوچی ایچون مجلس
 مذکور اوچ عدد لایحه مفصله قلمه آلهرق وظیفه سنی ا کال ایله مش .
 بولایحه لرک احکامی فعله کتیرمک اوزره بالاده مذکور مکاتب عمومیه
 نظارتی ایله بر مجلس دائمی علی الدوام معارف عمومیه نک ترویجی
 اسبابی مطالعه ایله مشغول اولوردی . صدور عظامدن بر رئیس
 اولوب مجلس والای احکام عدلیه رئیسله خارجیه ناظرینک نظارتی
 تحتنده بولنوردی . اوئاناده مکی زاده نک وفاتیه شیخ الاسلام اولان
 عارف حکمت بک ده معارفک ترقیسنه چالیشمش . مکاتب رشديه
 کشاد اولنوب طریق ترقیده بر آدیم آتیلمش . مکاتب صبیان اصلاح
 اونوب ده مکاتب رشديه چوققلر یتشدره جک ایکن مکاتب صبیان
 حالی اوزره قالدی . زیرا اوئاناده یعنی ۱۲۶۴ تاریخنده سر عسکر
 بولئان داماد سعید پاشانک حضور هایونده کی اصراری اوزرینه رشید
 پاشا عزل ایله صارم پاشا صدر اعظم نصب اولنهرق امور حکومت
 داماد سعید پاشانک الیه کچمکه رشید پاشا طاقنک هپسنی آتوب حتی
 نفی واعدامه دخی قالدیشمش . استانبولی افکار جدیده احبابندن
 تخلیه ایتمکه چالیشمش . حتی مکاتب رشديه ده چوققلره رساملق
 اوکره دیورلر مش دیه خریطه تعلمنک منع اولنهنی حوادی ایشیدلمکه
 مکاتب عمومیه معاونی وهی ملا مجلس معارف دائره سی تفتیش اولنورسه
 دیه قورقه رق نه قدر خریطه مسوده سی وارسه خلا قوبورلرینه آتمش .
 آرتق افکار جدیده اربابی جانلرینک قورقوسنه دوشوب باشلرینک
 چاره سنی دوشونمش . برکت ویرسون که صارم پاشا پک عقلمز بر

آدم اولمديغندن ايشك ايلروسنه وارمايوب سعيد پاشايه نعت ايله مش .
ليكن اوكونلرده رشيد پاشا آدملىرى خيلى بيوك مخاطرلر كچيرمش .
سعيد پاشايى ضبط ايتمكده پك قولاي برشى اولمديغندن ذات شاهانه
آنك او عصره اويه جق آدم اولمديغنى كوره رك سعيد پاشايى عزل
ورشيد پاشايى تكرر صدارته كچيرمش .

اوقدر قورقورلر كچيرلمش اولمغله برابر اودفعه رشيد پاشا صدارته
كلينجه بر مرتبه ده اعتما ايله معارف عموميه نك نشرينه چاليشدى .
جودت افندى يى بو خصوصده كنديسنه معاون اتخاذا ايله برلكده
چاليشدردى . مجلس معارفك آيده بركره انعقاد ايليان برعموميسى
واردى . بونده مجلس معارفك رئيس و اعضاسيله برابر مجلس
والا رئيسى رفعت پاشا خارجيه ناظرى على پاشا ، سر عسكر مترجم
رشدى پاشا ، فؤاد افندى بولنورلردى .

فهم افندى ديوان صائى شرح ايتمكده ايكن آلتش ايكي سنه سنده
فوت اولمغله شرح ناقص قالدیغندن اقربا و تعلقاتی طرفندن آنك اكالى
ايچون جودت افندى يه پك زياده رجا اولمغله آنى اتمام ايله يوب مجرد
مرحومك همشيره و همشيره زاده لرينه برر مقدار معاش ياپيلمق
نيازينه وسيله اولمق اوزره تقديم ايتديرمش ايدى . مجلس والاي
احكام عدليه حواله اولنوب اوراده آنلره برر مقدار معاش اعطاسنه
قرار و يرلدىكى صروده مجلس مفتشى عارف افندي نك اخطاريله جودت
افندى يه بش بيك غروش عطيه احضاريله رتبه نك ترفيى خصوصه
قرار و يريلوب با مضبطه عرض اولمغله اراده سنه سى صادر اولمش ،
بش بيك غروش عطيه و يريلوب ۲۶۵ سنه سى جمادى الاولى سنده
واقع اولان توجيهات علميه ده ابتداى خارجدن حركت خارجه طفره

ایله بکام بیورلمش . یعنی کتندنن اسکی اولان برچوق ابتدای خارج مدرسیرینه تقدیم ایدلمشدر .

رشیدپاشا پارس سفارتنه کیتدیکی وقت برلکده کوتورمش اولدینی ترجمان خواجه آغوب افندی اوراده صنایعک ترقیسنه، اصول جدیده اوزره نصل شیر میدان کتیریلوب نصل چالیشیلدیغنه دقت ایله مش . استانبوله عودتندنه بروسه یه کیدوب اوراده دوت آغاجلرینک کثرتی کورمش . اوروپاده ایپکچیلک نه بیوک ثروت تأمین ایلدیکنه دقت ایله مش بولندیغندن بروسه طرفندنه دخی اصول جدیده اوزره صنعت مذکوره منهک اولسه لر قازانمق پک فرقلی برصورتده تزاید ایله جه کجکی نظر اعتباره آله رق اصول جدیده یی تعریف یولنده کندی لسانی اوزره تعلیمنامه حریر نامیله بررساله یازمش وبونک ترکجه یه ده ترجمه سنی آرزو ایله مش اولدیغندن جودت افندی تعلیمنامه حریرک ترکجه ترجمه سنی تحریر ایله مشدر .

عالم سیلسمیده

اوزمان آوستریا دولتمنده ظهوره کلان اختلال اوزرینه بحارلر آیقلا نوب آوستریا عصبیان ایده رک غلبه ایلدیلر . افکار اختلالیه افلاق وبغدانه دخی سرایت ایتمکه بر طرفدن عسا کر عثمانیه دیگر دیگر طرفدن روسیه عسکری مملکتینه کیردی . آمدی دیوان هایون فؤاد افندی فوق العاده مأمور اوله رق بکرشه کوندردی . آنکله برابر بوتنان عسکری قوماندان عمر پاشا ایدی که مؤخر سردار

اکرم اولان عمر پاشادر . افلاق و بغدادنه اوزمان بک بولمیه یوب بکلکه عابد اموری فؤاد افندی رؤیت ایدیوردی .

آوستریا مجارلری تأدیبدن عاجز قالغله روسیه مجارستانه ایکیوز بیک عسکر سوق ایلدی . اووقت استانبول خلقدن حتی وکلادنخی بعضیلری داخل اولدینی حالده رجال وکباردن برچوق کشیلر مجارلرک آوستریایه غلبه ایلدکاری کبی روسیه یه دخی غلبه ایدم جکلری اعتقادنه ایدی . حالبوکه روسیه نك مملکتین طرفنده بر اردوسی بولندقدن بشقه اوته طرفدن دخی مجارستان اوزرینه جسیم بر اردو سوق ایتمشیدی . فؤاد افندی ایشی یقیندن کورمکله روسیه نك قوه قاهره سنه مجارلرک تاب آور مقاومت اولمیه جقلرینی آ کلامش و خبر ویرمش ایدی .

اواره لوق جودت افندی رشید پاشا طرفدن فؤاد افندی یه اوامر شفاهییه تبلیغی ایچون بکرشه کوندرلمش ایدی . جودت افندی اولجه لوجیه یه کچوب آنجق بر قاج کون قالدقدن صوکره روسیجغه کلوب تبدیل قیافله ستره ، پانتالون کیه رک بکرشه کیتمش . رشید پاشانک اوامرینی فؤاد افندی یه تبلیغ ایله یوب بر آی قدر بکرشده فؤاد افندی نزدنده قالدقدن صوکره استانبوله کلوب فؤاد افندینک افادات شفاهییه سنی ده رشید پاشایه عرض ایلهمشدر .

جودت افندی کندی اداره سنه لزومی اولان پارمیی کندیسی قازانوب غیری پدرینک اوزرینه یوک اولماق حقنده کی آرزوسنه رغماً محضاً ستره پانتالون کیماک اوزره مکتب حربیه فارسی معلملکنی رد ایلهمش اولدینی حالده وطنه خدمت اوغرنده تبدیل قیافله بکرشه کیتهمشدر .

فؤاد افندینک دیدیکی چیققدی . یعنی روسیه بحارلری منهزم ایلدی . بحارلرک پک چوغنی دولت عثمانیه التجا ایلدیلر . روسیه و آوستریا دولتلری آنلرک اعاده سنی تکلیف ایتدیلر . پک چوق ذوات بو ایکی دولت متجاوړه معظمه یی کوجندیرمکدن خوف و احتراز ایدبورلردی . فؤاد افندی دخی بو قومشولری کوجندیرمه مک فکرنده ایدی . عالی پاشاده اوفکرده ایدی . رشید پاشا ایسه ملتجیلری ایواوحمایه خصوصنده برعزم متین ایله اظهار ثبات و صلابت کوستردی . و محرم اسراری اولان جودت افندیله مشاوره سنده آنی ده کندی فکرنده بولمش وجودت افندی « وان احد من المشرکین استجارک فاجرہ آم » آیت کریمه سنی اخطار ایله مش ایدی . رشید پاشا ملتجیلری حمایت پولنیقه سیله دولت عثمانیه اوروپا و امریقاچه بیوک شان قازاندیردی . بو جهتله دول و ملل غربیه روسیه یه قارشو عثمانلورک غیرتنی کودر اولدی .

بو ملتجی مسئله سندن طولانی روسیه و آوستریا دولتلری دولت عثمانیه یه اعلان حرب ایتمه راده سنه کلدیلسه ده مسلمانلرک احکام قرآنییه اتباعاً خرسه تیان ملتجیلرینی قبول وحمایه ایتمه لری حریت و سربستی داعیه سنده بولنان اوروپالورله او مرتبه تأثیر ایلدی که اوانشاده پارس ولوندره سوقاقلرنده اوروپالیلر بر باشی فسلی کورسه ار « یشاسون ترکلر ! » دیه باغیرییورلر . وکلوب آنی در آغوش ایدبورلردی . روسیه و آوستریا دولتلری دولت عثمانیه یه هجوم ایده جک اولدقلرنده بتون اوروپا اهالیسی عثمانلورک امدادینه قوشه جقلری آکلاشلدیغندن هرایکی دولت بوکا اغماض و مسامحه یه مائل بولتیورلردی . رشید پاشا او سیاسی ماهر ، رابطه سالمه یی خلدن وقایه

جهتی ده دوشونديکندن روسیه ایمپراطورینک خدتی تسکین ایده جک
بر معامله دلنوازانیه تشبث لازم کلکله فؤاد افندی نی سفارت
فوق العاده ایله پترسبورغه کوندردی . فؤاد افندی همان بکرشدن
قالتوب ۲۶۵ سنه سی ذی القعدة سنده پترسبورغه وصول بولدی .
ایمپراطورله کوروشدی . ایمپراطورنک توجهنی قازاندى . اصلاح ذات
البینه موفق اولدی . فؤاد افندی بوماموریتلرنده پک زیاده ابراز
لیقت ایله یوب حکومتنه پک بیوک خدمتکر کورمش اولمغله برابر
اوروپا جده شهرت قازاندى . خدمتنه مکافاة ۱۱۶۶ سنه سی محرمنده
رتبه بالا ویرلدى . و صدارت مستشاری نصب اولدى . و جاذی
الاولی سی اواخرینه مصادف اواخر شباطده کمال عز و شرفله استانبوله
کلدى . فؤاد افندی روسیه نك صغوقلرندن متأثر اولوب مفاصلنده
صیزیلر پیدا اولمش ، استانبوله بریاندن ده آنک تداویسیله اوغراشمغه
باشلامش ایدی .

رشید پاشا بتون جهانہ نامنی طامش واوروپا کی عالم مترقیده
شار و شرف صاحبی بولمش اولدینی خالده دولت و ملتہ ایلدیکی
خدمتکرده ، شپاروبده او قدرینی کافی کورمک ذواتدن بولمیدغندن
نشر معارف خصوصنده باشلامش اولدینی ایشله دوام ایله مشدر .

معارف

یوقاروده ذکر اولدینی وجهله معارفک ابتدائی ، رشدی
ودارالفنون اقسامی حقنده هر بری ایچون یازیلان اوچ لایحه رشید
پاشا صرفدن جودت افندی یه ویریه رنک آنلرک مضامعه سی وفکرینک

کندوسنه بیساتی امر بیورمش اولدیغندن جودت افندی بونلری بعدالمطالعہ مکمل بولندیغنی رشید پاشایہ عرض ایله مش. رشید پاشاده لایحه لری بکنمش اولدیغندن مجلس موقتک وظیفه سی تمام اولمش. مذکور لایحه لرك مندرجاتی بالندا کره اجرا ایتدرمک اوزره بر دائمی مجلس معارف عمومیه تشکیل قیلنمش، و مجلس معارفک آیده بر کره اجتماع ایلیان عمومیسنه بر آی ظرفنده مجلس معارف نه یامش ویامغه قرار ویرمش ایسه آنلرك لایحه لری و مضطه لری هپ جودت افندی طرفندن تنظیم و تحریر اولنوردی. دائمی مجلس معارف عمومیه نك ریاستنده بر مدت وقصه نویس اسعد افندی بواندقدن صوکره حکیم باشی عبدالحق افندی رئیس اولدی. بو مجلسک اعضاسندن وارباب معارفدن کال افندی یه مکاتب عمومیه نظارتی علاوه مأموریت قیلندی. مجلسده بالندا کره قرار ویریلات خصوصات آنک واسطه سیله اجرا ایدیلوردی.

مؤخرأ عالی پاشا طالقوqlرندن وهبی ملا اکا معاون ویرمش ایدی. کال افندی کبی اهل و ارباب بر ذاتک معاونلکننه تعین ایتدیریلان بو وهبی ملا ذی علماده بولنان جهلادن بر طالقاووق اولوب اخلاقسزلغندن طولایی بین العلماء منفور ایمش. عالی پاشا معلوماتلی بر کیمسه ایسه ده اهل پرور دکمش. امور حکومتمده اهلنی قوللانمق مسئله سنی دوشونموب طالقوqlرینی مأموریتلره یرلشدیرمک کبی معتادی خوش کورلمه مشدر. بومسئله بو قدرله قالمش اولمدی. عالی پاشانک بر طالقاووق یرلشدیرمک یولنده کی حرکتی رشید پاشا و آنک معیتده چالیشان مترجم رشدی پاشا و عالی پاشا، رفعت پاشا، فؤاد افندی، جودت افندی و او خصوصده رشید پاشا ایله هم فکر

و مساعی اولان شیخ الاسلام عارف حکمت بک افندی کبی ذواتک رشید پاشانک جسارت و همت و قوتیله اکمش اولدقلری تخم معارفک یاننه برده اکا ایراث خسار ایدیه جنک بر میقروب صالویرلمش اولدی..! ذکر اولسان اوچ لایحه احکام مندرجه بنه کوره ابتدا مکاتب صبیانک اصول تعلیمنی اصلاح ایتک لازم ایدی. لکن مکاتب مذکوره اوقاف هایون نظارتنه مربوط اولوب اورادن فک ارتباطی او وقتک حکمنجه متعسر ایدی. اورادن منفک اولدقجه بونلرک اصلاحی ده متعذر ایدی.

کمال افندی تعیین اولندیغی مأموریتک اهلی، فعال و حمیتکار بر ذات اولدیغندن نمونه اولقی اوزره داود پاشا مکتبنی مکتب رشديه اتخاذ ایدهرک اوراده اصول جدید اوزره عربی و فارسی، حساب، جغرافیا اوقوتدیرهرق از وقت ظرفنده شاگردانه بعض علومک مبادیسنی علی وجه الاختصار تعلیم ایله ۲۶۴ سنه سنده بونلری حضور هایونده امتحان ایتدیردی. بواصول تعلیم هرکس طرفندن بک نیلیدی. بومکتبه درت مکتب ده علاوه ایدلدی.

۲۶۵ سنه سنده بش مکتبک شاگردانی مجلس والا دائره سنده حضور هایونده امتحان ایتدیرلدی. کمال افندینک همتی شایان تحسین اوله رق فرداسی مابین هایونه جلب و حضور شاهانه قبول اولنه رق نائل التفات بیورلدی. اندن صکره مکاتب رشديه طشره لره دخی تعمیم اولندی.

ذکر اولنان لایحه لرک احکامنجه مکاتب صبیانن چیقان شاگردان ایکی سنه قدر مکاتب رشديه ده اوقودقدن صوکره دارالفنونه کیده جکلردی. لکن مکاتب صبیان اصلاح اولنه مدیغندن کمال افندی

مکاتب صبیانک صوک سنه سنده اوقونه جق درس لری مکاتب رشديه نك
برنجی درس لری اولمق اوزره ترتیب و دارالفنونده اوقونه جق درس لرك
بعض مقدماتی دخی رشديه نك صوک سنه سنه علاوه ایلدی . بوجهته
متصور اولان رشديه دن ده ا مکمل صورتده مکاتب رشديه عنوانیه
برطاقم مکتبلر میدانه کلدی که بونلردن هر طرفه پك چوق منافع
حصوله کلدیکی غیر منکر بولنمشدر . فقط معارف عمومی نك
اساسی مکاتب صبیان اولدینی حالده آنلرك اصلاحاتنه هنوز تشبث
اولنه مامشدی . بوده قولای برشی دکل ایدی . بالاده سویلندی
وجهله چو جقلره رساملق او کره تیلورمش دیه مکتبلردن خریطه
تعلیمنك قالدیرلمسنه قالدیشیلمسی ، ووهی ملانك خریطه لری خلا
قبورلرینه آتسی ، رشید پاشا آدملرینك اعدامنه قدر قالدیشیلمسی کی
برزمان کچیریلدی چوق اولماش ایدی . رشید پاشا تکرار موقع
اقتداره کلینجه ترقیات معارفه چالیشمی و آدملرینك ده اکاتبیه
اویولده ابراز مساعیلری ینه بیوک برفدا کارلق ایدی .

مکاتب رشديه یه معلم یتشدیرمك اوزره فاتح جوارنده برده
دارالمعلمین مکتبی کشاد اولنش واورایه طلبه علومدن خیلی ذاتلر
شا کرد صفتیه الیه رق شهریه اوتوز غروش معاش تخصیص قیلنمش
ایدی . لیکن اوراده اصول تحصیل هنوز مطلوب درجه ده دکل
ایدی .

کمال افندی مکاتب رشديه ده اوقوتمق اوزره قبا ترکیه رساله لر
تالیفنه لزوم کوردیکندن اوخصوصده جودت افندی یه مراجعت
ایله مکله جودت افندی « معلومات نافع » نامیه بر رساله یازمش .
بوطبع ایتدی ریلرک مکاتب رشديه ده تدریس اولنمشدر .

او ائناده والده سلطان حضرتلری سلطان محمود خان ثانی
حضرتلرینک تربهسی جوارنده « دارالمعارف » نامیله کوزل برمکتب
یادرمشیدی . کمال افندی دارالفنونہ مقبدمه اولمق اوزره مکاتب
رشدیه شاگرداننک منتهیلرینی اورایه قویمق اوزره آنی مکاتب
رشدیه نک فوقنده برمکتب مخصوص اتخاذ ایلدی .

والده سلطان حضرتلری مکاتب صبیان چوجقلرله طولو اولدینی
حالدہ کندی مکتببنده کی چوجقلر نهدن آز اولدینغی والده کتخداسی
حسین بکدن صورمش . اوده مکتب کورمش برآدم اولمهیوب
مکتبلردن ومکتبلرک درجالتندن بی خبر بولندیغندن بونی وهی ملادن
صورمش . بوملا آرتق کندیسنه برسرمایه بولمش کی سسوینه رک
« کمال افندی کندی ایجاد ایلدیکی مکاتب رشدیه نک شان وشرفه
خلل کلامک ایچون والده سلطان افندیمنک مکتبنه زیاده جه چوجق
قویمق ایسته میور . یوقسه امر اولدینغی خالدہ بن برکونده مکتبی
شاگردانله طولدیریم » دیه برطاقم تزویراته کیریشمش . حسین بکده
مسئله نی والده سلطانه عرض ایلہ نیجه پک زیاده موجب حدت اولمش .
کیفیت وهی ملایه حواله اولمش . وهی ملا درخان اطرافده کی
مکاتب صبیانک چوجقلرینی طوپلایوب مکتبی طبقا باصه طولدیرمش .
واویله کوزل برمکتبی صبیان راده سنه ایندیرمش ! زواللی کمال
افندی نه قدر چالیشمش ایسه مرامنی اکلایمغه موفق اوله مدیغندن
اوروپایه قباغی آتمغه مجبور اولمش !

صورت حقندن کورینه رک چویردیکی انتریکه ایلہ ارتق معارفک
برباش بلاسی اوله رق قوتلی برصورتده یرلشمش اولان وهی ملای
آتمق وکلا ایچون دخی قولای برمسئله اوله مدینغی جهتله اودرجه یه

قدر میدانه کتیرلمش اولان امور معارفی وهی مالانک منفعت خصوصیه سنه آلت مقامنده استعمالنه قارشو نه یاپیلمق لازم اولدیغی دوشونیلیمکه باشلانمش! کمال افندینک غیابنده معاونی وهی مالانک وکالتی طبعی اولوب او حالده ایسه هنوز ترقی به یوز طوتمش اولان مکاتب عمومیه ایشلرینک چیغرنندن چیه جفی ا کلاشیلیمش . کمال افندی اوروپایه کیدرکن بومسئله ایچون دردلشدیکی ارکان حکومت ، دائرة نظارتده وهی مالایه طیانہ جق برذاتک لزومی بولدیغی ، بونکده آنجق جودت افندی اولدیغی جهته آتک معاونلک عنوانیه مأمور ایدلمسنى سويتمش . بعض ذواتده دارالمعلمین خواجه لرینک وهی ملاکی برقلاشک اداره سنه نظر استهزا ایله باقه جق لرینی ، علی الخصوص برنجی خواجه اولان یحیی افندی کی بقیه السلف اولان برعالم نخریره وهی ملاکی بین العلماء مذموم ومنفور اولان برشخصک نظارت ایتدیرلمسی یاقیشه میه جفی سويلدکرندن مجلس معارف عمومیه ریئسی عبدالحق افندی طرفندن دخی جودت افندینک معاونلک ایله تعیینی مناسب کورلمش ایدی . او وقت هنوز معارف نظارتی تشکیل اولنماش اولدیغندن مجلس والا ریئسی ایله خارجیه ناظری معارف عمومیه هیئتنه نظارت ایدیورلردی . جودت افندینک معاون نصب اولنه جفی خبر آلان وهی ملا خارجیه ناظری بوانان عالی پاشا سنه قوشوب معاونک تعدیسنه اعتراضله جودت افندینک معین عنوانیه کنندی معیتنه مأموریتنی طلب ایله وش . عالی پاشاده بوصورتی ترجیح وترویج ایتمشده مجلس عمومی معارف ارکانی بونکله مقصد اصلی حاصل اوله میه جغندن بشقه جودت افندینک وهی ملا معیتنی قبول ایتیمی اصلا مأمول اولدیغی بیلدیرلمش . بوجهته ایش کشاکشه دوشورلمش!

بوتفصیلاتدن بی خبر اولان جودت افندی یالکیز معاونلک ایله
مأمور اوله جغنی ایشتمش اولدیغندن شیخ الاسلام عارف حکمت بک
افندی یه کنديسنک مقصد واملی مدرسه عالمه چکیلوب درس-عالمق
یولنده نشر علوم ایله مک ، وتالیفاتله اشتغال ایتک اولدیغنی ، بونک
ایچون معاش ومعیشته بر مقدار دها علاوه اولنسنی بکلدیکنی ،
ومأموریت قبول ایتماک خصوصنده کی عزمنی بیانله معاونلکی
مسلیکنه مغایر کورد بکندن قبول ایده میه جکنی بیلدیرمش . عارف
حکمت بک جواباً « نه زمان اولسنه مدرسه یه چکیلمک النده در .
شمدی ظهورات قیلندن اوله رق سکا برایش تکلیف اولنیورکه منافع
عامه یه متعلق خیرلو بر مصاحتدر . علی الخصوص کمال افندینک غیبوتی
زماننده سزک بواشد ، بولمه کزی بز مناسب کوریورز . سن بونی
قبول ایتده صوکره استعفا ایدوب چکیلمک قولاید . همده اووقت
سکاتقاعد یولنده بر مقدار معاش ویریلور . ایستدیکک مع زیاده حصوله
کلوره بیورمش . عارف حکمت بک افندی جودت افندی بی اقتباع
ایلدیکنده جودت افندی بالبداهه همان بوبیتی عارف حکمت بک
حضورنده سویلشدر .

مطلع

خوبان بی وفا کی دهر دسیسه باز

ناز اهلنه نیاز ایدر اهل نیازه ناز

عارف حکمت بک جودت افندی بی زورله معاونلکه اقتاع ایلمش
اولدینی حالد و هبی ملانک خاطری ایچون عالی پاشانک معین عنوانیله
مأموریتک تنسیبنی مجلس معارف قبول ایتمه مش . عارف حکمت بک

افندیك تنسییله جودت افندیك مجلس معارف عمومیہ اعضاخیله دارالمعلمین مدیرلکینه نصبه قرار ویرلمش . ۱۲۶۶ سنه سی شوالنك بشنده بوايكي مأموریت عهدہ سنه توجیه اولمشدر .

اول دفعه کی حانی اکلادیغنده پدرم مرحوم دیمشدرکه « ایشته اول کون شیدکه اماله طوتلدم . چالادیجه طولاشدم . آغدن ، باغدن قورتیلهیم دیدکجه قیود ایچنه دوشدم . مقدما برخدمتکارم وار ایکن آت سائز وقایق قایقچی تدارکنه مجبور اولدم . ظاهراً کسب رفعت و ترقی ایتدم . باطناً غائبه یی چوغالتدم . چاره یوق ! آرتق معارف عمومییه خدمت یولنده ایفای وظیفه مأموریته بذل مقدرت ایلهمك لازم کلدی »

اوزمانه قدر رشید پاشا جودت افندی یی برچوق مهم امورده استخدام ایله یورسده جودت افندی کندیسنك دولت مأموریتی قبول ایتمهك و مدرسیه چکیلوب درسعالمق و تألیفات ایله نشرعلوم ایدرک دولت و ملت خدمت ایتمك خصوصنده کی عزم قطعیسنی سویله مش اولدیغندن رشید پاشا آنی انجق بر احبابلق و کندیسنه معاونت صورتیله خدمته بولندیوردی . بعضاً کاتبلرینه ویره مدیکی درجه محرم اولان شیرینی جودت افندی یه تیسیض ایتدیرردی .

او ائزاده بغداد مقتیسی آلوسی زاده محمود افندی درسعاده کلدی . باب عالی یه کتدیکنده رشید پاشا ایله فؤاد افندیك اقتدار و نزا کتبلرینه حیران اوله رق باب عالی دن چیقدیغنده « هذا الفؤاد یلیق لهذا الصدر » دیمش . جودت افندی بومضمونی پك بکندیکنندن زرده کی قطعه لری سویله مشدر .

کردح جسم الملك صدر رشيد — يحليه رأى المستشار فؤاد
 اصاب يصدق القول في قاله فيهما — يليق لهذا الصدر هذا الفؤاد
 قطعة ديكر

جاء فؤاد مستشار المن — اضحى رشيد الرأى صدرالرشاد
 جاء بحق المدعى قائل — لاق لهذا الصدر هذا الفؤاد

اوزمانلرده علمای مصریه دن مشهور یحیی افندی دخی استانبوله
 کلمکله جودت افندی آنک علمندن ده پک چوق استفاده ایله مشدر .
 فؤاد افندی روسیه دن کله لی هر نه قدر تداوی ایله اوغراشمش
 ایسه ده روماتیزمه اضطرار بندن قورتیله مدیغندن بانیویه لزوم قطعی
 کورولمش اولغله بروسه یه کیتمکه مجبور اولدی . جودت افندی بی ده
 برلکده کوتوردی . بروسه ده بولندقلری زمان برکون تفرج مسیره سنه
 کیتدکلرنده صوک بهار موسمنک کوزل هوالی برکونی اولوب
 بولندقلری محل یشیلک اغاجلق ایدی . و برقاچ محلدن صولر آقیوردی
 فؤاد افندی ارقداشنه « ماء جاری غم و اندیشه یی ازاله ایدر . بونده
 حکمت نه در ؟ » دیمش جودت افندی جواباً « غم دنیا لاشی انسانک
 ذهنده بر ایلیشکدن عبارتدر هپ افکار بونک اوزرینه طوپلانور .
 و افکارک بر نقطه اوزرنده ازدخامی انسانه الم ویرر . صولرک آقندیسی
 و شاریلدیسی ایسه سلسله افکاری بوزار . قوروندی بی طاغیدر .
 بوجهتله غمی دافع اولور . لیکن ینه بوجهتله شعر سـویله مکـه دخی
 مانع اولور دیرلر . فی الواقع بوقدر صولرک جریانیله حاصل ایلدیکی
 خوش صدالر ازه سنده نه برکوزل شعر سویلنه بیلور ، نه ده منشیانه
 برمسوده قلمه آلینه بیلور . انسان دوشونورکی کورینورده افکارینی

بریره جمع ایده مز ! « دیمش. بونک اوزرینه فؤاد افندی « او یله ایسه
 هایدی طبیعت شعریه لر می زور لایوباده بوراده طبیعت قارشو
 بالاشترک بر غزل سویله لم « دیمکه زورینه شو غزلی سویله مشلر .

غزل مشترک

جودت — دیده فواره دل زار صویک باشیدر
 فؤاد — بوتفرجده آقان کوزلریمک باشیدر
 ف — سیم بازولرک آکدجه کموش صوینده
 ج — کوزلرم صانکه بروسهده بیکار باشیدر
 ج — در دکانجه وصلتهده قماشچی پچه نک
 ف — پستر راحت عاشق اشکی ضاشیدر
 ف — اولو جامعهده کی محرابی نه یاپسون عاشق
 ج — قبله وحدت آکا یارین ایکی قاشیدر
 ج — قابلیجه صوینی کبی آتش سیاله اشک
 ف — عاشقک باقی اثر آه شرر باشیدر
 ره نارفته بروساده آچوب کلک فؤاد
 بنده سی جودت آنک پیرو یولداشیدر

فؤاد افدیله جودت افندی بروسهده کی مدت اقامت لرینی بوش
 کچیر میوب ایکی مهم اثر میدانه کتیر مشلر در . او زمانه قدر لسان
 عثمانیک صرف ونحوینی جامع بر کتاب بولند یغندن قواعد لسان
 عثمانیه نک تحریری ایله بر کتاب تألیفی لزوم نک اهمیتنه مبنی قواعد
 عثمانیه رساله سنی میدانه کتیر مشلر . برده اوروپاچه بیونک ثروت
 ومعموریتی موجب اولان آنونیم شرکت اعتباریه لره ممالک عثمانیهده

هنوز رغبت و هووسى اولماسندن خلقه بر نمونه كوسترمك و بوغاز
 ايچى اهايسنك كيدوب كلهرينه بر سهولت و يرلك اوزره بر واپور
 شركتى تشكىلى دوشونوب بو شركتى تاسيسه دائر بر نظامنامه
 لايحهسى قلمه آمشدر . بو ايكي اثر مهمى بروسده بر آيه قريب
 اولان اقامتلرنده ميدانه كتيروب استانبوله بويه ايكي كوزل هديه ايله
 عودت ايله مشدر . استانبوله ورودلرنده موقع اجرايه وضع اولمش .
 و بو شركته « شركت خريه » تسميه اولمشدر كه حالا باقى اولان
 شركت خريه در . قواعد عثمانيه كتابخنده جودت افندى استانبوله
 اكمل ايله قواعد عثمانيه تسميه ايلدى . صوكره قواعد عثمانيه نك
 مبديلره تعليم و تفهيمى ايچونده « مدخل قواعد » نام رساله يي
 تاليف ايتمشدر .

رشيد پاشانك اهمام وغيرتيله معارفك اوزمان انتشار و ترقيسه
 پك زياده اهميت و يريلوردى . مجلس معارف عموميه رئيسى صدور
 عبدالحق افندى اولدينى كې اعضاسى ده اكثري صدور و رجال دولتن
 ايدى . جودت افندى آچيق تركه يازمق ايچون خيلىجه چاليشدي
 جهته معارف كاتبلرينك مسوولرني تصحيح ايلر . و مهم ايشلري
 بالذات قلمه آلوردى . مجلس معارف عموميه باب عاليده دائره
 هايونده منعقد اوله رق على الدوام معارف عموميه دائر مذاكرات
 ايله مشغول و آيده بر كره و كلادن برينك خانه ويا ساحلخانه سنده
 بر اقشام ضيافتي و يريره رك كيجه مجلس والاي احكام عدليه رئيسى ايله
 خارجيه ناظرينك تحت رياستلرنده انعقاد ايلر و سر عسكر رشدى
 پاشا كې بعض و كلاده اعضا صفتيله بولنورلردى . جودت افندى
 مجلس عمومينك محررى ده بولنديغندن او بر آي ظرفنده نه ياپيلمش

ایسه آنک خلاصه سنی و کله جک آیده یاپیلمسی متصور اولان شیلرک
مذاکره سنی یاپوب اومجلس عمومیده اوقوردی .

جودت افندی بر یاندنده دارالمعلمین نظامات و اصلاحاتیه
مشغول اولیوردی . بومکتب ایچون بر نظامنامه یاپوب موقع اجرایه
وضع ایتدیردی . و طلبه سنک اصول امتحانلرینی یولنه قویدی .
شهور ثلثه طشره کیتمه مک اوزره معاشرینی حد کفایهیه ابلاغ
ایتدیردی . آز وقت ایچنده بو مکتبدن بر چوق مکاتب رشديه
معلملری یتشدی .

اوزمان مجلس معارف اعضائنی پک شرفلی بر مأموریت اولدیغندن
چوق کشتی هوس ایدردی . روم ایلی بککری بکی پایه لولرندن
مصرلی کامل پاشا ایله تقویمخانه عامره ناظری وقعه نویس دولت
رجائی افندی یهده علاوه مأموریت اوله رق ۱۲۶۷ سنه سننده مجلس
معارف عمومیہ اعضائنی توجیه بیورلش ، بر قاقچ آی صوکره کامل
پاشایه وزارت ویرلشدر .

مجلس معارف عمومیہ اعضا سنندن مکاتب عمومیہ ناظری کال
افندی ده او ائنده اوروپادن استانبوله کله بیلوب مأموریتنه دوام
ایله مشدر .

انجمن دانش

مجلس عمومی معارفک مهم ایشلرندن بری ده پارسک اقاده میسی
طرزنده بر جمعیت علمیه تشکیلی ایدی . اعضا ای داخلیه سی قرق ،
اعضای خارجیه سی غیر محدود و هر آی باشنده بر کون منعقد اولمق

اوزره انجمن دانش ناميله بر جمعيت علميه تشکيلنه قرار ویرلدى .
رياست اولاسنه صدور دن عطاءاه افندى زاده شريف افندى ، رياست
ثانیسنه مجلس معارف عمومیه اعضاسندن عبدالحق افندى زاده خیراه
افندى انتخاب ایدلدى . مجلس عمومینک بوکا دائر اولان مضبطهسى
جودت افندى طرفندن یازيله رق عرض اولندى . التمش یدى سنهسى
رجینک یکر مى بشنده ارادهسى صادر اولدى .

او مضبطه نك مألنه موافق یولده تقویم وقایعه درج ایله اعلان
اولمق اوزره قلمه الثان بیاننامهده جودت افندى طرفندن یازلمشدر .
پدرم واستادم مرحوم بو مضبطه ایله او بیاننامه نك صورتلرینی
عاجزه نك درس ضبطلری میاننه کچیرمش اولدیغندن بورایه نقل ایدلم .

مضبطه صورتی

هل یتوی الذین یعلمون والذین لایعلمون ، فحوای حکمت
احتواسی اوزره هر نشیده علم و کمالک جهل و نادانییه رجحانی بحث
واشتباه قبول ایدر مواددن دکلدر . ادنی ملاحظه ایله معلوم اولورکه
هیولای عمار ومدینیک صورت استیکمالی حصرا وقصرا نشر وتنیه
قنون متنوعه مقدمه مسلمه سیله استحصاال واستنتاج اولنه یلیدیکی
وارسته کافت احتجاج و بونک حصولی ایسه انجق دولتک همم عالیه
متوالیه سنه محتاجدر . زیرا ترویج هنر ومعرفه اقدام و اهتمام ایلان
دولتلك هر عصرده شکل و هیئت حکومتلری دائره معموریتده ورعایا
وبرایاسی مرکز رفاه ومدنیتده بولنه رق سائرلرینه حاکم وغالب اولمسی
ادوار هیئت عالمک عادات مستمره واصول غیر متغیره سندن ایدوکی
مسلماتنددر . حتی کوکب کوکبه دولت عثمانیه نك مشرق شان وشوکتدن

طلوعی هنگامند آفتاب علوم وفنون ممالك شرقیه ده یرتواند از اولوب طرف سلطنت سینه دن دخی اولوقته کوزه لازم اولان فنون و معارفک تأسیس اصول وقواعدی وتعمیم فروع و فوائدی حقنده ابراز همت بیوریله رق فنون متنوعه دن تألیف اوننمش اولان کتب مشهوره وحسابه کلز و کتبخانه لر آلماز بونجه مآثر مبروره اخلافه یادکار براغیلشم و بو جهته صیت شوکت و سطوت سینه جهانی طوتمش اولدینی حالد هزوران اسلامک لسان عذب الیان ترکیبی بیاغی متروک حکمنده طوتوب تألیف کرده لری اولان آناری عرض کمال ضمننده یابتون ، بتون بشقه لسان اوزره و پاخود الفاظ عربیه وفارسیه دن عبارت اولوب فقط بر صحیفه ده بر ایکی لفظی ترجمه اوله رق تصنیف وترتیب ایتکی عادت ایدنمش اوله لرندن واکثر مؤلفاتی کلیات علومک بر فرعی اولان شعر و انشایه حصر ایلدکارندن و هر وقته کوره معتبر اولان فنون وصنایع بشقه صورتده اولمسیله هر عصرده لازم ارله حق معارفک نشر و ترویجی ایچون مقدملری کتب عربیه دن اقتباس اوله رق تفرعاتی تکثیر قیلنه رق فنون وصنایعه دائر السنه اجنبیه اوزره یاپیلشم اولان کتابلرک دخی ترجمه اولنمی مقابله بالمثل قاعده سی اقتضاسندن و بو صورت اسکی وقتلرده ملل اسلامیه بیننده مرعی وجاری ودلائل عدیده ایله معلوم اولان مواددن ایکن حوادث کونا کونا کون ظهوریله مسئله دکشهرک و هر نصلسه شمس کاله منطقه شرقیه ده زوال ایریشه رک انوار آناری بورالجه محو اولوب کیتشم . و بر طرفدن دخی حل و عقد صاحب لرینک کیمیمی زیور هنر و معرفندن عاری کیمیمی غیر تکشیء وطن و ملت صفت ممدوحه سندن بری اوله لری حسبیه شمس معرفتک بو طرفدن غروب و غیوبتی ایجاب و بو

جهتله اکثر ناسی ظلمات جهل استیعاب ایتمش ایدی . فله الحمد ذات
 هایون حضرت شاهانهیه موهبه السیه اولان خصات جمیله لطف
 و معدلت و خصیصه جلیله غیر تکشی دین و دولت ملوکانلری
 اقتضای معالی ابتغای عالینجه تحت فیروز بخت جهانیلرینی تشریف
 مرحمت الیف بیوردقلری روز مسعدت بروز دتبرو افکار صائبه
 شهنشاهی اعمار اقطار بلاد و ترفیه احوال عباد جانب خیریت جالبه
 معطوف و آرای ثاقبه جهانی بونیت جلیله نك مابه الحصولی و اقدم
 اسباب وصولی اولان تربیه عامه ماده مهمه سنك استکمالی قوانین
 اساسیه سنه مصروف اولسیه عصر محاسن حصر حضرت شاهانه لرنده
 کوندن کونه هنر و معارف اکتساب اشتهار ایتکده بولنش . و آز
 وقت ظرفنده مائر علوم و فنوندن پك بیوک منفعتلر مشاهده اولنش
 اولوب آنحق تزايد العلوم بتلاحق الافکار مؤداسنجه بونك دهها
 زیاده ایلرولسی وعامیه اهم والزم اولان کتابلرک بر آن اقدم وجوده
 کتورلمسی ایچون اصحاب هنر و معرفتدن مرکب بر جمعیتک تشکیله
 عقلاً لزوم کورینه رک مقدا با اراده سنیه معارف عمومیه نظامات
 اساسیه سنه مأمور اولمش اولان مجلس موقته انجمن دانش نامیه
 بویه بر جمعیتک ترتیبی تذکر و تنسیب اولنش و اجرای اقتضایی
 سایه مقدرتوایه حضرت تاجداریده در دست انشا اولان دارالفنونک
 ختامنه براغیلمش ایسه ده ترتیب بنحشای اصول انجمن خلق و ایجاد
 تعالی شانہ عن الاشباه والانداد حضر تلری مصرع بر جستہ شان
 وشوکت و بیت القصید قصیده شکوه و سطوت اولان ذات هایون
 حضرت شاهانه یی قرین معانی توفیق و تأیید ونسخه نادره عدل
 ونصف و جامع الاصول خلافت وسلطنت اولان دولت ابد مدت

علیه‌الین شیرازه کیر دوام و تأیید بیورسون . ازاله جهل تبعه وافاضه
 تربیه عامه حقه درکار اولان اقدامات متوالیه نامتناهی شاهانه‌لری
 آثار علیه‌سندن اولمق اوزره فنون و معارفجه دخی مأمول اولنماز
 درجه حصوله کلان ترقی اسباب تحصیله نظراً دارالفنونک ختامنه
 قدر بیهوده وقت کچورلماک و ختامنده آنده اوقوتدیریه‌جق کتابلر
 اولجه یتشدیرلک وداستان انجمن پیرای جهان واوراد السنه جهانیان
 اولان منقبت جلیله جناب پادشاهی و اوصاف بر کزیده حضرت
 شهنشاهی‌یی بر فائدها شهرتکیر و بالا رو چرخ اشیر ایده‌جک بویه
 بر اثر جمیل و جلیل بلا تأخیر وجوده کتورلک اوزره انجمن
 مذکورک شیمیدین تشکیل و اجراسی میانه عاجزانه‌مزده بالتصویب
 صورت تشکیلی درمیان مطالعه اولمغله اولبابده جریان ایدن مباحثاتک
 فذلکه‌سندده اکرچه اشبو انجمنک یکرمی داخلی و یکرمی خارجی
 اعضا ایله بونلرک جمله‌سنه فضائل و معارفده قائق و تمام رئیس عنوانه
 لایق بر رئیس و اعضاسندن موظف اوله‌رق ایکی مصحح و برکاتبدن
 عبارت اولسی خصوصنه مقدا مجلس موقته قرار ویرلش ایسه‌ده
 اعضا‌نک هر بری برر فنده ماهر و بر جهته ترجمه و تألیفه قادر
 و هیئت مجموعه‌سی کرک‌عربی و فارسیدن و کرک السنه اجنبیه‌دن ترجمه
 و تألیفه مقتدر اوله‌رق ذوالجهتین اولمق والحاصل فنون و معارفه دائر
 هر نه آرانسه بو هیئت مجموعه‌ده بولنق لازم کله‌جکندن و هیئت
 مذکورک بو مرکزده کلی اعضا‌سنک تکثیریه توسیع دائره
 معارفه متوقف اولدیغندن اعضای داخلیه‌سنک رئیس‌لرله برابر قرق
 کشیدن ترکیب اولنسی و اعضای خارجیه‌سی غیر محدود اولوب
 چونکه بونلر یالکیز انجمن مذکور ایله مخبره صورت وصفنده

بولنه جقلىرينه واطلبوا العلم ولو بالصين حديث شريف حكمت اليقنك
 حكم عاليستجه علم وعرفاني هر يرد آراق جائز وبلکه الزمايدوکنه
 بناءً اشبو اعضاي خارجيه صفى وهر صنف تبعه دولت عليه نك
 وهر بر مملکت اهاليستك ارباب هنر ومعرفته ويرلمسى ورئيس تعيين
 اولنه جق ذات دخى بويله ذو الجناحين اولوب سائرلرندن ممتاز وهر
 درلو فضل ومعرفته بالا پرواز اوله رق انجمن دانش وکلاک کويا
 پر فهرست اجمالى اولق لازمهدن وحابوکه دائماً بويله بر ذاتک بولنه
 بيله چكى امر مجهول و بلکه خارج از مأمول کيفياتدن اولمقدن ناشى
 برى اول ديکرى ثاتى اعتبار اولمق و دائماً يکديکرى نقصاتى مکمل
 اوله رق ايکيسى بردن صفت مطلوبه ده بولمق يعنى هيئت مجموعنه نك بر
 نمونه تمثاليه و صورت اجماليه سى اولق اوزره ايکى رئيس تعيين بيورلمق
 موافق مصلحت کورنمکله مناسبلى لى التأمل صدور عظامدن
 عطاء الله افندى زاده سماحتلو شريف افندى حضرتلى داعيلرى
 حليه معارفله متحلى وهر فنده کعبى على اولمخين و مجلس معارف
 عموميه اعضاسندن سعادتلو خيراھ افندى حضرتلى بنده لرى دخى
 اصحاب کمالاتدن ولسان آشنا ذواتدن بولمقين بو ايکيسيله صورت
 مطلوبه حاصل اوله جغندن مشار اليهمادن شريف افندى داعيلرينک
 رئيس اول وخيراھ افندى بنده لرینک رئيس ثاتى تعيين بيورلمسى
 و برده ايکى مصححک مقدار کفایه ده اولوب اوليه جغنى شمديکى حاله
 بيلنه ميوب انجمن مذ کورک کشادنده ظهور ايده جک مصالحک
 کثرت و قلته نسبتله معلوم اوله بيله جکسندن انجمن مذ کور کشاد
 اولندقدن اوراده تذکر اوله رق ايجابنه باقلمسى واصل اتجمن
 مذ کورک کاتبى اوله بيله جک ذوات فنون ادبيه ده ماھروھر وجهله سپک

وربط كلامه قادر اولمسی لازمه دن اولمغله بالطبع انجمن مذکور اعضا.
 سندن اوله رق بونلر مصحح تعیین بیوریله جق ذوات دیمک اولوب
 فقط رئیس-لرک معیتده استخدا م اولمق وانجمن مذکورجه ریاسته
 عائد اوله جق خصوصات ایله مشغول بولمق اوزره بر موظف کاتبک
 مأموریتی واکا معاونت ایتک اوزره اقلام شاهانه دن یالکیز انجمن
 مذکورده بولمغی کندوسنه سرمایه مفخرت بیله جک بندکادن برینک
 دخی معاشسز اوله رق کاتب ثانی عنوانیله تعیین اولمسی تذکر وتنسیب
 اولمش آه
 انتهى

بیاننامه صورتی

مستغنی بیان اولدینی اوزره هر شیده دانش و عرفانک جهل
 ونادانی به رجحانی بحث و اشتباه قبول ایدر مواد دن اولمایوب هر
 حالده بیلان ایله بیلمیان عقلا و نقلاسیان اوله میه جفی وهیولای معموریت
 و مدنیت نشر معارفدن بشقه بر شیهله صورت حصول بوله میه جفی
 حکمت عملیه نک بر باشلوجه مسئله سی اولوب بو خصوص خیریت
 نصوصک حصولی ایسه دولتک هم غایه متوالیه سنه متوقف و محتاج
 بولدینی وارسته کلفت احتجاجدر . حتی کوکب کوکبه دوات
 عثمانیه نک مشرق شان و شوکتدن طلوعی هنکامنده آفتاب علوم
 وفنونک دیار شرقیده اشعه نثار اولوب طرف سلطنت سینه دن دخی
 اولوقتلر نشر انوار علم ومعرفت امرنده ابراز همت بیوریله رق قنون
 متنوعه دن تألیف اولمش اولان بونجه مجلدات و آثار اخلافه برکذار
 براغیلمش اولدینی حالده اکثر مؤلفین اظهار بلاغت و یکدیگره

مسابقه ایله قصب السبق آفرین اولمغه حصر امل وبتون ، بتون
 تزین الفاظ و عباریه بذلما حاصل ایدهرک اکثر مؤلفاتی کلیات
 علومک برفرعی اولان شعر وانشایه حصر ایلدکلرندن شتاوران بحر
 معارف اولان هنروران اسلافک ساحل حصوله کتورمش اولدقلری
 درر معارف اصدا ف واصطلاحات عمیقہ و مخدرات معانیسی حجب تعیرات
 دقیقہ ایچنده قاله رق عروس معنی هر کسه چهر نما اوله مدیفنه و حالبوکه
 بومثللو کتابلر خواصی انام ایچون اولوب عوام اندن استفادہ مرام
 ایدهمیه جکی بدیهیاتدن تربیة عمومیہ قضیة خیریہ سنی ایسه حصراً
 وقصرأ نشر و تعمیم فنون متنوعه مقدمه مسلمہ سیله استحصال
 واستنتاج اولنه بیله جکی مسلماتدن بولندیغه مبنی خواصک استیفای
 حظ ایدہ جکی طرز بلیغانه ک ایلروله مسنه دقیقہ شناسان روزکارک
 تشویق اولنمسیله برابر فنون و صنایعه دائر اولان آثارک دخی عامه ناسی
 اکلا یوب حصه یاب منفعت اوله بیله جکی صورته یاپیلمش وبرطرفدن
 دخی امر تحصیلک تمهیلنه چالیشمسی اهم والزم و چونکه فنون
 و معارف مرور اعصار ایله دکشهرک وتلاحق افکار ایله زیاده لشهرک
 هر عصرده دلال افکار بر درلو هنر وصنعت عرض اظهار ایتمکده
 وکالای کرانهای علم ومعرفت هر کون بر بشقه نقش ایله طرازنده
 اولوب کیتمکده اولدیغندن هر دورده لازم اوله جق فنون
 و معارفک نشر و تعمیمی لازمه دن و بو خصوصی مقدملرده دخی
 اهالی اسلام بیننده مرعی و ملتزم اولان مواددن اولمغه فله الحمد ذات
 شوکتسمات افندیمر حضرتلرینک خصلت مدوحه لطف و معدلت
 وخصیصه غیرتکشی دین ودولت ملوکانه لری اقتضای معالی ابتغای

عالیسنجه تحت فیروز بحث شاهانه لرینی تشریف معالی الیف بیوردقلری
روز مسعدت بروزدن برو افکار صائبه شهنشاهی اعمار اقطار بلاد
وترقیه احوال عباد جانب خیریت جانبیه معطوب واری نایقه
ظلمتپناهی بونیت خیریه نك مابه الحصولی و اقدام اسباب وصولی اولان
تربیه عامه ماده مهمه سنك استکمالی قوانین اساسیه سنه مصروف
اولمسیله عصر محاسن حصر آثار شاهانه لرنده کوندن کونه انوار علوم
ومعارف کسب اشتهار وانتشار ایتمکده بولنش . و از وقت ظرفنده
يك بیوک منفعتلر مشاهده اولنش اولوب انجق تزايدالعلوم بتلا حق
الافکار مؤداسنجه بونك دها زیاده ایلرولمسی وعامیه اهم والزم
اولان کتابلرك بر آن اقدم وجوده کتورولمسی ایچون اصحاب هنر
ومعرفتن مرکب بر جمعیتك تشکیله لزوم کورینه رك مقدا با اراده
سنیه معارف عمومیه نظاماتك مذا کره سنه مأمور اولمش اولان
مجلس موقده انجمن دانش نامیله بویه بر جمعیت معارف منقبتك
تشکیل وتریتی تذکر و تنسیب اولنش و اجرای اقتضاسی سایه
مقدرتوایه حضرت تاجداریده در دست انشا اولان دارالفنونك
خاتمه براغیلمش ایسه ده ترتیب بخشای اصول انجمن خلق وایجاد
تعالی شانه عن الاشتباه والانداد حضرتلری مصرع بر جستہ شان
وشوکت ویت القصید قصیده شکوه و سطوت اولان ذات هایون
حضرت شاهانه یی مقارن معانی توفیق و تأیید ومجموعه نفیسه
عدل ونصفت وجامع الاصول خلافت وسلطنت اولان هیئت منتظمه
دولتعلیه لرین شیرازه دار دوام و تأیید بیورسون ازاله جهل تبعه
واقاضه تربیه عامه نیت خیریه سیله فنون ومعارفك تأسیسی اصول
وقواعدی وتعمیم فروع وفوائدی حقنده درکار اولان اقدامات

متوالیہ علیہ و ہمہ مات متبالیہ نامتناہیہ ملکدارانہ لری ایجابجہ او وقت
 ظرفندہ فنون و معارفجہ مأمول اولنماز درجہ حصولہ کلمش اولان
 ترقی اسباب تحصیل بو جمعیت خیریت انعقادک اولجہ کشادینی تعجیل
 ایتدیکندن دارالفنونک ختامنه قدر بپہوده وقت کچوریلماک واندہ
 او قوتدیریلہ جق کتابلر دخی اولجہ یتشدیرلک اوزرہ جمعیت
 مذکورہ نك شمیدین کشادی خصوصی مجلس عمومی معارف
 عمومیہ ده تذکر اولنہ رق دارالفنونک ختام انشا آتہ قدر شمیدلک
 آیدہ بر کرہ دارالمعارفده کشاد اولنق واعضای داخلہ سی اتی البیان
 وکلای فخام و علمای اعلام واجلہ رجال بنام واعضای خارجیہ سی
 سائر ذوات معارف اتسامدن عبارت اولنق اوزرہ جمعیت مذکورہ نك
 عقد اولنمی و صدور عضامدن عطاء اللہ افندی زاده سماحتلو شریف
 افندی حضرتلرینک رئیس اول و مجلس معارف عمومیہ اعضاسسندن
 سعادتلو خیراللہ افندی حضرتلرینک دخی رئیس ثانی تعیین بیورلمسی
 بالتصویب خاکبایعالیدن استیدان اولندقدہ اولوجہلہ انجمن دانشک
 کشادی و مشارالہمانک مأموریتلرینک اجراسی خصوصلرینہ ارادہ
 کرامت افادہ حضرت ظل اللہی بیدریغ و ارزان بیورلمش اولمغین
 همان جناب حق پادشاه عظیم المثل و شہنشاہ دریانوال ولی نعمت
 بيمتمز افندیمر حضرتلرینی کافہ خصوصاتده توفیقات صمدانیہ سنہ
 مقرون و عمر شوکت شاہانہ لریں فوق مایتصور افزون بیورمق دعای
 واجب الاداسی ایفاسیلہ بیان کیفیتہ ابتدار اولندی .

انتهی

انجمن دانشك اعضای داخلیه سی رئیس‌لریله برابر قرق اولوب
 اعضای خارجیه سی ده اوتوز اوچی بولدی . بونلرک اسامیسی اسکی
 سالنامه لرده مقیددر . اعضا لر ایچنده اصحاب فضل و معارفدن خیایجه
 ذاتلر وار ایدی . لکن اکثریسنك مشاغلی امور معارفله اشتغاله
 مساعد بولمیدیغندن فعلاً انجمنه خدمت ایده جك ذاتلر پك آز ایدی .
 اعضای داخلیه نك شرائط انتخابیه سنده وكلا بیننده اختلاف واقع
 اولدی . اکثریسنك رأینه کوره وکلادن بعض ذواتك اعضای داخلیه
 عدادینه ادخالیه انجمنه شرف ویرمك اوزره اقتدار ترجمه و تألیف
 کافی کورولمك ، بعضیلرینك رأینه کوره فعلاً ترجمه و تألیف ایله
 مشغول اوله جق ذواتدن انتخاب اولنمق تنسیب اولنمش ایدی که عالی
 پاشاده بو ایکنجی قسمك رأینده ایدی . حتی « بز بو ایشك ایچنه
 کیرمیه لم ! آهنگنی بوزارز ! » دیمش ایسه ده اکثریت آرا ایله فعلیاته
 نظر اولنمیوب اقتدار ذاتی ایله اکتفا اولندی . امر انتخابه ذاتیات ده
 قاریشیدیرلمغله اصلاً اهلیتی اولمیانلرده قرقلره قاریشیدی . انجمنك بناسی
 صاغلام بر اساس اوزرینه قوریه مدی . عالی پاشانك بو خصوصه
 سوبلیدیکی طوغری چیقدی . انجمنك صورت تشکیکنه و وظائف
 مخصوصه سنه دائر بر نظامنامه یاییلوب اعضانك اسامیسیله برابر اعلان
 ایدلدی . كرك داخلی و كرك خارجی اعضا لره بالاسی طغریالی برر
 قطعه رؤس هایون ویرلدی . احمد جودت اقدی ده اعضای داخلی
 انتخاب اولنمش بولمیدیغندن بر رؤس ده اكا ویرلدی .

انجمن دانشك رسم کشادی حضور هایونده اجرا اولنمق مقرر
 اولدیغندن حین کشادنده هیئت طرفندن بر مقاله خطابه ایرادی
 تنسیب ایدلدی . انجمن اعضا لرندن ارزو ایدنلرک برر مقاله خطابه

قلمه آلمه لری و ترجیح اولنه جق اولانك قرائت اولنمی تنیه اولندی.
او یازیلان خطابه لردن احمد جودت افدینك کی جمله یه ترجیح
اولندی . درس دفتر لرمده بولنان او خطابه نك صورتی بودر .

خطابه

علمده علم و معرفت کبی بر شرف و مزیت اوله ماز و انسانك مطالب
ذاتیہ سنك اسباب تحصیلیه سی صنایع و معارفدن بشقه بر شیله حصول
یوله ماز . هر نه یه اولور سه اولسون و هر نرده بولنور سه بولسون
هنر و معرفتک قدر و قیمتی انکار اولنه ماز .

« هل یتوی الذین یعلمون والذین لایعلمون » بو کوردیکمز
سامان و انتظام و احوال انام و حسن معاشرت خواصی و عوام هپ
علم و هنرله حصوله ککش بر اثر دکلدر ؟ و مشهودمز اولان بونجه
غرائب امور و صورت آسایش و حضورك نظر امعان ایله باقیلوب
میزان دقت حقیقت شناسی یه اورولدقده دانش و معارفدن بشقه بر سبی
وارمیدر ؟ بونك ایچون فتح ابواب علم و حکمت ترتیب اسباب هنر
و معرفت ایله تربیه عمومیه قضیه خیریه سنك اشتهار و انتشارینه صرف
همت ایلان دولترك جریده حاللری شیرازه کیر سلك انتظام و رعایا سنك
مسئله آسایش باللری صورت پذیر بقا و دوام اوله کلدیکی بحث و اشتباه
قبول ایدر مواددن دکلدر . و انسانك ماهیتی حیوان ناطق اولدیغندن
ایبی جهتی اولوب حیاتنك امر محافظه سی و حس و حیاتی حسیلله
احتیاجات جسمانیه سنك حصوله کلکی وسائلنك استحصالنده مدنی الطبع
اولدیغندن امر تمدنجه ضروری الاحتیاج اولان اسباب تسهیلنه نك

استکمالنده فنون طبیعی و ریاضیه محتاجدر . جهت روحانیسی
یعنی ناطق و کلیات اموری مدرک اولسی حسیله دخی استیفای لذاذ
روحانیسی ایچون بالطبع مسائل حکمت الهیه مائل و سالک و غدای
روحانیسی مثابه سنده اولان شعر و انشا و نکت و مزیا استماعنه پک
آشوری راغب و متهاک اوله کلشدر . بونک ایچون فن حکمت الهیه
دائر بر چوق کتب و مائر یازلدینی کبی ادبیاتدن دخی بونجه آثار
و مجلدات کثیره رشته تحریرات قلمش و ترین و تهذیب کلام ایچون
فوق العاده و سائر فنون لازمه دن زیاده بذل جل اهتمام اولمشدر .
یا بر سوز ایچون بوقدر امک صرف ایلک عبث ایله اشتغال دیمک
اولمازمی دینلمسون ! زیرا بو عالم مظاهرده سوز کبی نفس ناطقه
انسانیه مؤثر برشی یوقدر . بوسیدن میدان معرکه و پر خاشده جان
و باش تلاشنده ایکن بر سوز ایله غیرته کله رک نیجه یوزیک آدم موقع
فداکاریده ثابتقدم اولوب عنندنه اک عزیز و لذیذ اولان حیاتی بر
سوزه دکشیدی و بر سوز ایله روح انسانی فوق مایتصور و بیک
جهان دکر شوق و شادمانی کسب ایده کلدیکی پک چوقدر سوزک
رفت قدری نصل انکار اولنه ییلور ؟ انسانک حیوان و سائر مدن
بابه الامتیازی اولان صفت مادحه سی و ترجان القلب و دلال عالم غیب
اولان لسانک اولانجه بضاعه و سرمایه سی سوز دکلیدر ؟
سوز کبی عالمده متین و پایدار بر اثر وارمیدر ؟ ایام ماضیه ده
کلوب یکمش و جمیع آناری مندرس اولوب دار و دیاری اونودلمش
بونجه صاحب کمال و قدرت اونلرک آدینی یاد ایتدیرن و بونجه اصحاب
دانش و عرفانک نامنی انجمن عالمده داستان ایدن سوز دکلمی ؟
طوفانزده فنا اولان ام سالفه نک اختراع ایتمش اولدقلری بونجه

صنایع غریبه و آثار عجیبه بتون ، بتون محو اولوب کیتمش ایکن اولوقلر بر شاعرك سويلديكي سوز محو اولمیه رق بوقدر امواج حوادث ایچنده یوورالانوب کلبور ! سوزك بیوکلکنه بوندن بیوکل دلیل ایسترمی ؟ آنجق سوزك قدر و قیمتی سويليانك معلومات و معرفته کوره در . زیرا سوز کارگاه درونده طوقونمش بر قماش بوقلمون اولدیفندن آب و تاب و طراوتی و چارشوی قابلیته قیمتی قوه عاقله نك تردستی تربیه سنه کوره اولور . بوجهته سوزك کرک بویه دلدوز و جکر سوز اولسی و کرک دامن حشره قدر پایدار اوله جق درجه ده بولنمی دخی علم و کماله متوقفدر . هر لسانه شرف و یرن شامل اولدیفنی فنون و معارفدر ، فنون معارفی حاوی اولیان لسان هر نه قدر ذاتاً مکمل و منتظم اولسه بيله آثار اعماردن محروم اولان اراضی خالیه کبی عد اولنوب ته کیم اراضینک حدودی بالتعین کدیمین ایله انواع طرحلر آچیلمدقجه دانشین و معمور اولماز ایسه لسان دخی تحدید اولنوب ده آنک اوزرینه اعمال فکر مدید ایله دیوانلر و فنون متنوعه دن کتابلر یازلمدقجه معتبر و مشهور اوله ماز ! بوسبیدن ناشی محضا لسانک تربیه سی و سوزك طرز بلاغت اوزره اولسی ایچون علوم ادبیه دن السنه عدیده اوزره بوقدر کتابلر تألیف اولنمشدر . والحاصل انسانک کرک حوایج جسمانیه سی و کرک مطالب روحانیه سی حسیله تحصیل علم و معرفته محتاج ایدوکی وارسته کلفت احتیاجادر . ایشته بو امر اهمه خدمت ایتک ایچون محسنات عصریه به علاوه جمیله اولمق اوزره انجمن دانش نامیله بزم کبی عاجزلردن مرکب اشبو جمعیتک انعقاد و کشادی خصوصنه مساعدۀ سنیه بیدریغ بیورلمشدر . جناب حقّه چوق شکرلر اولسون بزی ر پادشاه حقایق اکتشاهه بنده ایتمشدر که بندگان

وتبعه سین، سن تمیز دانش و عرفانه ایصال ایچون افراد و اطفال کبی
 مهد مرحمت سینه لرنده تربیه ایله احسان و عنایت جلیله سین اتمام واکال
 ایدیور. بزرگ ایسه هر خصوصده عجز من برکال اولدینی مثالو
 بو باده دخی اظهار عجز و ابتها لدن غیری بر دیه جگمز و عاجز اولدیغمزی
 بیلهرک وسع کترانه من مقداری چبالا مقدن بشقه بر ایشلیه جگمز
 یوقدر. همان مفتاح الابواب ولسبب الاسباب تعالی شانه عن الشک
 والارتیات حضرتلری انتظام بخشای اصول عدل و ترتیب فرمای فصول
 سطوت و سلطنت اولان ولی نعمت بینمز افندیمز حضرتلرینک عمر
 و شوکت شاهانه لرین افزون و وجود عالمسود ملوکانه لرین آفات صوریه
 و مغنویه دن مصون بیورسون. آمین بحرمة سید المرسلین.

انتهی

بو خطابه تبیض اولنوب حاضر ایدلمشیدی که التمش یدی سنه سی
 رمضان شریفنک اون سکزنجی چهارشنبه کونی باب عالی یه ذات
 شاهانه نک ایرتسی کونی والدہ سلطانک انشا کرده سی اولان دارالمعارفه
 تشریف ایله انجمن دانشی کشاد بیوره جقلری خبری کلدی. اوکون
 پک کیچ وقت عالی پاشا جودت افندی یی یانه چاغیروب، «سزک
 یازدیغکز مقاله نک قرائتدن اول صدر اعظم افندیمزک بر نطق
 مناسبله فتح باب مقال ایله لری مناسب اولور. بونی کندیلرینه عرض
 و افاده ایدییز» دیدی. جودت افندی رشید پاشا ساحلخانه سنه
 کلدیکنده کیجه اولمش ایدی. افطارجیلر وزوارک کثرتدن خالی بر
 وقب بولوبده مسئله یی آکلاتمق مشکل ایدی. بر فرصت بولونجیه
 قدر کیجه یاریسی اولدی. اندن موکرده رشید پاشا مسائل مهمه
 ایله مشغول اولدیغندن آنجق سحور وقتی حرمة کزدی. فرداسی

پنجشنبه کونی ده ارکندن چیقوب دارالمعارفه کیتدی . خلاصه کلام
بر نطق یازمغه وقت بوله مدی .

ذات شاهانه ارکنجه دارالمعارفه تشریف بیوردی . بالجمله وکلا
و اعضاء انجمن حضور هایونده قائم اولدقلری حلاله رشید پاشا
بالبداهه یو نطق ایراد ایلدی .

رشید پاشانک نطق

ولی نعمت بیتمز پادشاهمز افدیمزك ابتدای تحت سلطنت
سنیه لرینه رونق ویردکلری یوم مسعودکه له الحمد دولت و ملکه
ترقیسی کورملکه اولان قوت و معموریتک و عالمک نائل اولدیغی
سعادت و امنیتک مبدأ مبارکیدر . ایشته اول کون پادشاهمز باب
عدالتی تیمناً آچمشلر و محامداخلاق سنیه لرینک برهان باهرینی کوسترمشلر
ایلدی . صوکره انسانه انسانلی بیلدره جک و هرکسی دنیا و آخرتده
سعادت و سلامته ایردیره جک علوم و معارفک انتشارینه دخی برطریق
سهولت آچهرق جناب حقه شکرلر اولسون از وقت ایچنده ثمره
نافعه سنی و عرفان حقیقی شاهانه لرینک دخی دلیل قویسنی کوستردیلر .
ایشته بونک تدابیر متممه سندن اولمق اوزره بوانجمن دانشک تشکیلی
دخی مراد بیوروب والده مخترمه لرینک اثر عالییه اقتفاء احیا
بیوردقلری بویله برائر جلیله بوجمیت خیریه نک بدئی کونی تشریف
شاهانه لرینی دخی دریغ بیورمیه رق جمله قولارینی احیا بیوردیلر .
بزلر نصل بختیار آدلر زکه خیرلو برعصره یتیشه رک انواع نعم صوریه
و معنویه ایله متعم اولمقدمیز . و بزم اولادلرمن بزدن زیاده بختیاردرکه

هر بر نعمتده بزرله مشترك اولدقدن بشقه كالات انسانیه به لازم اولان علوم و معارفك اسباب سهولتی دخی غایت ولی نعمتله حاضر و آماده بولمقدمه درلر . حق تعالی حضرتلری سایه شاهانه یی اوزرلر مزده دائم بیورسون آمین! ولی نعمت افندیمر انجمن دانشك كشادینی امر و فرمان بیوردیلر . انتهى

رشید پاشانك نطقندن صكره انجمن دانش رئیس ثانسی خیرالله افندی جودت افندیك یازمش اولدینی مقاله خطابییه یی اوقودی . اندن صوكره انجمنك برنجی اثری اوله رق قواعد عثمانیه حضور هایونه عرض و تقدیم اولندی . وطبع و تمثیلی فرمان بیوردی . آنك امر طبعی ده انجمن ایچون ابتدای مذاكره عد اولندی . بونك اوزرینه سلطان عبدالمجید حضرتلری رشید پاشایه خطاباً « جودت افندی پایه سی ترفیع ایله تلطیف اولنسون فقط كنیدیسنك صحیحاً بمنون اوله جغی صورتده اولمیدر . اوراسنی ارتق شیخ الاسلام افندی ایله مذاكره ایدیكیز » بیوردیلر . وسرای هایونلرینه عودت ایلدیلر . عالی پاشا همان رشید پاشانك یاننه كیدوب سالف الذکر نطقی تکرار ایتدردی . و صورتی آلدی . جودت افندی ده بر صورتی الدی . طبع اولنق اوزره تقویم وقایع و جریده حواده كوندردی .

بدلام رشید پاشانك قدرت كتابت و قوه نطقیه سی اكلادیركن دیر ایدی كه « سوبلدیكنی یازمق ، یازدیغنی سوبله مك رشید پاشایه مخصوص برخصلت ایدی . كندیسی سوبله رك بر كاتب یازدیغنده تصحیحه محتاج اولمیان بر مسوده میدانه كلوردی . اك اوزه نیله رك یازدینی كبی سوز سوبلردی ، رشید پاشا قدرت كتابت و خطابتی كندیسند . جمع ایتمش جریده نطقیه سی نوادراتدن بولمش بر ذات

ایدی بو اقتدارینه معلومات ودرایت ، ذکا و فطانت و عزم جهد و فعالیت ده منضم بولنوردی . هر ملتده زمانك نادرا یتشدیردیکی ذواتدن ایدی .

فؤاد پاشا ایله عالی پاشاده دیپلوماسیده ماهر ذواتدن ایدیلر . فؤاد پاشاده قوه نطقیه سی مکمل وحاضر جواب اولوب مضمونلر ونکسته لی سوزلر سویلردی . لکن نطق بشقه انشاسی بشقه ایدی . عالی پاشا ایشه يك کوزل یازدینی حالدده قوه نطقیه سی هیچ یوق ایدی .

انجمن دانشك كشادی کونی صادر اولان اراده سنیة شفاهیة موجبنجه جودت افندی طریقجه التمشلییه ترفیع اولندی .

انجمن دانشك كشاد اولندقدن صوکره آیده بر کره دارالمعارفده انعقادده باشلادی . اول امرده جریان ایدن مذاکره دن بری قواعد عثمانیه ایله لسانمرك قواعدی ضبط اولندیغندن برده لغت کتابی بایلوب لسانمزدده زبازرد اولان عربی و فارسی و سائر اجنبی لفظلر کندی لسانمزدن عد ایدیلرک تعیین و تحدید ایدیلوب خارجه قالان الفاظ غریبه استعمالدن واز کچمك مسئله سی ایدی . اویله بر لغت عثمانیه تألیف اولنق اوزره بر قومیسون تشکیل ایدلدی . علم تاریخده بر قاج قسمه تقسیم واعضادن بعض ذواته توزیع اولندیغنی صرهدده بيك یوز سکسان سکز سنه سندن بيك اکیوز قرق بر سنه سنه قدر اولان وقایعک یازلمسی جودت افندیك عهده سنه ویرلدی . و الفاظ غریبه استعمالدن و تکلفات منشیانه دن صرف نظرله هر کسک آکلایه جنی تعبیرات ایله یازلمسی تنیه اولندی . آنک اوزرینه جودت افندی تاریخ جودتک تحریرینه باشلادی . بالفعل ایشه یارایه جق اعضایه

توزیع اولنان تألیفات ایچنده تاریخ جودتدن بشقه بر اثر میدانہ
چیقاریله مدی .

رشیدپاشا موقع اقتدارده بولندجه سیاسیاتده کی مهارت و مساعیدیه
خارجاً دول معظمه ایله تأیید مناسبات و داخلی نشر علوم و تنظیم
قوانین جدیدہ و نظامات ایله آرزوماندہ پک چوق ایشلر کورہ رک
دولت و ملتہ خدمت لر ایتشدیر . تجدد و ترقی اولوجہله کیتسه ایدی ،
کندیسی هپ موقع اقتدارده بولنوبده او خدمت لردہ دوام ممکن
اولسه ایدی ده پک چوق شیلر میدانہ کلش بولنوردی . حتی موقعندن
امین اوله میهرق بعضاً حیاتی ایچون قورقورلر کچیره رک هر موقعه کچدکجه
عزمنده دوامی ده کندیسنک پک بیوک اقدام و ثباتی ابراز ایلر . لیکن
بو غیور آدم ایکی ده برده موقعندن آتیلهرق باشلادینی شیئی او بر
موقعه کلیشنده ا کاله مجبور اولیور . موقع اقبالده بولندجه دخی
بر چوق دشمنلری آنکله اوغراشیورلردی . آرزوماندہ میدانہ
کتیردیکی آثار نافعہ نک مهم لرندن بولنان انجمن دانشک کشادی ده
آکا یکیدن دشمنلر پیدا ایتمش و بونلر آرمهنده پک صاحب نفوذ بر
دشمن ده قازاندرمش اولدی ! شویله که انجمن دانشک کشادی کونی
وکلا و مأمورین ایکی صنفه تقسیم اولنوب ، بری اصحاب دانش عد
اولنان رشید پاشا طاقمی ایدی . دیگر قسم بونلرک خارجده قالمغه
آنلر رشید پاشایه دلکیر اولمشلردی . خارجده براقیلانلردن بری ده
فتحی پاشا ایدی که فتحی پاشا داماد شہریاری ، و او آندہ طوپخانہ مشیری
و مظهر کمال توجه شہریاری اوله رق عادتاً مستشار سلطنت مقامنده
ایدی . اوللری اصول جدیدہ نک وضع تأسیسنده فتحی پاشا رشید پاشا
ایله هم افکار ایکن مؤخرآ آره لری شکر آب اولدی . آره لرندہ کی

برودت انجمن دانشك كشادی كونده كسب شدت ایلدی . آندن
 صوكره فتحی پاشا مجلس معارفك ایشلرینی ترویجده اكثرثا طرف
 خلافتده بولنشدر . او زمان قبودان دریا اولان داماد محمدعلی پاشاده
 رشید پاشانك بك بیوك دشمنی اولوب دائما آكا ضد بولنور ، آنك
 علیهنده آنترقیه چوپروب امور حكومتی كندی الینه آلمق ایستردی .
 رشید پاشا ایسه رأینده مصر ، عزم وثبات صاحبی بر ذات اولوب
 هیچ برینه سرفرو ایتمزدی .

فتحی پاشانك رشید پاشایه كوچمه سی نتیجه سی اوله رق ۱۲۶۸
 سنه سی ربیع الاخری بشنده رشید پاشا عزل ایدیلر ك رؤف پاشا
 صدراعظم اولدی . برهفته صوكره رشید پاشایه مجلس والا ریایتی
 توجیه بیورلدی .

جاذی الاولك اون سكیزنده ینه رشید پاشا صدراعظم اولدی .
 مصر والیسی عباس پاشان اعضاء خاندانی و پدرینك امكدارلری
 مشتكی اولوب امرای مصریه طاقم ، طاقم استانبوله كلهرك كوردكلری
 بد معاملهدن شكایت ایتمكده اولملر یه رشید پاشانك آنلری صحابت
 ایتمسندن عباس پاشا ایله اره لرینه برودت ومبایت دوشمشیدی . باب
 عالی ایله مصر والیسی آره سنده کی مبایت ابو برشی اولمديغدن بونك
 رفعی ایچون صدارت مستشاری فؤاد افندینك مأموریت مخصوصه ایله
 مصره اعزامی قرار کیر اولدی . بوندن بشقه محمدعلی پاشا مخدوملری
 و کریملری پدرلرندن قالان میراثی ایسته مکده عباس پاشاده بوکا
 ینشامقده بولنديغدن بو میراث مسئله سنده برصورت ویرمك لازمه
 حالدن اولمقله بونك ایچونده علمادن برینك برلكده کیمسی تنسیب
 اولنهرق فؤاد افندی یه جودت افندی ترفیق ایدلدی . التمش سکیز

سنه سی جامزی الاخره سنك اوچنچی كونی سائق شادی نام فرقتین
واپور هایوننه را کبأ مصره حرکت ایلدیلر. ماه مذ كورك اون بشنچی
کونی مصره واصل اولدیلر .

فؤاد افندیله جودت افندی مصرده حیسون نام سرایه مسافر
ایلدیلر . موسم ایلک بهار اولوب استانبولده هنوز بوغاز ایچنه نقل
اولنماش ایکن مصری پک صیجاق بولان جودت افندی استانبولی
خاطرلادیغی کبی رشید پاشادن افتراقده اکا کوچ کلش اولدیغندن
برغزل سویله مش ایدی که او غزلک آخریتلری شونلردر .

آکوب استانبولی فریادم ایله ایلرم آهنگ

بوراده عودوقانون پرده سین کوش ایتدیکم دملر
کلنجه یاده جودت آغلرم صدر کر مکارک

در لطفنده اکداری فراموش ایتدیکم دملر

رشید پاشای دریا دل که نیل آسا آقار اشکم

کلوب یاده می فیضی ایله جوش ایتدیکم دملر
فؤاد افندی بو مأموریتده موفق اولدی . مصرک سنوی آلتش
بیك کیسه ویرکوسنی سکسان بیك کیسه یه ابلاغ ایتدیردی . میراث
مسئله سی ده صلحاً تسویه اولندی .

مصر بکلرینک امللری عباس پاشانک عزل وتبذیلی اولدینی حالد
فؤاد افندینک او یوله کیتما سندن طولای آندن نمون اولما مشلرایسه ده
عباس پاشا پک نمون اولدی . فؤاد افندینک خدمتی دولتی نزدنده
مقبول اولدی .

مصر رجاندن بوندن خوشنود اولمیانلر فؤاد پاشانک اوزلا شمعق
صورتیه ایشی تسویه ایلوب عباس پاشانک عزلی یولنه کستمه می

عباس پاشا دن آلدیغی بر چوق آلتونلره طمعاً اولدیغی سویله ملریله ایجه گفت کو اولمش ایسه ده مصرده فؤاد پاشا ایله بولتمش اولان پدرم درسلیمیزك مصره عائد بو قسمنی تقریرنده فؤاد پاشایه عباس پاشا طرفندن بر مبلغ جسم ویرلدیکی محقق ایسه ده فؤاد پاشا کوره جکی خدمتی او پاره مسئله سنه اویدیره رق یایمبوب عباس پاشا ایله اوزلاشمق جهتی دولته نافع کوردیکی ایچون او یله یامش و بوندن ممنون قالان عباس پاشاده آکا عطیه ویرمش اولدیغی آکلاتمش ایدی . جودت افندی پاره لرک ورودینی بیلدیکی حالد او مبلغ کلینک مقدارینی نه جودت افندی فؤاد پاشایه صورمش نده فؤاد پاشا آکا سویلشدر . فؤاد افندی مصردن عودت ایلدیکنده کوردیکی خدمتی رشید پاشاده تقدیر و تحسین ایلدی . لیکن بو تقدیراتی سویلدیکی زمان طورنده کی طونقلق بر شیئه عدم نمذ نیتی حس ایتدیوریوردی . بوکا فؤاد افندی عباس پاشانک عزلی جهتی طوبته ایدی رشید پاشا ده ممنون اوله جنی معناسنی ویرن اولمش ایسه ده رشید پاشا او فکرده اولسه کندی کوندردیکی فؤاد پاشا کیدرایکن آنی حس ایتدیرمسی و آکا او یولده تعلیمات ویرمسی لازم کلزمی ؟

حالبوکه او خصوص ایچون موافق و مناسب کوره جکی صورتله حرکتده تمامیه مختار اوله رق کوندرمش . محمد علی پاشایه ویریه جک فرمانک اولجه مسوده سنی کندیمی یازدیغنده قویمش اولدیغی سنوی سکسان بیک کیسه ویرکو آنک عزلیله یرینه کچن هیئت وکلا طرفندن آلتش بیک کیسه یه تنزیه موافقت اولتمسی او وقتدنبرو رشید پاشایی اوزمش اولان مسائلدن بواندیغندن فؤاد پاشانک آنی سکسان بیک کیسه یه ابلاغی رشید پاشانک او خصوصده کی املنک حصولی دیمک ایدی .

برده عباس پاشا انکلیزلره یا قلاشوب حتی انکلیزلری کندندن خوشنود ایلک اوزره مصر دن سویشه بر تیمور یولی انشا ایتدیرمش وکندی موقعی خصمانه قارشو تأمین ایلش او زمان رشید پاشا ایله عباس پاشا بیننده مبانیت وقوعه کلوب رشید پاشا عباس پاشا علیهنده بولندیغی حالده عباس پاشانک انکلیزلر ایله اره سی ایی اولمسندن آکا بر شی یاپه مدیغی و یاپمغی موافق بولمدیغی واقف اولنلرجه معلوم اولسی کیفیتی فوآد پاشانک عزل یولنی طوتماسندن مغبر اولمسنه ضد دوشه رک بر تناقص میدانیه کتیرر و بر سبب دیکرک موجودتی کندینی حس ایتدیرر . بلکه محمد علی پاشانک کندی اوکنه سردیرمک ایستدیکی التمش بیک کیسه یعنی اوچیوز بیک لیرای ایتوب باقماش اولان او بیوک آدم کندی شاگردینکده عطیه اوله رق دخی ویریلان آلتونلره اویلیجه معامله ایلدیکنی کوره مدیکندن طولای محزون اولمشدر . بو مصر مأموریتندن صکره رشید پاشا ایله فوآد افندی اره سی ظاهرأینه اولکی کبی پک ایی کیتمکده ایسه ده باطنأ بر آز شکر آب اولدی .

ذوق و سفاهت

او زمانک مجلس وکلا هیئتی صدر اعظم ، شیخ الاسلام ، سرعسکر ، قبودان دریا ، طوپخانه مشیری ، مجلس والای احکام عدلیه رئیس ، خارجییه ناظری ، مالیه ناظری ، خزینة خاصه ناظری ، اوقاف هایون ناظری ، تجارت ناظری ، ضبطیه مشیری ، مستشار صدر عالی ، والده کتخداسی اولانلردن عبارت ایدی . صدارت

معزوللرندن بعضیلری مجالس عالیہ مأموریتی عنوانیلہ مجالس وکلا
اعضاسندن عد اولئورلردی .

صدراعظم ، سرعسکر ، قبوداندریا ، طوبخانه مشیری ، مجلس
والا رئیس ، ضبطیہ مشیری ، دائماً وزرادن ، مستشار صدر عالی
رتبہ بالا اصحابندن ، سائرلری بعضاً وزرادن و بعضاً رتبہ بالا اصحابندن
بولئورلردی . وزیر اولان وکلانک شهریه التمش بیگدن یوز بیگ
غروشه قدر خزینہ مالیدن مخصوص معاشلری و مکمل تعیناتلری
ورتبہ بالا اصحابنک اوتوز بیگ غروشدن الی بیگ غروشه قدر
معاشلری وات اکمک تعیناتلری اولدقدن بشقه نظارتلرک اکثرندہ
ناظرلرہ مخصوص خرجلر دخی وار ایدی . علی الخصوص مالیه
ناظرینک تحصیلداریہ سی کلی مقدارہ بالغ اولیوردی . اووقتک بیگ
غروشی یکرمی درهم مقداری آلتونہ یاخود اوچیوز یکرمی درهم
قدر سیم خالصہ مساوی ایدی .

باب عالی رجااندن دعاوی ناظری و بکلکچی و آمدی و تشریفاتی
بولسانلر رتبہ اولی صنف اولنی حائز اولوب شهریه اون ایکیینک
بشیوزدن یکرمی بیگ غروشه قدر معاشلری و مقدار کفایہ ات
واکمک تعینلری ، بعضلرینک منصوبلرندن خرجلری دخی وار
ایدی . صدراعظم و خارجیه مکتوبچیلری و دیوان ہمایون ترجمانی ،
داخلیہ و خارجیه کاتبلری و مجلس والا تحریرات مدیری و دعاوی
ناظری معاونی اول و ثانسی و اوراق مدیری بولسانلر رتبہ اولی
صنف ثانسی حائز اولوب شهریه الی بیگدن اون بر بیگ غروشه
قدر معاشلری ، و بعضیلرینک تعیناتی اولدقدن بشقه بعضیلرینہ
طشرہ و زراسی قبو کتخدانی علاوہ مأموریت ایدیلرک بونک

ایچون دخی شهریه بیک غروشدن ایکی بیک بشیوز غروشه قدر معاش ویریلوردی . بو منصب صاحبلیک معیتلرنده کی قلملرده رتبه ثانیه اصحابندن اوچر بیک غروش شهریه معاش آلور متعدد سر خلیفه و معاون و ممیزلر بولنوردی . آمدی اوطنه سنک اصول متخذه سی موجبجه رتبه ثانیه اصحابندن یکرمی نفر خلفاسی اولوب شهریه ایکیشر بیک بشر یوز و قدما سنکدها زیاده معاشرلی واردی . سائر اقلام باب عالیده موجود اولان کتبه نك رتبه لری متفاوت اولدینی کی شهریه معاشرلی دخی یکرمی بش غروشدن ایکی بیک بشیوز غروشه قدر بولنور ایدی .

دیوان هایون قلمیله اندن مفرز مهمه ورؤس و تحویل قلملرنده بولنان کتبه نك سنوی سکسان بیک غروشدن یکرمی بیک غروشه قدر بدل ایله مقید زعامتلی اولوب بلاولد وقاتلرنده بدل زعامتلی معاشره تحویل ایله او قلملرک کتبه سنه تخصیصی نظامه ربط اولنمشیدی .

ایشته باب عالینک اجمال احوالی بو منوال اوزره اولوب دوائر سائر رجالی و مأمورین و کتبه سی آنلره مقیس ایدی .

• شیخ الاسلامک معاش و تعیناتی شهریه یوز بیک غروشه بالغ اولوردی . او وقت اون یدی ، اون سکز قدر صدور کرام بولوب بونلرک اسکینسه یعنی اک اول روم ایلی پایه سی آلمش اولانه عالم اولسون ، جاهل اولسون رئیس العلما دینلوب آنک شهریه معاشی اون بشیک غروش ایدی . دیگر روم ایلی پایه لیلرینک آربه لقاری ایله ضمیمه سی اولان معاشرلی شهریه طقوز بیک غروش وانا طولی پایه سنده بولنان صدورک شهریه لری یدیشر بیک غروش ایدی .

استانبول پایه‌سندہ دخی بر خیلی ذوات بولنوب بولنلرک آرپہ لقلری
دخی شهریه اوچر بیک بشر یوز غروشہ ابلاغ اولنوردی . سائر
مولینک آرپہ لقلری و مدرسینک معیشت و معاشلری متفاوت
صورته ایدی .

اوزمانکی مأمورین حکومتک کیمیسیدہ خانہ و ساحلخانہ تدارکنہ
محتاج بولنغله آره صرہ بعضیلرینہ عطایای سنیہ ویریلوردی . متنفذین
و منتسبینہ شورادن ، بورادن خلیجہ ہدیہلر کلوردی . بول ، بول
معاشلر ہر آی چیقیدینی حالہ سفاہت دہ ایلرولہ مش اولدیغندن
بولنردن چوغی صیقندی ایلہ کچینورلر و برخلیسیدہ مدیون ایدی .
مسیرلر اصحاب ذوق ایلہ لبالب طولیور . قلبہ کدر و ذہنہ غم
کتیرہ جک شیلردن ہر کس اجتناب ایدیور . برحیات بہشتی امرارینہ
چالیشیلور . ذوق و نشئہ حکمران اولیور . صانکہ دنیا جنت یاییلمق
ایستہ نیلیوردی ! شرکت واپورلرینک بوزاز ایچنہ ایشلہ مکہ باشلامسی
ساحلخانہلرک فیئاتی ترقی ایتدیرمش ، ہر طرفدہ املاک قیمتی
یوکسلمش ، آلافرانغہ ملبوسات و تجملاتہ رغبت ، خانملرک دخی
آلافرانغہ ککینمہلری ، مودالر اوزمانلر باشلامش ایدی . آلافرانغہ
لباس و مودا سرای ہایونہدہ داخل اولمش ایدی . استانبولہ اخذ
واعطا چوغالیدی . اصناف طاقی زنکین اولدی . استانبولہ برثروت
کاذبہ کوریلوردی . حالبوکہ امر تجارتجہ ادخالات و اخراجاتک
موازنہسی بوزلیدی . اوروپاہ علی الدوام نقود کلیہ کیدیوردی . موازنہ
مالیہ شاشوب دولتک وارداتی مصارفنی قوریمہ یوردی . حالبوکہ
خزینہنک احوالہ باب عالیجہ معلومات صحیحہ اولمیدیغندن موازنہیہ
اہمیت ویرلمہ یوردی .

۱۲۶۷ سنه سنده مالیه ناظری نافذپاشا بوحالدن شکایتیه باشلادی. و برکون مجلس مخصوص وکلاده « ایشته ! بو آی باشنده آیلقلر ویریلهمیوب بر هفته تأخره مجبوریت کورولدی ! » دیمسیله وکلا شاشیردی ، تلاشه دوشدی . « بر آیک آخرنده هرکس مستحق اولدینی آیلغنی یکی آیک برنجی کونی ایسته یوبده ویريله مزسه خزینه افلاس ایتمش اولمزمی ؟ حالمز نه اولور ؟ » دیه دوشونمکه باشلادیلر. رشید پاشاده « ذات شاهانه بونی طویارسه نه بیورر ؟ » دیه تلاشه دوشدی . بونک اوزرینه مالیه خزینه سنک حالی آ کلامق اوزره مجلس والا دائره سنده بر قومیسئون تشکیل اولنوب بوکا سر عسکر رشیدی پاشا ، خارجیه ناظری عالی پاشا ، مستشار صدر عالی فؤاد افندی ایله اولوقت مالیه ده دفتردار بولنان خالد افندی مأمور اولدی. خزینه دن دفترلر کتیریلوب ایراد و مصرف موازنه ایدلدی. کورولدی که دولتک مصارفی وارداتی آشمش ! مالیه ایشی صحیحاً فنالشمش ! خزینه بر « قریز » حالنه دوشمش ایدی .

« قریز » لفظنک لسان ترکیده ترجمه سنی بوله مدقلرندن ا کا مقابل کله بولمق ده بر مسئله اولدی . برکیجه فؤاد افندینک یالیمسنده او خصوص حقنده قونوشیاء و رکن جودت افندی بونک ایچون « بحران » لفظنی بولمغه قریزک ترجمه سی اولمق اوزره قبول اولندی . بو خصوصه دائر تقدیم اولنان عرض تذکره سنده « خزینه مالیه نک حال بحرانی » دیه تحریر قلندی . آندن صوکره قریز قانمنده بحران کلمه سی استعمال ایدلدی .

۱۲۶۸ تاریخنده مالیه مسئله سی کسب اهمیت ایدلی . باب عالیده هرکس آندن بحث ایتمکه باشلادی . امور مالیه یی اصلاح ایچون اولا

قاعدۀ تصرفه رعایت لازم ایکن استقراض یولی آچیلیمق ایسته نیلدی .
 بویولی الك زیاده ترویج ایدن فؤاد افندی ایدی . نهایت فرانسهدن
 استقراضه قرار ویرلدی .

اوزمانلر رشید پاشا ایله داماد قنچی و محمد علی پاشا لر آره سننده کی نفاق
 و مخالفتدن طولای رشید پاشا صدارتدن عزل ایدیله کلمکده اولدیغندن
 بو کره قنچی پاشا ایله رشید پاشا آره سننده کی نفاق و مبايانت کسب
 شدت ایلدیکنندن ذات شاهانه ایکسینی ده عزل ایدوب عالی پاشایی
 صدر اعظم و فؤاد افندی بی ده خارجیه ناظری نصب ایله مشدر .

استاد ایله شاگردلر

خلق رشید پاشانک یرینه عالی پاشایی یاقیشدیره میوب اولیه بر
 آدمک یرنده عالی پاشایی کچوک کورویورلردی .

عالی پاشا صدارته کلدیکنده استقراض عقدی مسئله سیله مشغول
 اولیوردی . قنچی پاشا ذات شاهانه یه « پدرکز ایکی دفعه روسیه ایله
 محاربه ایتدی ، بو قدر سفر لر آشوردی ، بونجه غائله لر کچیردی
 خارجدن برپاره استقراض ایتدی . زمان هایونکیز آسایش اوزره
 کچمش اولدینی حالد استقراضه عالم نه در ؟ » دیمکله ذات شاهانه بوندن
 متأثر اوله رق استقراضک منعی التزام بیوردی . استقراض مقاوله سی
 امضالانمش بولندیغندن باب عالی ده بونی التزام ایدیوردی . فرانسر
 سفیری فؤاد افندی یه عالمک حائی بکنه مدیکنی ، بر محاربه ظهوری احتمالی
 سوبیلهرک الرنده براز آلتون بولمق اوزره استقراضک بوزولماسی
 نصیحتنده بولمش اولدیغندن فؤاد افندی ذات شاهانه بی اوباده اقعاه

يك چوق چالیشمش سده فائده سی اوله یوب ذات شاهانه فؤاد افندی یه « بن بودواتی سلفمدن نصل بولدم ایسه خلفمه اولدجه ترك ایدمه جکم! اکر بواسبقراض بوزولماز ایسه سلطنتدن استعفا ایدرم » بیورمشیدی. بناءً علیه مذکور استقراض فسخ اولندی. وبوندن طولای اعطاسی لازم کلان تضمینات اقچه سی بین الوکلا توزیع و تحصیل قیلندی.

بواسبقراض مخالفتی زماننده فتیحی پاشایه اجباسندن بری « نیچون باب عالی یه بویله ضد کیدیورسین؟ باب عالی یه قارشو کیتمک انی شی دکلدر! » دیدیکنده فتیحی پاشا جواباً « بن باب عالی یه اصلاً مخالفت ایتمک ایسته م. لکن بیلورم که بودوات بش غروش بورج ایدرسه باتار! زیرا برکره بورجه آلیشورسه صوکره اوکی آلمانز! دیونه مستغرق اولور کیدر » دیمشدر.

بومسئله ایچون پدرم مرحوم دیمشدر که « متعاقباً روسیه محاربه سی ظهوره کلدی. مجبوریت صحیحه تحتنده اوله رق اوروپادن بر مقدار آلتون استقراض ایدلدی. بووجهله استقراضه آلیشیلدی. استقراض ایشلرنده بولتان بعض وکلا و مأمورین دخی بوندن تمتعه مألوف اولدی. آندن صوکره آرتق اوکی آله میوب فتیحی پاشانک دیدیکی حاللر ظهوره کلدی. جسم دولته اونولمز یاره لر آچیلدی. بزخارینی چکیوروز! یاره لریمزه بیوده نمک تأسف ا کیوروز! »

سلطان عبدالمجید بیت المالی محافظه خصوصنده غیرت کوستریوردی. حتی فؤاد افندی آمدجی ایکن سرای هایبندن اخراج اولتان بر آغایه مالیه خزینه سندن شهریه ایکیوز اللی غروش معاش تخصیص ایله صدر اعظم بولتان رشید پاشا طرفندن عرض اولندقدمه سلطان عبدالمجید « بنم خدمت مخصوصه مده بولتان آدمک مالیه خزینه سندن

معاش آلمغه نه حقى واردر؟ » ديه معاش مذكورك خزينه خاصه دن
تخصيصنى فرمان بيورمش ايدى .

على پاشا هر نه قدر افنديسى اولان رشيد پاشايه صورتا حرمت
و رعائتده قصور ايتمه يورسده رقابت و حرص جاه بو تبدل مناسبتيله
سيرتده حالى بشقه لاشديرمش ايدى . فؤاد پاشاده هيئت وكلا ده بولمغله
على پاشا ايله متحد اولوب سرعسكر رشدى پاشاده آنلرله برلشهرك
اوچى عقايم ثلثه كجى اتحاد ايله رشيد پاشا عليهنه دوشديلر . على
پاشا ايله فؤاد افندى منسوبانى دخى رشيد پاشا طاقندن معدود ايكن
آنلرده رشيد پاشا طاقندن آيريلديلر .

آمدجى محمود نديم بك ده اولجه رشيد پاشانك خواص خلوصكارانندن
ايكن يكي چيقان طرفه دونمش و صدارت مستشارلغنه كچمكه چاليشمش
ايسده بلككجى شوكت بكك قديمى قيريله ميوب اونصب اولمغله محمود
بك ده فرانسزجه بيلمديكى حالده خارجيه مستشارى نصب اولنش .
محمود نديم بك لسان آشنا اولمديغندن بو مأموريتك كنديسى ايچون
موقت اولديغنى بيلهرك خوشنود قالمامشدر .

مأمورينده ايكيه منقسم اوله رق برطاقى بونلره ميل ايتدى .

برطاقى ده رشيد پاشا طرفدارلغنده ثابت قالديلر .

بو حال زواللى رشيد پاشا ايچون اليم ايدى . كندى تعليم ايله يوب
يتشديرديكى و ايكي قولى مثابه سنده بولنديرديني ، كنديسنه سرداش
ايدنديكى ، مهارت سياسيه سندن تجربه و ملكه سندن فيضياب ايلديكى ،
برينى كندى ايله وزراته ، ديكرينى رتبه بالايله قدر چيقارديني بوايكي
سوكيلى و قيمتلى شاگردلرينك اكا اويله ارقلرينى چوروى و يرمله لرى
كوجنه كيتيمه جك برشى دكل ايدى . اوئنده رشيد پاشا نظر هايوندن

ساقط اولدینی جهتله مأموریندن هیچ کیمسه آنک دائره سینه کیتمه یوردی . زائرلردن ، خلوصکارلردن اوتوره جق ، طوريله جق ربولنمیان اودا ئره سسر و تنها بولنیوردی .

داماد سعید پاشا فقره سنده رشید پاشای ترک ایتیموب یانندن آیریلیان جودت افندی اودفعه ده رشید پاشای یالکز برافندی . بوندن طولای ده باب عالیده بولنلر جودت افندی بیکانه طور ییورلردی . حتی باب عالی یه تونس ، یمن ، طاغستان ، خیوه خوقندکی دیاردن کلان عربی و فارسی اوراقی جودت افندی ترجمه ایلر و ایجابنه کوره عرض ایتدیروب جوابلری قلمه آلمقده ایکن عالی پاشا صدارته کلهلی اومثللو اسراره دائر اولان اوراقی جودت افندی ویرمه یور ، باب عالیده ایسه اندن بشقه انلری ترجمه یه و جواب تحریرینه مقتدر مترجم بولندیغندن اوکاغدرل موقوف طور ییوردی . جودت افندی بوفدا کارلغی رشید پاشا طاقی طرفندن تقدیر اولنه جق یرده آنلرده جودت افندی فؤاد افندی ایله کوروشمه سندن طولای اکایان باقیورلردی . بوندن طولای جودت افندی رشید پاشا دائره سندن کوردیکی بارد انظاره تحمل ایله ینه رشید پاشا سنی برافه یوردی . فؤاد افندی کچمکده جودت افندی ایچون ممکن دکل ایدی . اوفؤاد افندی بی ده اندن وازکچمه جک قدر سوهوردی . آنکله برقداش کی یشامغه آیشمشلردی . رشید پاشای اومنکوبیت زماننده ترک ایتمه مسی ده هرکسک کندی سندن اوزاق قاچمسه باعث اولیوردی .

اسکی حالنده قالان برده بکلکچی شوکت بک ایدی . شوکت بک رشید پاشانک خواص بنده کانندن بولندیغنی حالده عالی پاشایه ده اخلاصی

واردی . رشید پاشا ایله عالی پاشانک اره سی آجیلوب طرفین یکدیگرک
 علیهنده اولدقلری جمله نك معلومی ایکن مخلص و صافدل شوکت بك
 « هیچ او یله شی اولورمی ، دیه رك بوکا احتمال ویره مدیکندن ایکی طرف
 ایله ده خالصانه کوریشوردی . لکن جودت افندینک رشید پاشا ایله
 اولان مناسبتی و خصوصیتی وفؤاد افندی ایله اولان انسیت وارقداشلنی
 شوکت بکک رشید پاشا و عالی پاشا ایله اولان احبابلغنه بکزه مدیکندن
 هرا یکی طرفده اکا زیاده اهمیت ویریورلردی . خلاصه صانکه جودت
 افندی قرانته لی ایش کی هرکس آنکله اختلاطدن اجتناب ایدیوردی .
 رشید پاشا وفؤاد افندی هرا یکی ده جودت افندی یه اولان حسن
 معامله لرینی دکشدیرمه مشلر سه ده رشید پاشا دائره سی خلقیله باب عالی
 طرفنک بویولده کی شیلرینی حکمکه ده بك چوق تحمل لازم کایوردی .
 رشید پاشا آدم لرندن وجودت افندینک احباسندن بولنان بری
 اکا نصیحت یوللو « یازم طرفه کل ! یا اوته طرفه کیت ! ایکی بایراقدن
 برینه یازیل ! زیرا بورایه کلوب کیتدی بک ایچون هیئت حاضره ، سندن
 امین اوله ماز . بز یارین میدانه چیقار سه ق برنجی ایشیمز سنی ازمکدر ! »
 دیمش . جودت افندی جواباً « بن داعیان دولتدن ایم ! کچوک رتبه ده
 بر آدم ! وکلانک اختلافنه قاریش مق بکا یاقیشماز . بن هرکسله باریشغم
 بهمه حال بر بایراق آلتنه کیرمک لازم کلور سه بایزید میداننده بر
 بایراق آچوب یالکزجه آلتنه اوتوریرم . » دیمش .

کندیلرندن کچمامک ایچون دوچار اولدینی بومعاملات ناروا ،
 آرتق جودت افندینک پک زیاده کوجنه کیدیوردی . رشید پاشایی
 ترک ایتکی نانکورلک عدایلدی کی اکا پک بیوک محبت قلبیه سی
 واردی . وفؤاد افندی ایله اوزمانه قدر اولان انسیت و محبت اخوتکارانه یی ده

اونوده مازدی . و آنی ده پک سوه ردی . سودکلی طرفدن کلن
بو پروت ایسه اکا اوقدر تاثیر ایتدی که او عالمدن بتون بتون چکیلمک ،
مأموریتی ده عالم سیاسیاتی ده ترک ایله کلدیکی یر ، مدرسه عالنه کیتمک ،
اسکی تصورلرینی میدان کتیرمک اوزره قرار ویردی . آنی اومدرسه
اوطه سندن چکنلر شمدی آنی ایصندیرمش اولدقلی عالمدن
صغودیورلردی . جودت افندی اوزمان شویتی سویله مش ایدی .

یارک وفاسی یوق دل اغیار کینه جو

جودت عزیمت ایتلی عزلت دیارینه

فاتح مدرسه سنده کی اوطه سـنک دوشمه لرینی تجدید ایتدیرمکه
تشبث ایلدی . اکمال اولندیغنده اورایه چکیلمسی مقرر ایدی .
او ائناده یعنی ۱۲۶۸ سنه سی ذی القعدة سنک سلخی اولان صلی
کونی بغته باب عالی یه تشریف هایون وقوع بولدی . دائرة هایونده
یوقارودن اشاعی دیزلمسی معتاد اولان ذوات میانبنده جودت افندی ده
بولندیغی حالده دیزلدیلر . سلطان عبدالحجید حضر تلی آتندن اینوب
دائرة هایونلرینه کیدرکن جودت افدینک اوکنه کلینجه طوردی .
وعالی پاشایه باقرق « جودت افندی بودکلی ؟ » دیدی . عالی پاشا
« اوت افندیم » دینجه « بن آنی چوق سـوه رم . زیرا هم درایتلو
ومعلوماتلو برذاتدر همده حسن اخلاقی واردر » دیوب یورودی .
عودت هایوندن صوکره عالی پاشا جودت افندی بی چاغیروب توجه
شاهانه نک حقنده برکال اولدیغنی تبشیر ایلدی . وترجه اولنق اوزره
موقوف اولان اوراقی ویردی . واندن صوکره ده اودرلو اوراق
هپ کندیسنه ویریلوردی . باب عالیده بردنبره جودت افندی یه معامله

دکیشوب امنیت کوسترلمکه باشلاندى . رشید پاشا دائره سنده ده اولکيسندن زیاده رعایت ایدلمکه باشلاندى ، آرتق هرکس امنیت ایدیوردی .

ذات شاهانهك جودت افندییه اولصورتله التفاتی جودت افندیك هیچ برطرف طوتمه یوب دیدی قودییه قاریشمیدینی مسموع شاهانه اولمسندن ایلرو کلش بولندیغنی صوکره جودت افندییه معلومات ویرمشلردر .

ایکی آیه وارمادن عالی پاشا صدارتدن ذی الحجهك یکریمی برنده عزل اولنهرق یرینه رشید پاشانك خصم قویسی داماد محمد علی پاشا صدر اعظم و آنک آدملرندن محمود پاشا قپودان دریا نصب وتعیین اولندیلر . محمد علی پاشا خلقه پک زیاده عظمت و طفره فروشلق کوسترمش . رشید پاشانك نزاکننه مألوف اولان خلقه محمد علی پاشانك کبر وتعظمی پک آغیر کلش ایدی .

اواننده رشید پاشانك صرافی اولان مغردیجك او طهسی قپادیلوب دفترلی آلندی . لدی المطالعہ رشید پاشا متعلقاتندن بر خیلی ذاتک حصه مند تمتعات کثیره اولدقلری کورلمکله محمد علی پاشا طرفندن حضورهایونه عرض اولندی . و محمد علی پاشا طرفندن « رشید پاشا بزلری ارتکاب ایله اتهام ایدر . کندیمی عفت واستقامت دعواسنده بولنور . باقکزر دائرهسی خلقی خزینۀ دولتی نصل یغما ایتمشلر » دینلدی . بودفترده جودت افندیك اسمی بولونمامسی جملهك حیرت وتقدرینی موجب اولدی . زیرارشید پاشانك اک تکلیفسز والکنفوذلی منسوبیتندن بولئیوردی . پدرم مرحوم رشید پاشا طرف شاهانه دن بول ، بول عطیه آلمقده ایدیسده رشوته تنزل ایتدیکنی ، ارتکابی

بولمديغنى سويله مش ایدی . اوکي شيلر اطرافنده کي کيمسه لرك ايشی ایدی . ارتکابی اولميان وزرادن برطاقملری اويله اطرافنده کي آدم لرك يوزندن طعنه اوغر ارلردی . رشيد پاشا منسوبانندن بو التزامات ايشنه کيريشميان پك آز کيمسه قالميشیدی . رشيد پاشا طاقنك ادعالي منع ارتکاب ايله معارف ومدنيك ترقيسنه خدمت ايله مك اولديغی حالده اويله چيرکين تمتعاته کيريشملری افکار عامه يه سؤ تأثير ايله مش ایدی . بين الناس اعتراضلر چوغلادی . عبدالمجيد خان حضر تلى ده بو التزام اصولی « سرقه مأوله » ديه تعبير بيورمشدی . او وقت هديه ناميله قيمتلى اشيا اخذی منع اولنديغی کي بو التزام اصولی ده منع اولنه رق مزايده سز اعشار و رسومات صايلمامسى قاعده سی وضع اولندی . ارباب عفت ذاتاً اومقوله شيلردن حصه دار اولمديلرندن بو امر ونهيدن ضرر کورمديلر . اهل ارتکاب ايسه هديه يرينه کيزليجه ارتشايه قويولديلر . و مزايده ده التزاماتی قیامق کي يوللره دوکولديلر . بويله بول بول پاره قازانلرك ا کثريسي ده اومبالغی محافظه ايدهميوب درلو ، درلو سفاهتدره صرف ايلديلر . هايدن کلن هويه کيديوردی !...

بر سنه ايچنده بويله درت دفعه صدارتک تبدیلی ايشلره طورغونلق وقاريشيقلق کتيردی . رشيد پاشانك خارجه قالمسى پوليتقه جه موجب مضرت اولدی . مقدما عمر پاشا بوسنه يي اوروب بوشناقلرك صلابتلى قيردقدن صوکره قره طانغی ده اورومق ايسته يوب برقاچملاك املنه دوشمش . داماد محمد علی پاشا دخی آنک افکاريني ترويج ايله مش ايسه ده رشيد پاشا بوکا احوال سياسيه نك ماعد اولمديغی بيلديکندن فخجی پاشا محمد علی پاشا ايله فوآد پاشادن مرکب برانجمن خاص الخاص

عقد ایدہ رک کیفیتی موضوع بحث ایتدیروب بوندن صرف نظر ایتدیرمش ایدی . بو قراره دائر فوآد پاشانک عرض تذکره سنی غایت خفی اوله رق جودت افندی او قویوب رشید پاشانک مخدومی علی غالب پاشا تبییض ایله مش ایدی .

قره طاغ اوزرینه حرکت اولنه جن اولورسه دولتک باشنه صورتله بر قره طاغ غائله سی چیقارده جنی ، دولتی نصل مشکلات عظیمه یه اوغرا ده جنی بو تذکره مندرج ایدی .

پدرم مرحوم بونک حقنده دیمشدرکه « بو عرض تذکره سنک اصلی ویا مسوده سی بولنوب کورولسه رشید پاشانک احوال پولتیقه ده درجه مهارت و ملکه سی معلوم اولور . زیرا مطالعاتی سوکره دن برره بر ره ظهوره کلشدر » .

اولجه عمر پاشانی قره طاغ اوزرینه خفیاً تشجیع ایدن محمد علی پاشانک صدارته کلمی عمر پاشایه بر قاتدها جسارت ویرمکه عمر پاشا بر قره طاغ مسئله سی چیقارمق اوزره وسیله آرایه رق بر تقریبه قره طاغ رئیسینی اورکوتمش . اوده حامی مغویسی اولان روسیه یه مراجعت ایتمش . وسکزیبیک قدر عسکر جمعیله حدودینک محافظه سنه قیام ایله مش ایدی . قره طاغ لیلر جوارلرنده کی نواحی یه تجاوزه باشلامه لرله دولت عثمانیه دخی آنلرک تربیه سنه مجبور اولوب عمر پاشایه او یولده تعلیمات کافیه ویرلمش . محمد علی پاشا ایله عمر پاشا ده کندی اعتقاد لر نجبه کویا بر فاتحک قازانمغه وسیله بولمش ایدیلر .

خارجیه ناظری فوآد افندی بو بایده دولتک حرکتی حقی و مشروع اولدیغنه دائر مفصل بر لایحه قلمه آلمش . عمر پاشا قره طاغ اوزرینه هجوم ایله ایلرولمکه ایکن اوستریا دولتی طرفندن

« لایتنکن » نام مرخص کلوب و یردیکی اولتیا تومده مندرج اولان مواددن بری بلکه برنجیسی قره طاغ اوزرینه سیوق اولنان قوه عسکریه نك اعاده سی خصوصی اولغله ناچار باب عالی عسکری کیرویه چکمی ایچون عمر پاشایه امر قطعی و یردی . قره طاغلو ایسه بوندن شیاردیغندن کوندن کونه قره طاغ مسئله سی کسب مشکلات ایتدی . رشید پاشا باب عالینك قره طاغ مسئله سنده خطا ایتدیکنی درمیان وفوآد پاشانك یازدیغنی مذکور لایحه نك محل اعتراضی اولان یرلرینی بیان ایتمك اوزره جودت افندی یی فوآد افندی یه کوندردی . فوآد افندی رشید پاشانك اعتراضاتی تسلیم ایتدی . وه مقدما پاشا افندی مز صدراعظم ایکن کوچ حال ایله محمد علی پاشایه قارشو طوره بیلدی . شمدی بن آنك معیتندیم ! نه یاه بیلورم ؟ بنی معذور کورملیدر » دیه جواب و یردی . اندن صوکره بو قره طاغ مسئله سندن طولای کوریلان ضرر وزیانلر ایسه معلومدر .

عالی پاشا صدرارتدن عزل اولنجه جودت افندی یه کندیسنی تدریس ایچون رجایتمکله جودت افندی آکا درس و یرمکه باشلادی . آنلرک آرتق اولکی کبی رشید پاشا دائره سنده بولوشمق امکانی بولمادیغندن جودت افندی اکثریا کوندوزلری وقت بولدقجه و بعضاده کیجه لری عالی پاشانك یانه کیدوب درس و یرردی . عالی پاشانك عربیده قوتی یوق ایدی . جودت افندی آکا علم نحو دن برکوینك عوامل نام رساله سنی اوقوتدی . وقواعد عربیه نك تطبیقاتی کوستره رك بر چوق عربی عبارله لر اوقوتدی . علم منطق دن ایساغوجی اوقودوب آغزدن کندیسنه اقیسه ترتیب ایتدیره رك قواعد منطقیه نك تطبیقاتی دخی کوستردی . جودت افندی شا کردینی

ہک ذکی و مستعد بولدیغندن آنی تدریس و تعلیمدن ممنون ایکن
ربیع الاخرک اواسطنده عالی پاشا از میر والیسی اولوب بر یحق آی
صوکرده از میره کیمه سیله تحصیل ناتمام قالدی .

او ائناده روسیه دولتنک فوق العاده مرخص ایلمچسی اولان
موسیو منجیقوف استانبوله کلدی . واقع اولان بعض معاملاتندن
طولانی فوآد افندی استعفا ایتمکله جمادی الاولانک اواخرنده رفعت
پاشا خارجیہ نظارتنه فتیحی پاشاده تجارت نظارتنه کتیرلدی . برآی
صوکره طوپخانہ مشیری اولدی . بو صورتله رشید پاشا مکتب
تربیه سندن یتشدیریلانلر هپ ایشک خارجنده قالدی . لکن احوال
بولتیقیہ آغیرلاشمغله رشید پاشایه لزوم کورولدی . او وقت قدس
شریفده کی اناختارمسئله سی اوزرینه روسیه ممالک عثمانیہ ده اورتودوقس
مذهبنده بولنان خرسیتیانلر حقنדה حمایه دعواسی ایدوب دولت
عثمانیہ ایسه بونی محل استقلال کورمکله ایش کشا کشه دوشه رک
کوندن کونه روسیه ایله دولت عثمانیہ بیننده محاربه اماره لری قوت
بولوردی .

۱۲۶۹ سنه سی شعبانک اون طقوزنجی کونی مجلس والا رئیسی
بولنان کریدلی مصطفی پاشا صدارته کتیرلدی . رشید پاشا خارجیہ
ناظری ، محمد علی پاشا سرعسکر ، رشیدی پاشا خاصه مشیری ،
رفعت پاشا مجلس والا رئیسی اولدی .

روسیه محاربه سنک مقدماتی رونما اولمغله بر چوق خاص وعمومی
مجلسلر انعقاد ایله مکده ایدی . بونلرک نتیجه سنده روسیه سیف ایله
مقاومت ایچون قوتمز کافی اولمدینی اکلایشیلدی . هرکسک امید
رشید پاشانک مهارت قلمیه سنه قالدی . اوت ! بتون عثمانیلرک نظر

امیدی بر آژ اول عالی پاشا و محمد علی پاشا خاطری ایچون آنلره یارانلق اوزره خانه سینه اوغرامدقلری ، آدملرینه سلام ویرمکدن چکیندقلری رشید پاشایه منعطف بولنیوردی . اومتین عالیجناب ، قابی پاک اولان وطنپرور ، قارشوسنده خصم بی امانی محمد علی پاشانک بولندیرلدیغنهده باقمه یوب وطنی ، ملتی ، دولتی ایچون اوایله شیلری دوشونمه یوب اولانجه قوت وحیت وغیرتله ایشه باشلادی .

اواره لقا ازمیر والیسی و صدراعظم معزولی عالی پاشان جودت افندی یه بر مکتوب کلش ایدی که عالی پاشانک مشهور اولان کتابتندن بر نمونه اولقا اوزره صورتی درج ایدیوروز .

عالی پاشانک مکتوبی

خواجه محترم افندم

کرمنامه کر مکارانه کزدن خدا بیلور پاک آشوری متشکرومنون اولدم . طبیعت بورایه مناسب بعض عبارات و ادبیات عربیه درجیه اظهار فضل ایتمک ایسته دی . لکن بخت سیاهم اولبایده سرمایه تدارکنه مانع اولدیغندن یینه بزم قبا ترجمه ایله اکتفا اولندی . هم برکزیده لری اثری اولقا اوزره بر آراق چهره بصیرتدن رفع پرده جهالته موفق اوله جغمی مأمول ایتدم ایسهده بوکاده فلک مساعده ایتدی . هامش کرمنامهده اشارت بیورلمش فقره لر ،

بلبل آغلر کل جکر خون لاله پر داغ الم

ذوقنی بیلمم بودار محتک کیمدر سورن

بیت مشهورینی اخطار ایتدی . اه انجانی خیر ایلیه احوال

علمده اولان مضایقه واضطراب هریره تأثیر ایلدیکندن هیچ بر محاکم
لذتی یوق . لیکن اوزاقده بولمقده حال بشقه اولیور . جناب فیاض
مطلق ولی نعمت ملک خصلت افندی می هر حالده موفق بیوره جقلری
دلایل سابقه دن استدلال اولنه رق ایسته بونکله تسلی بولمقده در .

ایپک بوجکی رساله سی ایچون دخی مخصوصجه تشکرایدر و بعدین
دخی خاطر دن جیقارلما مقلمی نیاز ایلرم افندم . فی ۱۱ ش سنه ۶۹

عالی

بو مکئیویک ورودنی متعاقب عالی پاشا ایله از میر آوستریا
قونسولوسنک آره سی بوزولمنه مبنی آوستریا سفارتنک شکایتی اوزرینه
عالی پاشا از میر والیکندن عزل ایدلدی . شوالک هفته سنده استانبوله
کلدی . عالی پاشا دولنک امور خارجیه سی اداره مه مقتدر ایکن
از میرک امور اجنبیه سی اداره ایده مامش کبی عزل اولمنه پک جانی
صیقلمش و بوندن طولانی رشید پاشایه کوجنمش ایدی . لیکن
عالی پاشا ایله فوآد افندی نیک باشلرنده استادلری اولمه دن کیریشدکاری
پولتیقه ده آنک معیتنده اوله رق ترتیب و تعریفی وجهله چالیشدقلری
زمانکی کبی مهارت و موفقیت ابراز ایده مدکارینه دقت بیوریلوریا !
فوآد افندی محمد علی پاشا صدارتنده خارجیه ناظری ایکن
قره طاع مسئله سنک ظهورینه سببیت ویرلمسی محمد علی پاشانک
یوزندن ایسه ده بونک خارجیه ناظرینه تعلقی و فوآد افندی طرفندن
او خصوصه دائر یازیلان لایحه نک بر چوق یرلرینه رشید پاشانک
اعتراضاتی فوآد افندی نیک تسلیمه مجبور اولیشی ، عالی پاشانک ده
از میرده بر پولتیقه بوزغونلخی چیقاریشی آنلر کندیلرینی رشید پاشا

مرتبه سنه گلش ظن ایش ده اولسه لر مهارت سیاسیه ده آنک درجه سنه
واره مادقلرینی ابراز ایلر .

محاربه مسئله سی

روسیه محاربه سی باشلامزدن اول ساده دلان زمان موسقووه
شهرینه بلکه پترسبورغه کیتمک وهیچ اولمازسه قریمی فتح ایتمک
خیال خایله پک زیاده جنه که خواهش کر ایدیلر . آلا فرانغه لق
صاتان طاقم ایسه محاربه ظهورنده اوچ آیه قدر روسیه اردوسنک
ادر نه یه کله جکی ادعا سنده بولنیوردی . ایکی طرفک فکرلری ده
یا کلش ایدی . زیرا روسیه نك قوتنه معادل قوتمز اولمدینی جای
بحث دکل ایسه ده تنسیقات عسکریه ایجابجه دولت عثمانیه نك نظامیه
وردیف اوله رق جمع ایده جکی قوه عسکریه نك روسیه اردولرینی
بر خیلی وقت اشغال وتوقیف ایده بیله جکی ده اربانجه معلوم ایدی .
نصل که وقوعات ده بونی اثبات ایدلی .

سلطان عبدالحجید خان حضر تلی قان دوکمی سومدیکندن
محاربه ایسته مزدی . رشید پاشا دخی حرب ایسته میوب مسئله نی
قلم ایله حل وتسویه ایله مکه چالیش یوردی . عالی وفوآد افندی لر کبی
رشید پاشا چراقلری اولان دیپلوماتلرده حرب ایسته میورلردی .
عسکری طاقی حرب هوسکار بولنیور . محمد علی پاشا ایسه حرب
طرفدارلغنده اوست تتکده بولنیوردی . محمد علی پاشا حرب
طرفداری کورینه رک رشید پاشایه مخالفتده بولمغله قلمدی . دواتک
اولیه بر نازک زمانده حرب مسئله سنی ده رشید پاشا علیهنده انتریقه

چوپر مکہ برفرست اتخاذ ایلہ مکہ کی انسانیتہ وطن پرور لکے یاقیشمیان
بر حرکتہ بولندی . وطنی نائرہ حربہ طوتشدیروب او آتشدن
چبوغنی یاقنی دوشونیوردی . ناسہ حرب ایتمکده فائده بولندیفی
حالده رشید پاشانک بوکا مانع اولدیغنی سویلتدیروب اورتلخه فساد
صاچدی . وسوخته لری بعض وسائط ایلہ تحریک ایدہ رک سسوقاقره
دوشوردی . ورشید پاشا عزل اولنورسه اختلالک برطرف اوله جغنی
دیگر واسطه ایلہ عبدالجید خان حضرتلرینه القا ایتدیردی . اورتهده
اختلال یوق ایکن کوریلان صورت اغتشاشی ده میدانہ کتیرن
کنیدیسی ایدی . سلطان عبدالجید او مقوله القا آتی دیکله مدی .
سوخته لرک حرکتدن اورکمدی . محمد علی پاشاده ذات شاهانه یه
بالواسطه القا آدن کیرو قالمه یوردی . خواجه شہریاری آقشہرلی
عمر افندی شیخ الاسلام عارف حکمت بک طرفندن اوله رق حضور
هایونده بعض وکلانک تبدیلیله بو حرکتک برطرف اوله جغنی افاده
ایلدیکنده ذات شاهانه عمر افندی یه « خواجه افندی ! بر طاقم
اسافلک سوزیلہ وکلا عزل وتبدیلنه قیام ایدر ایسک صوکره بودواتی
اداره ایدہ مه یز ! » بیورمشدر .

اوانتاده ذات شاهانه بر اقشام طعامنی طوپخانده تناول بیورروب
سرای هایونلرینه عودت بیورمه جققلرنده مملکتده اختلال قورقوسی
بولندیغنه علامت اولمق اوزره آرابه سنک اطرافنه بر بلوک سواری
حاضر ایدلمش اولدیغنی کورونجہ « عموماً خلق علیہم زده اولدینی
تقدیرده بر بلوک سواری بنی محافظه ایدہ مز ! » دیرک سواری بلوکنی
کیرو چوبرتمشدر .

او وقتلر بعض محملارہ یافتلر یاپشدی که صورتی بودر :

« اى پادشاه شوكت اگتنهافه كافه تبعه كز اوغور شاهانه كزده جان و مال و اولاديني فدا ايتمه كنه حاضر و آماده درلر . سزده اجداد واسلافكز كبي ايوب انصاري حضرتلرنده قوشانديغكز سيف محمدى يي قينندن چيقارمق اوزريكزه واجب اولدى . بو باده وكلا كزك واقع اولان ترددلى بر زماندنبرو عزت نفس علتنه مبتلا اولملرندن نشئت ايتمشدر . وبو كيفيت حفظ الله جمله يي بر تهلكه مشكله يه القا ايتك احتمالى واردر . بناءً على ذلك عسا كر نصرت موعود كز وداعيان قوللريكز حقوق نصريحه لر ينك مدافعه سى ايچون غوغا ايسترلر پادشاهم »

ا كثر وكلا ده روسيه محاربه سنى ايسته ميورلردى . لكن مسئله اوليه بر حاله كلىشيدى كه عوام ناسك طعن و تشنيعدن اجتناب ايله بو فكرلرينى علناً سويليه مزلردى . رشيد پاشا « قوتمز وارسه هيچ طور مايوب حربه قيام ايتمه لي يز . لكن روسيه ايله محاربه يه قوتمز كافى دكلدر ! » ديوردى . رشيد پاشا بر ياندن قلماً ايشى تسويه ايله رك حربه مانع اولمغه چاليشيور ، بر ياندن ده كافى كورمديكى قوت ايچون معاونت لر حصوله كتيره رك تزويد و تا كيد قوت ايچون اوغراشيور . اوروپا دولترلرينى روسيه عليه نه قيام ايتديرمكه چاليشيوردى .

محاسن عموميه ده هر ايكي طرف يعنى رشيد پاشا طرفى ايله محمد على پاشا طاقى كندى مطالعه مخصوصه لر ينه موافق لسان قوللانمقله وكلا بيننده اختلاف بولنديغى آ كلاشيليوردى . رشيد پاشا اوتهدنبرو شيخ الاسلام عارف حكمت بكه پك زياده متوجه اولدينى حاله حرب مسئله سنه دائر اولان او محاسن عموميلرده عارف حكمت بك

محترزانه واختياطكارانه طاورانوب مباحثات واقعه‌ی سسكوت ايله
كچيشديروب ايكي طرفي دخي قيرمامق مسلكينده بواندى. مجلس والا
مفتيسى عارف افندى ايسه پك مردانه وسر بست طاورانمسيه رشيد
پاشانك توجهنى قازاندى .

ذات شاهانه سوخته سوزيله وكلا تبديلى تجويز ايتمديكندن
ويرديكي امر قطفى اوزرينه اختلاله اوك آياق اولان سوخته
وخواجهلردن بر چوغى توقيفله نفى اولندى . عارف حكمت بكك
بوخصوصده دخي سيرجى كبي طاورانمسي رشيد پاشانك پك كوچنه
كيتدى . رشيد پاشا بو اختلال كندى علمينه احداث اولمش بر
كيفيت اولديغنى بيلديكندن بر قاچ كيجه قوناغنه كله ميوب بشكطاشده
قالمش ايدى .

مجرد ذات شاهانه نك متاتى ايله اختلال برطرف اولمش ايسه ده
حرب محتمل اولدينى بر زمانده علما طاقنك وكلا علمينده بولمسي
موافق حال ومصلحت اوله ميه جغه مبنى علمانك اصلاح افكارى
الزم كورلمسكه بواىر مهمى رشيد پاشا جودت افندى يه احاله ايلدى .
جودت افندى صاحلين ايركندن خواجه يحيى افندى يه كيدوب
آنى آله رق باب مشيخته كيتديلر . عارف افندى وفتوى امينى
رفيق افندى ايله درسعام خواجه افنديلر ك ايلرى كلانلرندن
بعضيلرينى جلب ايله جودت افندى طرفندن تصوير مسئله اولندى .
فيا بعد خواجهلر ايچنده اويله يولسز حركتلره ميدان ويرلميه جكنه
دائر سوز آيندى . او يولده بر مضبطه ياپيلدى . وهان اوكون
سراى هايونه تقديم ايلدى . هر كونا قيل وقال كده آرقه سى آلندى .
رشيد پاشا جودت افدينك بو خدمتندن پك زياده ممنون اولمش

و آنک حقنده کی توجه و محبتی تزايد ایشدر . ذات شاهانده جودت
افندینک او خدمت و موفقیتدن پک ممنون قالمشدر .

رشید پاشانک حرب اولسنی ایسته میوب مسئله یی قداماً تسویه ایله مک
خصوصنده کی آرزو و غیرتیه رغماً ۱۲۶۹ سنه سی اواخرنده روسیه
ایله محاربه یه قرار و برلدی .

حرب زماننده

رشید پاشا حقوق سلطنت سنیه نک محافظه سنه پک زیاده اعتنا
ایدوب روسیه دولتنک تکالیفنه کمال صلابت و مهارتله قارشو
طورردی . فقط اروپانک موازنه افکار پولتیقه سنی دائماً پیش
نظرده طوتاردی . و محاربه ظهورنده روسیه یه قارشو دولت عثمانیه نک
یالکز قالماسی چاره سنی اراردی . اروپاچه علی الخصوص انکلتیره چه
کندیسنک پک بیوک شان و حیثیتی اولدینی حالدیه مجار ملتجیلری
مسئله سنده تزئید شهرت و اعتبار ایلدیکندن بو ارزوسنی احسن
طریقله حصوله کتیردی . فرانسه و انکلتیره و ساردونیا دولتلرینی
روسیه علیه اتفاق ایتدیردی . عساکر عثمانیه روم ایلی و اناتولی
سرحدلرنده روسیه عسکریه حرب ایلکده ایکن بو اوچ دولتنک
عساکری دخی کلوب عثمانیلره معاونته قیام ایلدیلر .

عثمانلره معاونت خصوصنده کی بو اتفاق حصوله کلکی هپ
رشید پاشانک اثر همتی و مهارت سیاسییه سیله اروپاچه قازانمش اولدینی
اعتبار و شرف اثری ایدی . بو امر مهمک حصوله کلکسنده ایسه

عالی پاشا و فؤاد افندینک معاوتی یوق ایدی . زیرا او زمان آنلر آنک معیتده مستخدم بولنمیه یورلردی .

۱۲۷۰ سنه سی جمادی الاولاسنک دردنجی کونی رضا پاشا سر عسکر ، قبریسللی محمد پاشا قبودان دریا اولدی . محمد علی پاشانک همتهله قبودان دریا اولان محمود پاشانک اهلیتسرلکی وسوء تدبیری آنارندن اوله رق سینوبده دونمای هایون محترق اولمغله محمود پاشا عزل ایدلمش ایدی . جمادی الاخرک یکرمی دردنده عارف حکمت بک عزل اولنه رق عارف افندی شیخ الاسلام و شکیب افندی رتبه بالا ایله مجلس والا ریسی اولدی .

او وقت جودت افندی ینه مشکل بر موقعده بولندی . عارف افندی عارف حکمت بکه کیدوب کلانلره خوش نظارله باقمه یوردی . جودت افندینک عارف افندی ایله مناسبتی قدیم اولوب عارف حکمت بکه آنی عارف افندی توصیه ایتمش ایدی . عارف حکمت بکدنده ایولک کورمش اولدینی جهته معزول بولندینی زمانده آنی ترک ایله مکیده انسانیتیه منافی کوریوردی . برده محتاج اولدینی کتب نادره یی بشقه یرده بوله مدینی جهته دایما او اعاره ایله مک لطفنده دخی بولنیوردی . جودت افندی اولجه رشید پاشا ایله فؤاد افندیدن هر ایکسینی ترک ایله میوب وکلا اره سنده کی اختلافه کیریشمیدی کی او زمانده عارف حکمت بکله عارف افندینک اره سنده کی بوزغونلغه باقایوب مسلککنده ثابت قالدی . اولجه فؤاد افندی ایله کوروشدیکندن رشید پاشا دخی ناخشنود ایکن صوکره جودت افندینک کندیسی حقنده کیمسه یه سوز سویلتمدیکنی خبر آلمش و علما ایله طلبه علوم بیننده رونما اولان فساد افکارک ازاله سی خصوصنده واقع اولان

سعی و غیرت خالصانه‌سنی کورمش اولمغله اندن پک ممنون و متشکر
قالمش اولدیغندن عارف افندینک ده احبابلق قیمتی بیلیمسی کی بر
صمیمیتی اکلایه‌رق آنی تقدیر ایلیه جکندن امین بولنیوردی .

دولت عثمانیه روسیه محاربه‌سیله مشغول ایکن یونان طرفندن
اشقیاده حدودی تجاوزله یانیه و ترحالیه حساره دوچار ایلدکلرندن
اوطرفه بر مقدار عسا کر مصریه کوندرلش ایدی . محاربه‌ده عسا کر
مصریه منهزم اولمغله اشقیا فرصت بوله‌رق او جهته دخی دولت
عثمانیه بر غائله آچیلدی ! فؤاد افندی مأموریت مخصوصه ایله او
طرفه کوندرلدی . او اره‌لق عالی پاشاده خداوندکار والیسی اولدی .
یانیه و ترحاله طرفلرنده کی عسا کر هپ فؤاد افندینک معیتده
اولدیغندن قوماندای الیه الدی . پک کوزل قوماندانلق ایتدی .
اشقای تدمیر ایله مملکتی یونانیلرک شرندن قورتاردی . قلماً
اولان افتدارینی سیفاً دخی کوستردی . فؤاد افندینک قدرت قلمیسنی
کوسترمک ایچون او زمان جودت افندی‌یه یازدینی بر جوابنامه‌یی
بورایه درج ایدیورز .

فؤاد افندینک جودت افندی‌یه جوابنامه‌سی

فضیلت‌مآبا

مقدّمجه بر کرمنامه کرامیلرینه نائل اولوب جوانی یازمقده
قصور ایلشیکن بوکره دخی بری دیکرینک ایچنده اوله‌رق ایکی
قطعه لطفنامه‌لرینه دسترس اولوب هم محجوب و همده ممنون اولدم .

واقع اولان قصورم مجرد کثرت مشغولیتمدن نشأت ایشددر . هر
 حالده کوردیکم اثر محبتلرندن بیوک ، بیوک تشکرلر ایدرم . ایشته
 افندم قلمی سیفه دکشدم جنرالغمک اثرینی کوستردم . مرکز اشقیا
 اولان پته نام محلی اوروب بونک قوه تأثیریه یانیه نك نأثره عصیانی
 منطقی اولدینی مسموع فاضلانهلری بیورلمشدر . حمد اولسون
 امیدمدن آز وقت ایچنده بیتدی . اثر موفقیت پادشاهی اولدیغندن
 هیچ شبهه یوقدر . شمدی حدود کنارینه چکلمش اولان اشقیایی
 اورمق اوزره یز . اودخی حاصل اوله جنی الطاف الهیه دن مستعدادر .
 شمديك ناردده صحراسنده خیمه نشین بسالت اولوب اطرافه ولوله
 ویرمکده یز . فقط بو مأموریت کچن مأموریتلره رحمت اوقوتدردی .
 ولی نعمتم افندیمک چکدکاری ضیقیندی یه دأر اولان اشعارلری
 خدا بیلور قلبه تأثیر ایلدی . والله علیمدر کیجه کوندوز کندولرینی
 وچکدکلرینی دوشنمکده ییم . چکیلور درد سر دکلدر . لکن الله
 کندوسنی ینه بو کون ایچون صاقلامشدر . صرصرزده فلاکت
 اولان شو سفینه دولتک اداره سی ینه کندوسنک النده اولمسییدی .
 باطه جفنده هیچ شبهه یوغیدی . علی غالب پاشا افندیمک خاکهای
 عالیرینه یوز سورر وبک افندیلرک دامن دولترینی تقیل ایدرم .
 معروضات مخصوصه تقدیمنده قصورم واردر . لکن بر آیدر هیچ
 بر یرده طوروب اوطورمیوب طاغدن طاغه طولاشمقده و بیك
 درلو شی ایله اوغراشمقده اولدیغجه تله بوقباحتلرملک عفو اولنه جغنی
 امید ایلرم . رائف افندی یه نشأت افندی یه موسیو آغوبه سلام ایلرم

و ذات فاضلانہ لرینک دست معارفیو سترین تقییل ایلہ ختم کفتار ایدرم
افندم . فی ۲۰ ش سنہ ۷۰

عن معسکر ناردہ

جنرال اردوی یانیہ و ناردہ

فواد

رشید پاشا اوروپا پولتیقه سنی ده دولت عثمانیه لهنه چویرمش
اولدینی خالدہ روسیه محاربه سی کبی مهم بر مسئله ایلہ مشغول ایکن
محمد علی پاشا آنک قانی ایچمکه تشنه بولئیوردی . محمد علی پاشا
وطاقتی رشید پاشا ایلہ او یله نازک بر زمانده دخی اوغراشمقدن واز
کچمه یورلردی . او یله بر زمانده آنلرک اولوجهله حرکتلری آرتق
رشید پاشایه پک تأثیر ایلدیکندن محمد علی پاشایی بر طرفه دفع اتمه نک
بر چاره سنی آرایوردی . لکن حلیله سی عادلہ سلطانه قارشو معامله
شدیده اجرا ایده میوب بوکا آلت اوله جق بر واسطه آراددی .
قبریسلی محمد پاشانک یکنی بسیم پک ایلہ رشید پاشا پک ایی کوریشوردی .
بسیم پک برکون قبریسلی محمد پاشانک « بن صدر اعظم اولسه م محمد
علی پاشایی کیمسه یه صورمه دن نفی ایدر . بعده پادشاهه عرض ایلرم »
دیدیکنی رشید پاشایه سویله مش اولدیغندن رشید پاشا ۱۲۷۰ سنه سی
رجب پک یکر می طقوزنده قبریسلی یی صدر اعظم یاپدیردی . خلیل
پاشاده قپودان دریا اولدی . او صرده ده مجلس والا باش کتباتی
امین افسدی یه ، ایکنجی کتباتی ده او زمان مدحت افسدی بولنان
مدحت پاشا مرحومه توجیه بیورلمش . بسیم پک ده مدحت افسدینک
خصمی اولوب علیهنده بولنورمش .

رشید پاشانك قبریسی محمد پاشایی صدارتہ کتیرمسی محمد علی پاشا علینده قوللانمق مقصدینه مبنی ایکن قبریسی صدارتہ کچدکن صوکره رشید پاشانك ارزوسنه خدمت ایتمک افکارندن فارغ اوله رق محمد علی پاشا ایله اصلاح ذات الیننه ابتدار ایله مش ایدی . حتی صدارتہ کچدکن آلتی کون صوکره عقد اولنان مجلس مخصوصده رشید پاشا « سرکاتبی مصطفی پاشایی مجلس عالی یه مأموریتله ایچمزه آلسوق هم رأیندن استفاده ایدهرز ، همده هیئتمز دهبا قوت بولور » دیدیکنده قبریسی « اوت ! آنی ده آملی محمد علی پاشایی ده مأمور ایتلی نیچون بوش طورسونلر ؟ » دینچه رشید پاشایی هم خیرت ، همده حدت بورومکله « عفو ایدرسکز ! محمد علی پاشا آنک کبی دکلدرد . تهلکه لی برآدمدر . آنک ایچمزه کیرمسی هیچ اولمز . » دیه سوزی کسديرمش . واول کوندن صکره قبریسلینك عزلی اسبابنه تشبث ایله مش . بر هفته اول آنی صدارتہ کندیس کیتردیکی حالده درعقب عزله قیام ایتسی چیرکین کوریه جکندن بالتدریج اسباب لازمه یه قرار ویرمش .

مترجم رشدی پاشا عربستان اردوسی مشیری تعیین اولنش ایکن ایاق سورومکده ایدی . آنک سرعسکرلککندده قبریسی عربستان اردو مشیرلککندن عزل ایدلمش اولدیغندن رشدی پاشایه کین باغلامش اولغله عربستانه کیتمزسه نفی ایدلمسی امرنده اصرار ایدیوردی . رشید پاشا محرمانه جودت افندی بی رشدی پاشایه کوندردی . آنک عربستانه کوندرلمسی رشید پاشانك رأی و رضاسنه موافق اولدیغنی جودت افندی آکلاتدی . مجلس مخصوصده رشدی پاشانك شامه کوندرلمسنی ، کیتمزسه حقنده معاملہ جبریہ اجراسنی قبریسی

سویلدیکنده رشید پاشا « یوق! بر آدمک اعتذار واستغفاسی اوزرینه نفینه قدر کیده‌م! باب حریتی سد ایده‌م! بن اويله معامله جبریه اجراسنه رای ویره‌م! » ديه منع ایشدر .

شاگرد ثالث

رمضان شریف کلدی ، رشید پاشا بر کون افطاریه ویمکنی کچوک صویه اصهارلادقدن صوکره قایغنه جودت افندی بی آلوب برلکده بعض سفرایه ویزیته ویردیله . اقسام اوزری کچوک صویه کیدوب جودت افندیله افطار ایتدی . بشقه کیمسه بولمه یوب یالکیز ایکسی باش باشه بولنیورلردی . آبدست آلوب نمازلرینی قیلدیله . رشید پاشا سائرلرندن مکتوم اوله رق مداوم اولدیغی اورادینی اوقودی . صوکره چایرده برر اسکمله اوزرینه قارشو قارشویه اوتوردیلر . ساعتلرجه اوراده قونوشدیله . رشید پاشا جودت افندیله دردلدی . اوزون اوزادییه حسب حال ایتدی . اولا عالی پاشا وفوآد افندیله رشید پاشاادن یوز چویروبده علمنه دوشدکاری وآنکله رقابته قالدیشدقلری حالده جودت افندیله وفوآد افندیله اولان مناسبات اخوتکارانه سنی بوزمایوب آنکله کوروشدیکنده آنک حقنده امنیتی سلب ایده جک نصل سوزلر سویلنمش اولدیغی وکندیسی سویلنن سوزلر اینانه یوب نه صورتله تحقیق ، و صدق اخلاصنی نصل تجربه ایلدیکنی مفصلاً اکلاتدقدن صوکره جودت افندییه اولان اعتماد و تقدیراتی بیلدیله . وفوآد افندیله تلونندن شکایت ایلدکن صوکره لدنیاته کیرشدی . پولتیقه جه نه حال و موقعده بولندیغی شرح

وايضاح ايلدى . ايسته او وقت جودت افندى كنديسنك حال وموقعى آكلادى . وبو حال وموقعك نزاكتنى بيلديكندن آرتق اولكى كې لا ابايلانه هر طرفه كوروشه ميه جكندن بر آز تلاش ايلدى .

رشيد پاشانك كتاب اسرار سياسيه يي قارشوسنه آچوبده آندن تدريس ايلديكى اوچ كيمسه دركه بونلر على ، فوآد ، احمد جودت پاشالردر ، استعدادلرينى كوردىكى على وفوآد افنديلى كندينه معاونته استخدا م ايله مك ودولت عثمانيه ده ديپلومات يتشدير مك آرزوسيله اويولده تدريس وتعليم وتربيه ايله مش اولدينى حالده آنلر استادلرينه معاونته ، ال برلكيله چاليشوب دولتلىرینه بيوك ، بيوك ايشلر كوره جكلىرى ىرده استادلرينك ترتيب وتعليماتيله كيريشمش اولدقلى مسئله لرده كى موفقتلرنندن شىاروب آنكله رقابته چيقمشلىر وخارجيه نظارتيله صدارت كې دائما رشيد پاشايه محتاج اولان مقامه حريص اوله رق اورالره كندىلى ىرلشمك هوسيله آنك عايمنه دوشمشلىر ايدى . رشيد پاشا امور ديپلوماسي يي اداره ده آنلره محتاج اولمىوردى . لكن كندى قاننه صوصامش اولان رقيبى محمدعلى پاشا ايله فتحى پاشا ورضا پاشا كې اعداسنك آنكله اوغراشمسى آنى پك زياده راحتسز ايتمكده ودولته كوره جكى خدمتلىده انكل ومانع اولمقده ايكن كندى يتشديرديكى ، ميدانه چيقاردىنى على پاشا وفوآد افدينك حرص جاه ايله آنك عليه نه دوشمه لى پك زياده كوچنه كيتمكده ايدى . آنلردن كوردىكى وفاسزلق اوزرينه او استعداد وذكايى كنديسنده بولدينى جودت

افندی بی عالم سیاستده یتشدیرمک ایسته‌مش ایدی . بر آره‌لق بسم بکله‌ده محرمانه کوروش‌مش ایسه‌ده بو امور داخلیه عائد مسائلده اولدینی کی او خصم‌وصده دخی آرتق بسم بکله رسمی قونوشمغه باشلایوب اولکی اعتمادینی قالدیرمش ایدی .

رشید پاشانک اوچ شا کرد معلومات سیاسی اولان عالی ، فوآد ، جودت پاشالر شبهه یوق که او تدریس وتعلیمدن پک بیوک استفاده ایلدیلر . فیضیاب اولوب دولت‌لرینه پک بیوک خدمت‌لرده بولندیلر . لکن بر محررک هر شیدن زیاده انتسابی حقیقه اولق لازم کلدیکندن بونلرک بریسی‌ده پدرم اولدینی حالدده بو اوچ شا کرددن هیچ بری دیپلماتلقدده تام بر رشید پاشا اولامدق‌لرینی تتبعات وتدقیقات تاریخیه اعترافه مجبور ایله‌یور ! رشید پاشا بو اوچ شا کردینی تعلیم وتریه ایله‌مش ایدی . لکن بونلری یارادامازدی ! یارآتمق آنجق جناب حقه مخصوصدر . رشید پاشانک دیپلماتلقدده اولان استعداد فطریسی آنجق احسان خدا اوله بیلور .

او وقت اداره امور دولت رشید پاشانک النده اولوب زمان ایسه پک قاریشیق اولدیغندن پاشا پک چوق پولتیقه مشکلاتی ایله مشغول اولدینی حالدده بر طرفدن ده خصم‌اورق‌باسیله اوغراشمغه مجبور اولیوردی . فرانسه سفیری (باره کیدیلیه) دخی رشید پاشا علیهنده بولوب بعض مشکلات چیقارمقدده ایکن فرانسه‌یه کتیمش رشید پاشا او جهتدن بر آز تنفس ایش ایسه‌ده پک سودیکی حفیدی کریم بکک وفاتندن طولانی پک متالم ایمش . او ائنده خداوندکار والیسی بولسان عالی پاشادن جودت افندی‌یه شو مکتوب ورود ایله‌مش .

صورت مکتوب

مکرم پرورا اقدام !

مکتوب ملاطفت و مرؤت اسلوب کریمانه لرینی ممنونیت عظیمه برله
 اخذ ایلدم . اثر بقای حسن نظرلری اوله رق قلمزن تحریر و تسطیر
 اولمش اولدقلری الفظ نوازشکاری و نکات دلشکاریدن طولای پک
 چوق تشکرلر ایدرم و دعای بالخیر عافیتلرینی تکرار ایتمکله برابر
 رمضان شریفک دخی تبریکنه مبادرت وابتدار ایلرم . عاصم تاریخی
 مطالعه ایتدکدن صکره یوللایه جغنی عقیف پک افندی دخی یازمش
 اولدیغندن وشمذیلک تاریخ مزبورک بنده کیزه پک ده لزومی اولمذیغندن
 نه وقت او یار ایسه اولوقت کوندرمسی جواباً تحریر قیلندی .
 ذات حضرت ولی النعمینک کریم بکک وفاتندن طولای دوچار اولمش
 اولدقلرینی اشعار بیورمش اولدیغکنز الم واضطرابی اولجه ظن و تخمین
 ایدرک الله بیلورکه متأثر اولمش ایدم . لکن نه چاره جناب حق هان
 کندولرینه توکنمز . عمر و عافیت احسان بیورسونده انشاالله تعالی
 متعدد احفاد ایله و آنلرک دخی احفادیه تلافی مافات بیوررلر .
 بارکه دیلیه نک شو آراق اولوب کیتمسندن صحیحاً
 پک مسرور اولدم بر طاقم غوائل زائده ده چیقاردی
 و قلمش اولسه ده چیقاره جق ایدی . عبد الحق افندیکنک وفاقی
 فی الحقیقه موجب تأثر اولدی . مرحومک واقعا مزاجی بر آرز عجایب
 ایدی . فقط اسکی ظرفادن وارباب طبعیتدن میرکلام نادر المثل بر آدم
 اولدینی جهتله یرینی بوش براقدی . تجاوز الله عن سیئاته و رحمت الله

علیه خیرالله افندی میراثه قوندیغندن پدرینک وفاتی آجیسنی اونوتمش اولوق کرکدر . دولتو علی غالب پاشا حضر تلیینه مخصوص عرض خصوصیت ایدرم وتصدیع قورقوسیله عریضه یازمه مدیغندن طولای غفو عالیترینی نیاز ایلرم ومولانا تمیمی کورلدیکی حالدہ الارینی اوپدی کمی افادهیه مصروفیت همت بهیه لرینی رجا ایدرم .

انشالله وعد دولتکیز وجهله فصل حریفده بو طرفی تشریف ایله یازمه خزان افتراق اولان روضه قلبی رشک ازهار نوبهار بیوررسکیز .
باقی اوله سین همیشه باقی . فی ۵ رمضان سنه ۱۲۷۰

عالی

خضمانه علی الخصوص محمد علی پاشایه غلبه ایتمک اوزره رشید پاشا بعض ذواتی اله آلمغه مجبور اولدینی او صروده اسکی شا کردلری عالی پاشا وفوآد افندی ایله ده باریشدی .

او ائناده تاریخ جودتک اوج جلدی تمام اولدیغندن مکافاة ۱۲۷۰ سنه سی اواخرنده پایه سی سلیمانیه راده سنه ترفیع اولنان جودت افندی طریقنجه کبار مدرسینه قاریشمشدر . تاریخ جودتک آجیق ترکیه بر لسانله یازلمش اولمسی بین الناس پک چوق انتشار واشتهارینه باعث اولمش واولسانله غزته لر چیقارلمغه باشلانمشدر .

۱۲۷۱ سنه سی وقایعندن

۱۲۷۱ سنه سی جمادی الآخرینک اون برنجی چهارشنبه کونی غایت شدتلی برزله اولدی . باب عالیده کی کاتب لر کیمنک النده کاغذ ،

کیمک التده قلم وقلمتراش بولنديني حالده باب عالی میداننه اوغرا ديلر .
 داود پاشا جامعك صوك جماعت يرنده کی ایکی قبه سی ایندی . وبر
 خیلی کارگیر بنالر صقطلاندى . کارگیر بنالرك برچوق او طه لری
 ییقلدی . قلعه دیوارلرینك بعض محللری آیریلدی . هرکس خوف
 وهراسه اوغرا دی . او زلزله دن قرق الی دقیقه صوکره ایکنجی
 واون بش دقیقه صکره اوچنجی خفیفجه زلزله لر اولدی . مکر
 مصائبك بیوکی بروسه ده وقوع بولمش . بوراده کی زلزله لر اوراده کی
 حرکت ارضك سرپیندیسی ایتمش .

مذکور چهارشنبه کونی بروسه ده ساعت یدی بچق قرارلرنده
 هوا غایت براق ایکن بردنبره بلوطلر ظهور ایله کوک یوزی قاراروب
 دوت طرفدن روزکارلر اسهرک شمشکلر چاقوب یاغمور یاغدی .
 منانی کورمدکلری فورطنلر حقیقه غله برابر باطی طرفندن برقاره
 بلوط پیدا اولوب اون دقیقه قدر او یله برقارانلق اولمش که کاتبلر یازی
 یازاماشلر . او آره لقی او یله شدتلی برصاعقه دوشمش که اهالی مملکت
 باتیور صانمشلر ! اندن اون دقیقه صوکره یعنی ساعت طقوزی چاریک
 کچهرک حرکت ارض باشلا یوب اوتوز ثانیه قدر سورمش . اهالی
 بولندقلری یرلردن چیقوب قاقچق ایسته مشلر سده یورورکن یوقوش
 یوقارو چیقیورکی برحاله کله رک نه یاپه جقلریخی ، نزهیه کیده جکلریخی
 شاشیرمشلر ! سلطان عثمان وسلطان اورخان تر به لری طاقلیه ، سلطان
 مراد ثانی ویلیدیرم بایزید خان جامع شریفلرینك مناره لری ، اولو
 جامعک یدی قبه سیله ایکی مناره سی سائر جامعلرکده مناره لری هب
 منهدم اولمش ! سلطان مراد اولک انشا کرده سی اولان اورغانلی
 کوپروسنك بعض محللری صقطلانمش و صوباشی کوپریسی اوزرندن

کچله میه جک قدر یاریش . حریر فابریقه لری ییقلمش و نیجه خانمانلر خراب اولمش . قلعه نك بر طرفنده دیوار ییقلوب التنده کی موسویلرک خانه لرینی باصدیرمغله خیلی نفوسی تلف اولمش ! والتنده قالان ییغندیلردن یانغین ظهور ایله اوتوز قدر خانه ایله برایکی دکان یانمش . حرکت ارضک ارقه سی کیسلیمیوب قاپلیجه لردن بعضیلرینک صولری چکیلش ، بعضیلرینک صولری چوغالمش . اهالی باغچه لرده ، قیرلرده بعضیلری چادرلرده اقامته مجبور قالمش . رجبک یکریمی اوچنه قدر لاینقطع اده صره حرکت ارض وقوعه ککش صوکره زلزله لر شدتلی اولدیغندن اهالی مسکنلرینه عودت ایله مش ، چارشو ، بازار آچیلش . سقط و تهلکه لی خانه لردن ماعدا خانه لره گیرلمش ایدی .

رجبک یکریمی اوچنجی کوننک اقشامی یعنی یکریمی دردنجی کیجه سی ساعت بری اون دقیقه کچهرک برکهرچله بخاری پیدا اولوب بش دقیقه دوام ایله مش . نهدن حاصل اولدینی ، ونه اولدینی بیلنه میوب هرکسی قورقو آلمش ایکن بردنبه بر زلزله شدیدیه حصوله ککش . مملکت کویا برشدتلی فورطنه ده ایکی طالغه آره سنده قالان کمی کبی صالانمش . وبنالر برایکی آرشون ایلری کیدوب ، ککش ! بووجهله حرکت ارض ایکی دقیقه دوام ایتمکله آرتق هرکس نه یاپه جغنی شاشیروب انا ، اولاد بربرینی غائب ایدوب سرسم و سرکردان سواققره دوشمشلر ! کارکیر بنالر خراب اولمش ، چارشو ، بتون ییقلمش . ناسک اموال اشیاسی ییقیندیلر التنده قالوب کیمسه مائه صاحب اولق ایچون یاقلاشه مازمش ! بوییقیندیلردن کیجه یانغین ظهور ایله اوچ درت قول اولمش . برقانه ییقیندیلر مانع اوله رق منطفی اولمش سه ده قباخان چارشو سنده کلیتی کرسته بولندیغندن اورایه سرایت ایدن حریقک

اطفاسی قابل اوله میوب تاتارلر دنیلان محله یه قدر کیدوب بیسک
بشیوز قدر خانه و دکان اموال و اشیا لریله برابر یانمش! صوباشی و اورغانلی
کوپریلری، تماماً ییقلمش!

بروسه ده او حرکت ارضک وقوعنده استانبوله دخی پک شدتلی
برزلزه اولوب هر کسه دهشت ویردی. اوندن سوکرده بروسه ده
خفیف زلزله دوام ایله رک پک چوق یرلردن صولر چیقمش واره
صره صانکه بیوک برشی ییقیلور کبی کورولدیله، کویا اون بش
طوب بردن پاتلا یور کبی صدالر ایشیدلمکده ایمش. بونلرک آتارندن
اوله رق رجیک یکر می آلتنجی جمعه ایرتسی کیجه سی استانبوله دخی
بر حرکت اولمش فقط خفیف کچمش.

دولت عثمانیه نک پایتخت قدیمی اولان بروسه نک او یله خراب
اولسنه فواد افندی شاعرانه بر سوز سویله مش:

— « عثمانی تاریخک دیباچه سی ضایع اولدی! » دیمش!
لکن غریبدرکه لساناً هر کس تأسف ایلدیکی حالد بروسه نک
احوالی تحقیق ایچون بر مأمور کوندریله مندی. بروسه ده او زلزله
اولورکن کملیک واپوری درسعاده کلوب آچیقدن بروسه اوزرنده
بر آتش کوردیکنی خبر ویردی. وولقان ظهورینه حمل اولندی.
صوکره یاغین اولدینی خبر آلتدی. ینه قید اولنمیه یوب اورادن
تحریرات ورودینه انتظار اولندی. بروسه ده کی خلق ایسه باشلرینک
قایسنه دوشوب استانبوله کاغد یازمه دقلرندن طقوز کون صوکره
تحریرات رسمیه کله بیلدی. حالبوکه انکلیزلر بروسه اهالیسنه اعانه
اولق اوزره ایکی کمی اکمک ایله بر خیلی پاره کوندرمش اولدقلرینی
اون کون صوکره استانبوله کلان بروسه وجوهندن طاهر اغا خبر

ویردی . وکلا بوندن محبوب اولدی . بروسه ایچون اعانه طوپلامق اوزره وکلا بینهده بز دفتر آچیلدی . بروسهده زلزله لرك آرقه سی کسيلمديکندن آنلرك سربندي سی اوله رق اون برنجی کونی صباحلین استانبولده بر حرکت ارض اولدی .

۷۱ سنه سی رشید پاشا قبریسی محمد پاشای عزل ایتدیروب کندیسى دردنجی دفعه اوله رق صدارته کادی . مابین هایون ایکنجی کاتبی صفوت افندی مجلس عالی تنظیمات اعضالغیله چراغ بیورلدى . اواننده تقویمخانه ناظری ووقعه نویس دولت عا کف پاشازاده نائلی بك وفات ایتمکه ۱۲۷۱ سنه سی حمادی الاخرنده تقویمخانه نظارتی مجلس معارف عمومیه اعضاسندن رجائی افندی یه، وقعه نویسلک مأموریتی ده جودت افندی توجیه بیورلدى .

رشید پاشا جودت افندی یی محرم اسرار ایدنمش بولندیغندن دائماً یانندن آیرمدینی جهتله نازک ومهم اجرا آتک سبیتی بین الوکلا جودت افندی یه عزو اسناد ایدلمسی جودت افندی یی صیقئوردی . زیرا رشید پاشا جودت افدینک عقل اوکرتمنه محتاج بر کیمسه اولیوب جودت افندی آنک معلومات و بهرئ سیاسیه سندن مستفید اولیور ، اوخصوصده رشید پاشا استاد بولنیوردی . رشید پاشا جودت افندی یی کندینه بر معاون اولمق اوزره حاضر لیوردی و تجربه ایلدیکی صداقتندن آنک بر شا کرد ومعاون وفا کار اوله جغنی امید ایلره رك هیچ یانندن آیرمدینی جهتله هرکس رشید پاشانک جودت افندی یه بو قدر توجه ورغبتی چکه میوردی . رشید پاشا جودت افندی یه اوقدر رغبت کوستریوردی که اک زیاده سودیکی مخدومی علی غالب

پاشا بیلہ پدرینہ عرض ایدہ جکی خصوصات مهمہ دہ جودت افندی بی
توسیط ایدیوردی .

عثمانیلر ایله برابر حرب ایدن انکلترة و فرانسه سفارتلرینک
باب عالیده نفوذلری واردی . بودولتلك دوستاغنی قازانان رشید پاشا
اولدینی جمله جه معلوم ایدی . رشید پاشانك انکلترة ایلمچیسی سیر
قائین ایله آره سی بك اینی اولوب انکلترة پولتیقه سنه متمایل بولندینی
اوتهدنبری متوانر ایدی آنك مکتب تربیه سندن حقیقدقلری حالده
کندیسنه رقیب اولان عالی وفوآد پاشانر بتون بتون فرانسه پولتیقه سنه
باغلامشلا ایدی . سردار اکرم عمر پاشا انکلترة طرفنه مائل اولوب
سرعسکر اسبق رضا پاشا هر کسدن زیاده فرانسه سفارتی مأمورینه
صوقولمش ایدی .

رشید پاشانك اوتهدنبری انکلیر پولتیقه سنه طومتمده اولمسی
کندیسنك منفعت دولتی او زمان انکلترة پولتیقه سنه کورمسندن
اولوب سائر دولتلر ایلمده خوش کچینمك ودولت عثمانیه حقننده
ترده منفعت کورسه آندن استفاده ایلمك اوزره چالیشوردی .
هرسفر و سفارت مأمورینی کندی دولتنك منفعت وتفوقتی ایستهمسی
واویولده چالیشمسی امور طبعیه دن اولدیغندن انکلترة و فرانسه
سفارتلرینك باب عالیده کی نفوذلرینك تزیدی ایچون هر بری کندی
طرفنه چالیشمسی ده طبعی ایدی . رشید پاشایه غلبه ایله آنك یرینه
قائم اولمق وموقعلرینی طومتمق ایستیان شا کردلری عالی پاشا وفوآد
افدینك بتون بتون فرانسه پولتیقه سی طرفدارلغنی طومتهلری و رشید
پاشا اعدالرینك ده بریاندن آنی دوشوروب موقع اقباله کچمك ایچون
آنك حقننده فرانسه سفارتنه لقردیله طاشیمهلری فرانسه سفارتی

مأمورینی رشید پاشانك دوشمه‌سی طرفی التزامه باعث اولمش
واوائنده بویکی سفارت مأمورینك باب عالی اوزرنده نفوذ سابقه‌سندہ
بولمه‌لری ذاتاً امور دولتك اداره‌سی مسئله‌سی مشکلاته دوشورمش
اولدیغندن او اموری کندی دولتك نفی نقطه نظرندن اداره ایلک
ایچون چالیشان رشید پاشانك ده موقعی مشکلشد ریش ایدی .

هرایکی دولت ایله‌ده خوش کچینمك آرزوسندہ بولان رشید پاشا
وکلار و رجال آرمسندہ او یله آیری ، غیریلغی ای برشی کورمديکندن
فرانسه سفارتی ده کندیسندن خوشنود بولدير مق ایسته‌یوب فرانسه
سفارتی مأمورینه پک زیاده حلول ایش اولان رضا پاشایی
سرعسکر و آنکله لازم و ملزوم قیلندن اولان ضربخور پاشایی خاصه
مشیری نصب ایتدیردی . صفوتی پاشاده رضاپاشا طاقندن بولدیغندن
آنی ده مالیه نظارتنه کتیرمکه مجبور اولدی .

رشید پاشا ارتشادان و تمتعات منوعه‌دن متفر اولدیغی حالده
او هیئت وکلار ایچنده ارتشایله خلک لساننه دوشمش اولان
بعضیلرینك افعال و حرکترلندن خوشنود اولدیغی حالده ایجاب حالدن
اوله‌رق او مقاملرده بولديرلملری آنی معذب ایلدیکندن وکلایی
مخا که ایده‌بیلیمک ایچون مجلس عالی تنظیماتی تشکیل ایتدیرمش
ایدی .

۱۲۷۱ سنه‌می اوائلنده مجدداً تشکیل اولان مجلس عالی تنظیمات
ریاستی عالی پاشایه توجیه اولنوب مترجم رشیدی پاشا واولجه مجلس
والا ریاستنده بولنش اولان اولان رفعت پاشا وده پاشا صدوردن
رشیدی منلا و فوؤاد افندی و رکاب هایونه مأمور فریق ادهم پاشا
اعضای القلرینه تعیین اولدیلر .

قبریسلی محمد پاشاده التزام تمتعانه پک زیاده قارشو کلدیکنندن تمتعات ایله پاره طولابلری چویرنلر آنک عزله ممنون اولمش ایکن رشید پاشانک مجلس تنظیماتی چیقارمسی یوزلرینی ا کشیتمش ایدی . مجلس والا رئیس کامل پاشاده آنلرک التزاماته متعلق ایشلرینی مجلس والاجه ترویج ایتدیکی جهتله آکا دخی قیزغین ایدیلر .

او هیئتک خفی شرکتلر ترتیبیه تمتعاندن استفاده یه قیام ایله مش اولدینی و او شرکتلرک ایشلرینی قولایلقله یوروتمک اوزره رشید پاشانک ندیم بزم خاصی اولان محمود ندیم بکی ده کنسیدیلرینه جلب ایله مش بولوندینی احساس اولتوردی . حتی طنغر اوغلی اوخانس افندی نامنه قاپادیریان ازمیر و بیروت کمرکلری مسئله سنده او هیئتک شریک اولدینی رشید پاشاجه آکلاشیلمش . مذکور کمرکاره ضم ایلانلر بولندیغندن آکا داو قومیسونلر عقد اولمغله او هیئت تلاشه دوشمش آنلر بو مسئله نی رشید پاشانک اورت باص ایتمه سنی آرزو ایتدکلری حالده تمتعات ممنوعه دن متنفر اولان رشید پاشا اوکی شیلر یاپانلرک تجزیه ایدلمسنی آرزو ایلر مش . او هیئتک محمود ندیم بک ایله احباب اولمش بولمهلری ده ایشلرینی رشید پاشایه ترویج ایتدرمک خصوصنده هیچ بر فائده سی اولامدقدن باشقه آنی محمود ندیم بکه قارشو حدتاندیرمش اوزمان بومسئله ایچون رضا ، صفوقی پاشالر ایله محمود ندیم بک حقنده پک چوق کفتکولر اولمش .

محمود ندیم بک بر یاندن سیر قانینه تملق ایلر . بر یاندن ده رضا و صفوقی پاشالر واسطه لریله فرانسه سفارتی مأمورینه خوش کورونمک ایسترمش . حالوکه بعض یارانیله محرمانه مصاحبتی ائناسنده « اوزاق دولترلر طیانمقدن ایسه چار ملاصق اولان بر دولت ایله

هر نصل اولورسه اولسون اویوشوبده خوش چکنمک اولادر «
 دیه رک کندی فکربنک روسیه طرفدارای اولدیغنی بیلدیررمش .
 محمود ندیم بک رضا وصفوتی پشالردن فرانسه نفوذینک غلبه
 ایده جکندی ده او کرشم اولدیغندن او ائنده فرانسه سفارتی مأمورینک
 رشید پاشا علمنده بولنملری جهتیه رشید پاشانک ده دوشه جکنی
 اکلایوب بر وزارت آلمش اولق اوزره او آرهلق طشره والیلکنه
 طالب اولغله رتبه وزارتله صیدا والیسی تعیین اولندی . سلفی نامق
 پاشاده شام والیسی اولدی . رضا پاشا رشید پاشایه کلوب « افندم محمود
 پاشا ایشه یارار بر بنده کزدر طشره یه کیتسمه ده باری مجلس والا
 رئیس اولسه « دیه توصیه ایلدی . رشید پاشا کامل پاشایی عزل
 ایتدیروب یرینه محمود پاشایی نصب ایتدیرمک خصوصنده کی بوتوصیه
 ایچون محمود ندیم پاشایه کندیسنی مجلس والا رئیس یاپدرمق ایسته .
 مکدن مقصد الزام شرکتلرینه مساعد بر رئیس ارامقدن عبارت
 اولدیغنی صورت انفعاله سویله مشدر .

برده محمد علی پاشانک صراف مغربیجه ویرمش اولدیغنی سندرلر
 تطبیق مهری مسئله سی واردی . محمد علی پاشانک کمرکدن خیلی مأخوذاتی
 اولوب مغربیجک اوراقی ایچنده بر طاقم تحویلاتی ظهور ایتشیدی .
 محمد علی پاشایه مراجعت اولندقدن مهرینی انکار ایتدی . ایشته
 بوماده نک اجرای تدقیقاتی صره سنده مجلس عالی تنظیمات تشکیل
 اولندی . بومجلسک وظیفه اصلیه سی کمرک حواله اوزرینه ، کمرک بلا
 حواله مجلسجه بدایه لزوم کوریلان قوانین و نظامات لایحه لرینی
 یایمق و نظاماته مخالف بر حرکت کوررسه بر مذکره ایله مقام صدارته
 اخطار ایتمک اولدیغنی کی برده وکلایی محاکمه ایله مک صلاحیتنی

حائز ایدی. بناءً علیه مجلس مذکورک حین تشکله در دست بوانان مسئله مذکوره اورایه حواله اولندی.

کیفیت موقع تدقیقه قوندقدده یتیمش بشیک غروشلق برقطعه تحویلک مهری محمد علی پاشانک کندی مهر معتبری اولدیغنده اهل خبره متفق اولوب مهور محاسبه دفترنده دخی قیدی مصرح بولندیغنه مبنی تحویل آنک سندی اولدیغنه حکم اولنه رق دیگر تحویلاتی تحقیقه حواله اولمشیدی. رشید پاشا جه مقصد سندادن برینک اولسون ثبوتیه محمد علی پاشانک ثبوت ارتکابی اولدیغندن بو آرزو حصوله کمشیدی. ایش بو حالده ایکن نوره قبولی محمد بک محمد علی پاشایه ویرمش اولدینی اونیدی بیک کیسه اچقه نک استردادینی دعوی ایتدی. کیفیت مجلس مخصوص وکلاده در میان اولندیغنده رشید پاشا « بونک طقوز بیک کیسه سی اراده لیدر. محمد بک آنی دعوایه صلاحیتی یوقدر. باقیسنک مراغه سینه تشبث لازم کلور » دیمش مکر مقدا محمد بک رشید پاشا ایله محمد علی وفتیحی پاشالره اوچریک کیسه ویرمی ایچون اراده سینه استحصال اولمش. وفتیحی و محمد علی پاشالرشید پاشانک آغزینی قیامتق ایچون آنی ده حصه یاب ایله مک اوزره اویولده اراده سنی استحصاله موفق اولمشلرسده رشید پاشا قبول ایتدیکندن مبلغ مزبور وفتیحی و محمد علی پاشالرشینده تقسیم اولنیورمش. رشید پاشا بونی میدان قویقله کندینک ذاتاً مسلم اولان عقتی ورقیلرینک یغما کرلکلرینی اظهار ایله مش اولدی.

محمد علی پاشایه بو خصوصک مجلس عالی انتظاماته خواله سی لازم کله چکی وکندیسنک بوبابده اولان معلومات وجوابی نه ایسه بیلنمک احباب ایلدیکی بیانیله برقطعه تذکره سامیه یازلدی. محمد علی پاشانک

یازدیغی تذکره جوابیه ده بواقچه یه حکومتک نه نظرله باقه جغی وبوماده
 نه ایچون مجلس تنظیماته حواله اولنه جغی ابتدا افاده اولمندجه بیان
 معلومات ایده میه جکی بیلدیر بلیوردی. تکرار مجلس مخصوصده درمیان
 اولندیغنده دفعه یازیلان تذکره سامیه ده حکومتک بوکا نه نظرله
 باقه جغی ده مقرر اولدیغی، مجلس تنظیماته حواله سی ایسه حکومتک
 بیله جکی شی بولندیغی اشعار ایدلمش اولمغله محمدعلی پاشا دن بوکا کلان
 تذکره جوابیه ده «بو بکا حقارتدر. بنده بوکا نه نظرله باقیله جغی بیان
 اولمندجه بوکا دائر بیان معلومات ایتیم! بونکله برابر ینه نیچون
 مجلس تنظیماته حواله ایدلدیکنی سؤال ایدرم. وبومعامله بنی تحقیر
 دیمک اولدیغندن بوکا نه دن ابتدار اولنیور دیو سؤال ایدرم. وارتق
 بنده ناموس وموقعی محافظه یه مجبور اوله جنم» دیمک کبی حکومتی
 استخفاف یولنده سوزلر مندرج ایدی. اوصرده محمدعلی پاشا
 فرانسه سفارتنه مراجعت ایتمش ایسه ده فرانسه سفارتیه آرده سی
 پک ایی اولان رضا پاشا سفارتجه آکا یوز ویردیرمه مش ایدی.

3 1761 07130600 5

DR
568
.8
C48
F38